

Το υλικό που αναρτήσαμε στην ιστοσελίδα του σχολείου μας για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας είναι προϊόν συλλογικής προσπάθειας μεταξύ φιλολόγων του σχολείου μας και στοχεύει στη διευκόλυνση των μαθητών μας, την οικονομία χρόνου των εκπαιδευτικών και κυρίως την οικονομία χρήματος της σχολικής μονάδας.

Επισημαίνουμε ότι οι σημειώσεις προέκυψαν από το βιβλίο του καθηγητή, προσωπική εργασία, μελέτη σχολικών βοηθημάτων και χρήση συγκεκριμένων ιστοσελίδων, που έχουν δημιουργήσει εμπνευσμένοι συνάδελφοι, οι οποίοι μας εξέπληξαν ευχάριστα με την πρωτοτυπία τους και τους ευχαριστούμε ιδιαίτερα.

Ευχόμαστε το εγχείρημα να βοηθήσει τους μαθητές μας, να τους εμφυσήσει την αγάπη για τη λογοτεχνία και να τους οδηγήσει σε νέες αναζητήσεις.

Και πάλι στο σχολείο...

Ζωρζ Σαρή

- Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Ε.Π.», το οποίο είναι αυτοβιογραφικό και αναφέρεται στη φιλία της Ζωρζ Σαρή με την Άλκη Ζέη. Τα αρχικά προέρχονται από τις λέξεις Ενωμένες Πάντα, υπόσχεση που είχαν δώσει η μια στην άλλη, όταν ήταν μαθήτριες, πιστεύοντας στη δύναμη της φιλίας τους.
- Θέμα: η επιστροφή στο σχολείο μετά τις θερινές διακοπές και η πρώτη ανταλλαγή των εμπειριών του καλοκαιριού ανάμεσα στις συμμαθήτριες μιας τάξης κάποιας σχολής θηλέων με οικοτροφείο. Οι μαθήτριες ήταν γόνοι ευκατάστατων οικογενειών σε εποχή μεγάλης φτώχειας (λίγο πριν το '40).
- Δομή-ενότητες: 1^η: «Η τάξη γιορτάζει...Κι ήταν η πρώτη μέρα στο σχολείο πανηγύρι»→Η ανταλλαγή των πρώτων εντυπώσεων από τις καλοκαιρινές διακοπές, 2^η: «Όταν μπήκε στην τάξη...που φτερούγιζαν γύρω τους»→Η πρώτη σχολική ώρα με την αγαπημένη καθηγήτρια

Ερμηνευτική προσέγγιση

- Η διάθεση των κοριτσιών και οι εκδηλώσεις τους→Χαρούμενη διάθεση, γιορταστική ατμόσφαιρα, κέφι, νεανική ανεμελιά. Τα κορίτσια ανταμώνουν και πάλι και εκδηλώνουν τη χαρά τους με αγκαλιές, φιλιά, γέλια και φωνές ανταλλάσσοντας εμπειρίες, αναμνήσεις, μυστικά. Η καθεμιά λέει για το δικό της καλοκαίρι, οι κουβέντες τους είναι σκόρπιες, σχολιάζουν τις εντυπώσεις από αυτά που έζησαν, διακόπτουν η μια την άλλη, καθώς η καθεμιά θέλει να πει τα δικά της. Βρίσκονται σε μια ατμόσφαιρα ξεγνοιασιάς και νεανικού κεφιού και ξεκινούν τη νέα σχολική χρονιά με αισιοδοξία.
- Οι σχέσεις των μαθητριών μεταξύ τους→Είναι όλες μια παρέα. Ακούνε με ενδιαφέρον τις αναμνήσεις της καθεμιάς από τις καλοκαιρινές διακοπές, εκδηλώνουν τις φιλικές τους διαθέσεις με αυθορμητισμό και υποδέχονται με καλή διάθεση τη νέα τους συμμαθήτρια. Στην αφήγηση παρεμβαίνει κάποια στιγμή η Ζωρζ Σαρή και αποχαιρετά με έκδηλη συγκίνηση μια φίλη που δεν θα είναι φέτος μαζί τους.
- Οι σχέσεις με το σχολείο και τους καθηγητές→ Στη διευθύντρια δείχνουν τον απαιτούμενο σεβασμό και την αγαπημένη τους καθηγήτρια την υποδέχονται με ενθουσιασμό. Τη συμπαθούν πολύ και έχουν σχέση αμοιβαίας κατανόησης, συνεργασίας και σεβασμού. Είναι πρόθυμες να ανταποκριθούν με προθυμία στα σχολικά τους καθήκοντα. Η φιλόλογος μιλά στις μαθήτριες με οικειότητα και θέτει τους στόχους της νέας χρονιάς με σοβαρότητα και υπευθυνότητα→πολύ καλή σχέση μαθητριών με την καθηγήτρια, κάτι όχι συνηθισμένο εκείνη την εποχή της αυστηρότητας, μοιάζει με τη σχέση οικειότητας που υπάρχει ανάμεσα στους μαθητές και τους καθηγητές της δικής μας εποχής.
- Αφήγηση-αφηγητής: Η αφήγηση είναι χρονολογική (γραμμική)→τα γεγονότα αναφέρονται με τη σειρά με την οποία διαδραματίστηκαν με κάποιες σύντομες αναδρομές στο παρελθόν (το πρόσφατο καλοκαίρι, η ανάμνηση της Ζωρζ από την Αίγινα, η αναφορά στην περσινή ντροπή της αντιγραφής). Ο αφηγητής είναι αμέτοχος

στην ιστορία(ετεροδιηγητικός), παντογνώστης. Στην αφήγηση παρεμβαίνει κάποια στιγμή η Ζωρζ Σαρή για να αποχαιρετήσει μια φίλη, το «Ποζελάκι». Σε πολλά σημεία χρησιμοποιείται ως αφηγηματικός τρόπος ο διάλογος, που δίνει στην αφήγηση ποικιλία, ζωντάνια, παραστατικότητα και θεατρικότητα.

- Ύφος→Λυρικό, καθώς είναι γεμάτο από τα συναισθήματα των κοριτσιών και γλαφυρό, χάρη στα σχήματα λόγου. Επίσης ζωντανό, ζωηρό και γοργό, καθώς κυριαρχεί ο διάλογος, η πρωτοπρόσωπη αφήγηση των διακοπών της κάθε κοπέλας, η οποία δεν είναι μακροσκελής, ώστε να μην κουράζει, αλλά περιορίζεται σε σύντομες, κοφτές προτάσεις. Επιπλέον είναι ευχάριστο και νοσταλγικό καθώς χαρακτηρίζεται από την αναπόληση των καλοκαιρινών διακοπών.

Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο Ινδιάνος Σιάτλ

- Στόχος του κειμένου→Να προβληθεί η αρμονική σχέση του ανθρώπου με τη φύση, από τη σκοπιά μάλιστα κάποιου που παλαιότερα θεωρήθηκε άγριος και απολίτιστος, ενώ σήμερα μας διδάσκει ότι, αν ο δυτικός άνθρωπος αγαπούσε και σεβόταν τη φύση, θα είχε αποφευχθεί η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος.
- Θέμα→Η υποχρέωση του ανθρώπου να ζει αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον, να το σέβεται χωρίς να αδιαφορεί γι'αυτό και χωρίς να το εκμεταλλεύεται με απληστία.
- Θεματικά κέντρα→1. Αρμονική σχέση ανθρώπου και φύσης, 2.Σεβασμός του φυσικού περιβάλλοντος, 3. Αδιαφορία για το φυσικό περιβάλλον, 4. Σύγκρουση ινδιάνικου-δυτικού πολιτισμού με αντικείμενο την εξαγορά και εκμετάλλευση της γης.
- Δομή-ενότητες→1^η: «Ο μεγάλος αρχηγός...και δεν καταλαβαίνει»→Η αγάπη των Ινδιάνων για τη φύση και η εχθρότητα και απληστία των λευκών απέναντι στη φύση, 2^η: «Αν αποφασίσω...συμβαίνουν στον άνθρωπο»→Οι σχέσεις των Ινδιάνων με τα ζώα, 3^η: «Ένα ξέρομε...την αρχή του θανάτου»→Αδύνατη η επιβίωση του ανθρώπου στην περίπτωση καταστροφής της φύσης, 4^η: «Πουθενά...δεν οσμίζεται τίποτα»→ Η κενότητα της ζωής των λευκών μέσα στις πόλεις και μακριά από το φυσικό περιβάλλον, 5^η: «Αν ξέραμε...από την κοινή μοίρα»→Η προτροπή του Ινδιάνου προς τους λευκούς για αγάπη και σεβασμό προς τη φύση

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το κείμενο του Ινδιάνου Σιάτλ, η απάντησή του στο αίτημα του προέδρου των Η.Π.Α. για τη αγορά της γης των Ινδιάνων, προβάλλει την πλήρη διάσταση δύο πολιτισμών γύρω από το ζήτημα της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση. Από τη μια, ο πατροπαράδοτος πολιτισμός των Ινδιάνων στηριζόταν στην αρμονική και ισορροπημένη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, η οποία βασιζόταν στην πεποίθηση ότι η φύση είναι ιερή και απαραβίαστη. Από την άλλη, ο πολιτισμός των λευκών, των κατακτητών της νέας ηπείρου, εδράζεται στην αντίληψη της εκμετάλλευσης της φύσης με στόχο τη βελτίωση των υλικών όρων της ζωής του ανθρώπου. Ο Ινδιάνος Σιάτλ έχει επίγνωση της αδυναμίας του να προστατεύσει τη γη του. Γνωρίζει επίσης τον προσχηματικό (*προσχηματικός=ό,τι χρησιμοποιείται για τη συγκάλυψη των πραγματικών σκοπών μιας ενέργειας*) χαρακτήρα του αιτήματος για αγορά και αντιλαμβάνεται ότι η υποταγή των Ινδιάνων στη θέληση των πανίσχυρων λευκών είναι αναπόφευκτη. Αντιτάσσεται όμως στη λογική της βίας μ'ένα κήρυγμα ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σεβασμού της φύσης. Το κείμενο του

Ινδιάνου Σιάτλ μας ενδιαφέρει, επειδή αποδείχτηκε προφητικό: οι προτροπές του προς τους λευκούς να αγαπήσουν και να σεβαστούν τη γη σήμερα γνωρίζουμε ότι δεν εισακούστηκαν. Αντίθετα, ο δυτικός πολιτισμός της ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και της επιβολής του ανθρώπινου πολιτισμού στο φυσικό περιβάλλον οδήγησε στην οικολογική καταστροφή, τις συνέπειες της οποίας βιώνουμε.

Ερμηνευτικές επισημάνσεις-σχολιασμός

- «θα αφήσει πίσω του μια έρημο»→ Ο Ινδιάνος αρχηγός προφητεύει ποια θα είναι τα τραγικά αποτελέσματα της απληστίας με την οποία ο άνθρωπος εκμεταλλεύεται το φυσικό περιβάλλον. Και τα λόγια του επαληθεύονται σήμερα όλο και πιο δραματικά
- «ο ερυθρόδερμος είναι άγριος»→ «Άγριος» είναι αυτός που ζει κοντά στη φύση (στους αγρούς). Η λέξη, που αναφέρεται στο κείμενο τρεις φορές, δεν έχει την υποτιμητική σημασία με την οποία τη χρησιμοποιούμε σήμερα, δε σημαίνει για τον Σιάτλ απολίτιστοι. Οι «άγριοι» είναι οι αγνοί άνθρωποι που ζουν μέσα στη φύση, την αγαπούν, τη θεωρούν ιερή κι όχι αντικείμενο αγοραπωλησίας, εκτιμούν τα δώρα που τους προσφέρει και δε διανοούνται να την εκμεταλλευτούν αλόγιστα. Δεν τη θεωρούν αντίπαλο, αλλά φίλο και αδερφό→ειρωνεία απέναντι σε άτομα που, ενώ ισχυρίζονται πως είναι μορφωμένα και ευγενή, αντίθετα φέρονται ως βάρβαροι που λεηλατούν και καταστρέφουν τη φύση στο όνομα του πολιτισμού.
- «θαβάλω έναν όρο»→Στην αρχή ο Ινδιάνος αρχηγός δείχνει ότι ο λαός του είναι ανίσχυρος μπροστά στη στρατιωτική ισχύ των λευκών. Ωστόσο, στην τέταρτη παράγραφο, για να δεχτεί την πρόταση των λευκών, ζητά εγγυήσεις όχι όμως για την επιβίωση του λαού του αλλά για την καλή μεταχείριση των ζώων της περιοχής κι αυτό δείχνει πόσο μεγάλη σημασία δίνει στην ύπαρξη και στη επιβίωση των ζώων. Το ίδιο δείχνουν κι άλλα σημεία του κειμένου στα οποία ο Ινδιάνος υποδεικνύει ότι τα ζώα ο λευκός *θα πρέπει να τα μεταχειριστεί σαν αδέρφια του* ή ταυτίζει την παρουσία των ζώων με την ίδια τη ζωή των ανθρώπων (Μα τι μένει από τη ζωή...), καθώς αυτά μαζί με τα φυτά μοιράζονται την ίδια πνοή με τον άνθρωπο.
- «Όταν μαγαρίζεις συνέχεια το στρώμα σου, κάποια νύχτα θα πλαντάξεις από τις μαγαρισιές σου»→Αν κάποιος βλάπτει συστηματικά κάτι που το χρειάζεται, για να αποκομίσει από αυτή τη στάση του προσωρινά οφέλη, θα έρθει η στιγμή που θα υποφέρει.

Τα επιχειρήματα του Ινδιάνου φύλαρχου

- Τα στοιχεία της φύσης δεν είναι δυνατό να γίνουν αντικείμενα αγοραπωλησίας, γιατί δεν ανήκουν σε κανέναν και είναι για τους Ινδιάνους ιερά.
- Οι λευκοί δεν καταλαβαίνουν τη φιλική στάση των ερυθρόδερμων απέναντι στη φύση, γιατί τη βλέπουν με εχθρικό μάτι και την εκμεταλλεύονται με απληστία
- Όπως ο θεός είναι κοινός για λευκούς και ερυθρόδερμους, έτσι και η φύση ανήκει σε όλους τους ανθρώπους και δεν πρέπει να τη βλάπτουμε, γιατί αυτό θα σημαίνει το τέλος της ζωής και την αρχή του θανάτου→ο άνθρωπος δεν θα μπορέσει να επιβιώσει.
- Η ζωή των λευκών δεν έχει κανένα νόημα, γιατί αυτοί ζουν μέσα στο θόρυβο των πολέων τους, μακριά από τους ευχάριστους ήχους και τις ευωδιές της φύσης, μακριά από το βασίλειο των φυτών και των ζώων.

- Αν η γη των Ινδιάνων πουληθεί στους λευκούς, αυτοί πρέπει να την αγαπήσουν και να τη φροντίσουν όπως εκείνοι, γιατί και ο θεός, στον οποίο αυτή ανήκει, είναι κοινός και η μοίρα είναι κοινή για τους ανθρώπους.

Ο ερυθρόδερμος και η φύση-οι λευκοί και το φυσικό περιβάλλον

- Ο ερυθρόδερμος πιστεύει ότι η γη δεν είναι ιδιοκτησία κανενός. Γι' αυτό του φαίνεται παράξενο το γεγονός ότι αυτή γίνεται αντικείμενο αγοραπωλησίας. Βλέπει τη φύση ως κάτι ιερό. Αντιμετωπίζει τη γη ως αδερφό, με τον οποίο πρέπει να συμβιώσει και δεν τη βλέπει επιθετικά, ως αντίπαλο, που στοχεύει να τον υποτάξει. Την ίδια αδερφική σχέση έχει και με τα ζώα. Επίσης, συνδέει τη φύση με το θεό. Ακόμη δηλώνει ότι οι άνθρωποι της φυλής του βλέπουν τη φύση σαν μάνα και την αγαπούν όπως το βρέφος αγαπάει το χτύπο της μητρικής καρδιάς, την αντιμετωπίζουν δηλαδή με στοργή και τρυφερότητα.
- Οι λευκοί βλέπουν τη φύση ως εχθρό, την εκμεταλλεύονται άπληστα και δε δένονται με αγάπη με αυτήν. Βλέπουν τα ζώα ως εχθρούς κι όχι ως αδέρφια τους. Ζουν σε πόλεις, μακριά από τη φύση, όπου βρίσκεται η πραγματική ζωή. Δε συνειδητοποιούν ακόμα και την αξία του αέρα που αναπνέουν. Γενικά μοιάζουν με μελλοθάνατους, καθώς είναι αποξενωμένοι από τη φύση.

Οι προβλέψεις του Σιάτλ

Δυστυχώς, πολλές από τις σκέψεις που κάνει ο Ινδιάνος Σιάτλ αποδείχτηκαν προφητικές και σήμερα βιώνουμε τις καταστροφικές συνέπειες από την αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και τη μόλυνση και καταστροφή του περιβάλλοντος. Σχετικές προβλέψεις του Ινδιάνου φαίνονται στα ακόλουθα χωρία:

- «(Ο λευκός) είναι ένας ξένος που φτάνει τη νύχτα και παίρνει από τη γη όλα όσα του χρειάζονται»
- «Η γη δεν είναι αδερφός του, αλλά εχθρός του που πρέπει να τον καταχτήσει, και, αφού τον καταχτήσει, πηγαίνει παρακάτω».
- «Με το ταμάχι που έχει θα καταπιεί τη γη και θα αφήσει πίσω του μια έρημο».
- «Όταν μαγαρίζει συνέχεια το στρώμα σου, κάποια νύχτα θα πλαντάξεις από τις μαγαρισιές σου».
- «(Όταν) το θέαμα των φουντωμένων λόφων το κηλιδώσουν τα σύρματα του τηλέγραφου με το βουητό τους...»
- «Πουθενά δε βρίσκεται μια ήσυχη γωνιά μέσα στις πολιτείες του λευκού».
- «Ο λευκός δε φαίνεται να δίνει προσοχή στον αγέρα που αναπνέει».

Το χρέος του ανθρώπου για το περιβάλλον → να εκμεταλλεύεται το φυσικό περιβάλλον με αγάπη, σαν αδερφός, κι όχι αλόγιστα και άπληστα, σαν κλέφτης και σαν αντίπαλος, γιατί έτσι θα καταστρέψει τη γη.

Υπόθεση για την τελική απόφαση → Ο Ινδιάνος γνωρίζει ότι το αίτημα του προέδρου των Η.Π.Α. έχει τυπικό χαρακτήρα, αφού είναι βέβαιο ότι οι λευκοί θα πάρουν αυτό που έχουν αποφασίσει. Με την επιστολή προσπαθεί να ταρακουνήσει τη συνείδηση των λευκών, να αντισταθούν ειρηνικά προκειμένου να αποτρέψουν την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Με την απάντησή του προσπαθεί να αντισταθεί στη λογική της δύναμης του ισχυρότερου και της βίας. Γνωρίζει ότι θα υποχρεωθεί να πουλήσει τη γη που του ζητούν οι πανίσχυροι λευκοί και στο κείμενό του υπάρχουν οι σχετικές νύξεις:

- ο «Την προσφορά του θα τη μελετήσουμε, γιατί ξέρομε πως, αν δεν το πράξουμε, μπορεί ο λευκός να προφτάσει με τα όπλα και να πάρει τη γη μας».

- ο «Ξέρομε πως ο λευκός δεν καταλαβαίνει τους τρόπους μας».
- ο «Αν τα συμφωνήσουμε μαζί, θα το πράξουμε, για να σιγουρέψουμε τις προστατευόμενες περιοχές που μας τάξατε».
- ο «Εκεί θα ζήσουμε, μπορεί, τις μετρημένες μέρες μας καταπώς το θελήσουμε».
- ο «Αν σας την πουλήσουμε τη γη μας, αγαπήστε την...φροντίστε την...κρατήστε ζωντανή στο λογισμό σας τη μνήμη της γης, όπως βρίσκεται τη στιγμή που την παίρνετε...διατηρήστε τη για τα τέκνα σας...».

Χαρακτηρισμός Ινδιάνου Σιάτλ→ Τρέφει μεγάλη αγάπη και σεβασμό για τη φύση. Δεν τη βλέπει ως ιδιοκτησία ή ως μέσο πλουτισμού, αλλά σαν τη στοργική μητέρα όλων των ανθρώπων. Άνθρωπος με ευαίσθητη και τρυφερή ψυχή, καθώς δείχνει την αγάπη του για όλα τα πλάσματα της φύσης. Σκεπτόμενος, χωρίς προκαταλήψεις, αφού αντιλαμβάνεται το θεό ως πατέρα όλων των ανθρώπων. Έχει μεγάλη πείρα ζωής και σοφία και προσπαθεί με καλή διάθεση να συμβουλευσει και να νουθετήσει τους ανθρώπους. Δεν έχει αλλοιωθεί ως άνθρωπος και δε θεωρεί σημαντικές αξίες το χρήμα και την εξουσία, αλλά την όμορφη, ήρεμη ζωή στην αγκαλιά της φύσης. Ενδιαφέρεται για όλους τους ανθρώπους, ακόμα και τις μελλοντικές γενιές και προσδοκά ότι θα καταφέρει να πείσει τους λευκούς να αγαπήσουν και να σεβαστούν τη φύση.

Ύφος→ Ευαισθησία, τρυφερότητα, φυσιολατρική διάθεση, που δίνεται με ένα γλαφυρότατο (=παραστατικό, κομψό, χαριτωμένο) τόνο. Διδακτική, συμβουλευτική διάθεση, προφητικό πνεύμα, ειρωνικός τόνος.

Στην εποχή του τσιμέντου και της πολυκατοικίας Μαρία Ιορδανίδου

- Θέμα→ Η απρόσωπη ζωή στα σύγχρονα διαμερίσματα, η τυποποίηση και η αποξένωση από το σύγχρονο τρόπο διαβίωσης στις μεγαλουπόλεις και τα προβλήματα από τη συνύπαρξη πολλών οικογενειών στις πολυκατοικίες.
- Δομή-ενότητες→ 1^η: «Ζούμε στην εποχή... που κρέμεται στον τοίχο»→ Τα τυποποιημένα και ομοιόμορφα διαμερίσματα των σύγχρονων τσιμεντουπόλεων, 2^η: «Αλλάζουν οι καιροί... μας χωρίζει ένας τοίχος»→ Η αποξένωση των ενοίκων στις πολυκατοικίες και η ενόχληση από τους θορύβους και τις συζητήσεις των γειτόνων, 3^η: «Από το λουτροκαμινέ... και ησυχάσαμε»→ Η καταπιεστική συμπεριφορά της μητέρας του διπλανού διαμερίσματος και οι υστερικές αντιδράσεις του παιδιού.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Από το αφήγημα προβάλλει ο τρόπος ζωής των ανθρώπων στα σύγχρονα αστικά κέντρα, όταν η επαρχία εγκαταλείφθηκε και οι οικονομικοί ή πολιτικοί λόγοι ευνόησαν την εσωτερική μετανάστευση. Το νέο οικιστικό μοντέλο της πολυκατοικίας, που στέγασε πολλούς ανθρώπους σε πολύ λιγότερο χώρο, έλυσε ποσοτικά το οικιστικό πρόβλημα και δημιούργησε πολλά ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα. Η αποξένωση έγινε μόνιμη κατάσταση των ανθρώπων σήμερα. Το αφήγημα επιλέγει να φωτίσει ένα ακόμη σύγχρονο οικογενειακό πρόβλημα, δηλαδή την αγωγή και την ανατροφή των παιδιών, που δυσκολεύουν

λόγω του πειστικού εργασιακού βίου και της πολύωρης απουσίας των δυο γονέων. Τα περιθώρια για καθημερινή, ισορροπημένη και αρμονική οικογενειακή συνενούρηση είναι πλέον πολύ περιορισμένα.

- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής στις πολυκατοικίες→Οι πολυκατοικίες→ισοπεδωτικά ομοιόμορφες, ακαλαίσθητες, καταθλιπτικές. Τα διαμερίσματα→κλουβιά, ανήλιαγα και σκοτεινά= φυλακές. Απρόσωπα, χώροι μικροί και αξιοποιημένοι ως το τελευταίο τετραγωνικό, η επίπλωση προαποφασισμένη από τον αρχιτέκτονα→επιβολή ομοιόμορφου τρόπου ζωής +αδυναμία νοικοκυράς να διαμορφώσει όπως θέλει τον προσωπικό της χώρο. Πολίτισσα αφηγήτρια→στον τόπο της το σπίτι ήταν το βασίλειο της νοικοκυράς, η οποία διαμόρφωνε το προσωπικό της χώρο, επομένως είναι φυσικό να βρίσκει τα σύγχρονα διαμερίσματα χωρίς προσωπικότητα, βαρετά, πληκτικά και απωθητικά και να πιστεύει πως αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η σημερινή νοικοκυρά δεν αγαπά το σπίτι της. Επίσης, η έννοια «γειτονιά» κοντεύει να χαθεί, δεν υπάρχουν αυλές ούτε αλάνες για τα παιδιά. Οι άνθρωποι έχουν χάσει την ελευθερία τους, είναι υποχρεωμένοι να τηρούν κανόνες. Όλοι έχουν παράπονα→τυπικές σχέσεις, αποξένωση, καχυποψία, έλλειψη εμπιστοσύνης, φόβος, αδιαφορία, άγχος, πίεση, κατάθλιψη, μοναξιά.
- Η αλλοτρίωση (αποξένωση) των σύγχρονων Ελλήνων→Η λέξη «ρωμιοσύνη» στη συνείδηση της αφηγήτριας είναι ταυτισμένη με τις παραδοσιακές αρετές των Ελλήνων: τη φιλοξενία, την αλληλεγγύη, τη φιλία, την ψυχική ευγένεια, τη συμπόνια, την εξωστρέφεια. Με αυτές τις αρετές μεγάλωσε στην Κωνσταντινούπολη, αλλά τώρα στην Αθήνα, ζώντας στους ρυθμούς της αστικής ζωής, διαπιστώνει μίαν άλλη κοινωνική πραγματικότητα→οι άνθρωποι έχουν αποκτήσει ξενικές συνήθειες, έχουν γίνει τυπικοί και εσωστρεφείς, δεν ανοίγουν τα σπίτια τους και τις καρδιές τους→τη θέση των παραδοσιακών αρετών έχουν πάρει ο φόβος, η καχυποψία, η αδιαφορία, η ψυχρότητα, η αντικοινωνικότητα, ενώ οι συγκατοίκοι στις πολυκατοικίες πολλές φορές ούτε καν γνωρίζονται μεταξύ τους. Βλέποντας αυτή την αλλαγή στους καιρούς και στους ανθρώπους η αφηγήτρια καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «Έχασαν οι Ρωμιοί τη ρωμιοσύνη τους», δηλαδή την ελληνική φυσιογνωμία τους, και, στο όνομα της προόδου και της εξέλιξης, αλλοτριώθηκαν από τα ξενικά πρότυπα.
- Η αφηγήτρια και η ανατροφή του παιδιού των διπλανών→Η αφηγήτρια παρακολουθεί την οικογενειακή ζωή των ενοίκων του διπλανού διαμερίσματος χωρίς να το επιδιώκει και άθελά της συμπάσχει. Ειδικότερα, αναφέρεται σε σκηνές από τη σχέση της γυναίκας με τη μικρή της κόρη, που δείχνουν από τη μια ένα τρομαγμένο και νευρωτικό παιδί και από την άλλη μια αγχωτική, υστερική και εξουσιαστική μητέρα, που χάνει τον έλεγχο των λόγων και των πράξεών της. Η αντιπαιδαγωγική συμπεριφορά της και οι νευρικές αντιδράσεις του παιδιού προβληματίζουν την αφηγήτρια, η οποία από διάθεση να βοηθήσει παρεμβαίνει με τρόπο ευγενικό, συμβουλευοντας τη μητέρα να συμπεριφέρεται με ηρεμία στο παιδί της και να του δίνει πρωτοβουλίες. Βέβαια η αντίδραση της ξένης γυναίκας δεν άφησε περιθώρια για συζήτηση, όμως η αφηγήτρια δεν έπαυε να ενδιαφέρεται και να γίνεται μάρτυρας της νοσηρής κατάστασης που συνεχιζόταν. Οργίστηκε και θέλησε να παρέμβει με δυναμικό τρόπο για να προστατέψει το παιδί. Η παρέμβασή της δείχνει σκεπτόμενο άνθρωπο, με ευαισθησία, καλλιέργεια, πείρα και καλοπροαίρετη διάθεση. Γνωρίζει από παιδιά και θέλει να εξομαλύνει την ακραία κατάσταση που έχει διαπιστώσει. Πονάει για το παιδί και εξοργίζεται με τη μητέρα, μια εργαζόμενη που δεν μπόρεσε να βρει την

ισορροπία ανάμεσα στους πολλαπλούς της ρόλους. Η γνώση και η διαίσθησή της την οδηγούν στο συμπέρασμα ότι έχει πληγωθεί η αξιοπρέπεια του παιδιού, το οποίο χρησιμοποιεί ως άμυνα απέναντι στη μητέρα του την άρνηση του φαγητού, γιατί έτσι εκδικείται για το ξύλο και την εγκατάλειψη.

Αφήγηση-αφηγητής→Η αφηγήτρια είναι ομοδιηγητική, συμμετέχει στα δρώμενα και αφηγείται σε α' πρόσωπο→αυτοβιογραφικός χαρακτήρας. Η αφήγηση εναλλάσσεται με το διάλογο, που είναι πάντα σύντομος, περιεκτικός και δίνει θεατρικότητα και ζωντάνια στην αφήγηση, και υπάρχει επίσης περιγραφή, εσωτερικός μονόλογος και αφηγηματικό σχόλιο (π.χ «Αλλάζουν οι καιροί...τη ρωμισύνη τους»). Ο χώρος και ο χρόνος των γεγονότων δεν προσδιορίζονται, γνωρίζουμε όμως ότι πρόκειται για την Αθήνα της δεκαετίας του '70.

Γλώσσα-ύφος→Απλή δημοτική που βρίσκεται πολύ κοντά στην προφορική, καθημερινή ομιλία των απλών ανθρώπων→αμεσότητα και προφορικότητα του λόγου. Σε μερικά σημεία χρησιμοποιείται ο δραματικός ενεστώτας→ζωντάνια αφήγησης, παραστατικότητα. Το ύφος του κειμένου είναι απλό, λιτό, χωρίς πολλά σχήματα λόγου. Επίσης είναι άμεσο και εξομολογητικό, καθώς η αφηγήτρια σε πρώτο πρόσωπο καταγράφει τις σκέψεις και τα συναισθήματά της. Ακόμη είναι παραστατικό και ζωντανό χάρη στους διαλόγους.

Πίνοντας ήλιο κορινθιακό Οδυσσέας Ελύτης

- Θεματικά κέντρα→Το ελληνικό τοπίο, η χαρά της ζωής/Ψάρεμα, συγκομιδή καρπών/Ειδική σωματική σχέση ποιητή με φύση (χρήση τροπικών μετοχών στους τέσσερις πρώτους στίχους).
- Θέμα→Η στενή σχέση του ποιητή με τη φύση, η οποία ασκεί στο σώμα και την ψυχή του θετική επίδραση γεμίζοντάς τον με αισιοδοξία για έναν όμορφο μελλοντικό κόσμο. Στους τέσσερις πρώτους στίχους βλέπουμε τη βιωματική-σωματική επαφή του ποιητή με τη φύση με τη χρήση τροπικών μετοχών και στο υπόλοιπο ποίημα με πρωτοπρόσωπη αφήγηση δηλώνονται μια σειρά από ενέργειες του ποιητή που αναζωογονούν το σώμα και την ψυχή του, τον γεμίζουν αισιοδοξία και του δημιουργούν μια νοερή διάθεση φυγής σ'ένα μελλοντικό, αναγεννημένο κόσμο.
- Δομή-ενότητες→1^η στροφική ενότητα→Η βιωματική-σωματική επαφή του ποιητή με το φυσικό τοπίο, 2^η στροφική ενότητα→Η ευεργετική επίδραση της φύσης στην ψυχή του ποιητή (απολαύσεις παρόντος και αισιοδοξία για το μέλλον).

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ο Οδυσσέας Ελύτης αποτελεί μία από τις κορυφαίες μορφές της νεοελληνικής ποίησης. Εμφανίζεται σε μια εποχή όπου στην ποίηση κυριαρχούσε η απαισιοδοξία και ένα πνεύμα παρακμής. Αυτός, όμως, με την πλούσια φαντασία και το αισιόδοξο πνεύμα του έδωσε μια νέα διάσταση στην ποίηση, αντλώντας τα θέματά του από την ελληνική φύση, τη θάλασσα, τον ήλιο και τις εικόνες των ελληνικών νησιών, καθώς πολλά

καλοκαίρια των παιδικών του χρόνων τα πέρασε με την οικογένειά του στα νησιά του Αιγαίου.

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Ηλιος ο Πρώτος» (1943). Αυτό που αξίζει να προσεχθεί είναι ότι, ενώ το ποίημα γράφτηκε την εποχή της Κατοχής, είναι γεμάτο αισιοδοξία και θετικά συναισθήματα, τα οποία γεννά στον ποιητή η επαφή με το φυσικό τοπίο της Ελλάδας. Ο Οδυσσεύς Ελύτης στο ποίημα αυτό δικαιώνει τον τίτλο του ως ποιητή της Ελλάδας, της θάλασσας (του Αιγαίου) και του ήλιου. Επίσης, πρέπει να προσέξουμε τον ελεύθερο στίχο και την υπερρεαλιστική χρήση της γλώσσας, η οποία ξεφεύγει από το πλαίσιο μιας αυστηρά προσεγμένης και λογικής χρήσης της γλώσσας.

1^η στρ. ενότητα → Εικόνες από το φυσικό τοπίο που απολαμβάνει ο ποιητής, η φύση σε όλες τις διαστάσεις: στεριά, θάλασσα, ουρανός, φυτά, ζώα → αρμονικό σύνολο στο οποίο συμμετέχει όλη η φύση. Δεν περιγράφει απλώς τις εικόνες της φύσης, αλλά παρουσιάζεται ο ίδιος να βρίσκεται σε βιωματική και σωματική επαφή με τα στοιχεία της, γίνεται ο ίδιος ένα με το φυσικό τοπίο.

στ. 1 → απολαμβάνει τον ήλιο → το εξωτερικό φως του ήλιου γίνεται εσωτερικό φως της ψυχής του

στ. 2 → δεν είναι ένας απλός περαστικός, μελετά τα αρχαία μνημεία και διαβάξει την ιστορία, τους μύθους, το παρελθόν που είναι γραμμένο πάνω τους.

στ. 3 → υπερρεαλιστική εικόνα: εμφανίζεται ο ίδιος να βαδίζει μέσα στις εκτάσεις αυτές, γίνεται ένα με το ελληνικό τοπίο.

στ. 4-5 → εμφανίζεται ως ψαράς που ζει από τη θάλασσα

στ. 6-8 → υπερρεαλιστική εικόνα: κέρδος από επαφή με φυσικό τοπίο: με το να διαβάσει το τοπίο, να πει τον ήλιο, να βαδίσει πάνω στη γη κατόρθωσε ν' ακούσει τον ψαλμό του ήλιου και να δει μπροστά του ν' ανοίγεται σαν μια μεγάλη αγκαλιά η στεριά, που τον δέχεται μέσα της. Ψαλμός → το τραγούδι της πλάσης, μοιάζει στη συνειδήσή του με θρησκευτικό ύμνο. Η μουσική της φύσης μοιάζει μ' ένα υμνητικό τραγούδι προς το Δημιουργό.

2^η στροφική ενότητα → Ενέργειες που τον φέρνουν σ' επαφή με τη φύση, αναζωογονούν σώμα και ψυχή, αισιοδοξία, οραματισμός καλύτερου μέλλοντος.

στ. 9-12 → απολαύσεις στο φυσικό περιβάλλον υλικές και ψυχικές

στ. 9 → γεύεται τα δώρα της φύσης

στ. 10 → υπερρ. εικόνα: γίνεται ένα με τους ανέμους που φυσούν → απολαμβάνει δροσιά από το καλοκαιρινό αεράκι

στ. 11 → υπερρ. εικόνα: οι λεμονιές σκορπίζουν γύρη στο τοπίο → εικόνα από καλοκαίρι στην Ελλάδα

στ. 12 → υπερρ. εικόνα: ζωή και αισιοδοξία από επαφή με φύση → αισιόδοξα όνειρα, η επαφή με ομορφιές φυσικού τοπίου γέννησε ελπίδα και θετική διάθεση.

στ. 13 → ευεργετική επίδραση φύσης → ξεφεύγει νοερά από δυσάρεστη πραγματικότητα και κάνει πνευματικό ταξίδι προς έναν άλλο κόσμο.

στ. 14-15 → ο κόσμος προς τον οποίο ταξιδεύει νοερά είναι απαλλαγμένος από δυστυχία, είναι όμορφος, γεμάτος φως και δικαιοσύνη, φτιαγμένος με την αγάπη. Η επαφή με τη φύση και τις ομορφιές της μπορεί να γεννήσει στον άνθρωπο την αισιοδοξία, την πίστη, την ελπίδα, το δικαίωμα να ονειρεύεται μια καλύτερη και πιο όμορφη ζωή ακόμα κι όταν οι πραγματικές συνθήκες είναι ζοφερές, όπως αυτές που είχε διαμορφώσει στην Ελλάδα το 1943 η γερμανική Κατοχή.

- Η σχέση του ποιητή με τη φύση → Στενή σχέση, ορατή σ' όλο το ποίημα → ενώνεται με τα στοιχεία της, έρχεται σε σωματική επαφή με όσα τον περιτριγυρίζουν. Τη βιώνει σωματικά αλλά και ψυχικά, γεύεται τα αγαθά που του προσφέρει η φύση για τις

βιολογικές ανάγκες του και τις ψυχικές του απολαύσεις (στ.1-5, 9-10). Κινητοποίηση όλων των αισθήσεων, ταύτιση με τη φύση→ψυχική ευεξία, αναζωογόνηση, ενίσχυση δημιουργικής διάθεσης, αισιοδοξία, αναζήτηση αναγεννημένου κόσμου.

- Οι ενέργειες του ποιητή και η αισιοδοξία για το μέλλον→Απολαμβάνει το ζεστό ήλιο, κοιτάζει τα μνημεία, κάνει περίπατο στ'αμπέλια και προσπαθεί να ψαρέψει.

Απολαμβάνει ήχους φύσης και εικόνα ένωσης στεριάς με θάλασσα, πίνει νερό, κόβει καρπό, απολαμβάνει άνεμο που τον φυσάει. Η ομορφιά της φύσης του δίνει ώθηση να ταξιδέψει με το νου του σ'έναν πιο όμορφο και δίκαιο κόσμο. Αναζωογονημένος από επαφή με φύση, βιώνει τη χαρά της ζωής, γεμίζει αισιοδοξία και δημιουργική διάθεση και νιώθει εσωτερική ανάγκη ν'απογειωθεί σ'έναν καλύτερο μελλοντικό κόσμο.

- Η σημασία του ρήματος «πίνω»→στ. 1: μεταφορική χρήση→απολαμβάνει φως ήλιου, μεθά με τη λάμψη του, το εξωτερικό φως έρχεται μέσα του και μετατρέπεται σε εσωτερικό, ψυχικό φως. Ηλιοπότης→αγάπη για φως ήλιου που το ρουφά μεθυστικά. στ. 9→κυριολεκτική χρήση: γεύεται δώρα φύσης (νερό).

- Γλώσσα/ύφος→Η γλώσσα είναι μια πλούσια, γεμάτη λυρισμό και παραστατική δημοτική γλώσσα, η οποία χρησιμοποιείται μεταφορικά. Αυτό που κυρίως τη χαρακτηρίζει είναι η παραστατικότητα της, η εικονοποιητική της δύναμη, καθώς πλήθος εικόνων «φωτογραφίζονται» μπροστά στα μάτια μας. Κυριαρχούν τα ρήματα, τα οποία εκφράζουν ενέργειες, και τα ουσιαστικά, που δηλώνουν κυρίως πράγματα, ενώ τα επίθετα, τα οποία δηλώνουν ιδιότητες, είναι ελάχιστα. Υπερρεαλιστική χρήση της γλώσσας→απόρριψη λογικής, μοιάζει με καταγραφή ονείρων που δεν υπακούουν στη λογική, αλλά διακρίνονται για τη ζωντάνια και την έντασή τους. Εντυπωσιακές εικόνες που δε δίνονται με απόλυτη σαφήνεια, αφήνοντας ελεύθερη τη φαντασία. Εντυπωσιακές λέξεις που δε δίνουν ξεκάθαρα νοήματα→νέα διάσταση στην ποίηση, κατάργηση δεσμών λογικής ,δίνει με άμεσο, ζωντανό τρόπο το πλήθος των συναισθημάτων που πλημμυρίζουν την ψυχή του. Το ύφος είναι γλαφυρό και λυρικό, χάρη στη χρήση πολλών σχημάτων λόγου (μεταφορές) και χάρη στην έντονα συναισθηματικά φορτισμένη γλώσσα. Επίσης είναι ζωντανό και παραστατικό, χάρη στις εικόνες από το φυσικό τοπίο. Ακόμη είναι άμεσο, αφού ο ποιητής εξωτερικεύει σε πρώτο πρόσωπο τον εσωτερικό του κόσμο και αισιόδοξο, αφού βλέπουμε τον ποιητή να οραματίζεται ένα όμορφο κόσμο.

- Στιχουργική→Το ποίημα είναι γραμμένο σε ελεύθερο στίχο, ο οποίος δεν ακολουθεί τις συμβάσεις της παραδοσιακής ποίησης. Δε χωρίζεται σε στροφές, αλλά σε δύο στροφικές ενότητες, άνισες μεταξύ τους ως προς τον αριθμό των στίχων. Οι στίχοι δεν έχουν σταθερό μέτρο, ενώ ο καθένας έχει το δικό του ρυθμό και διαφορετικό αριθμό συλλαβών.

- Σχήματα λόγου-εικονοπλασία→Εικόνες→ «Πίνοντας ήλιο.. που γλιστράς»→η εικόνα του κορινθιακού τοπίου με τον ήλιο, τα μάρμαρα, τα αμπέλια και τις θάλασσές του, «Πίνω νερό...της καλοκαιριάς»→η εικόνα του ποιητή που απολαμβάνει το νερό και τους καρπούς της φύσης μέσα στο γεμάτο από γύρη καλοκαιρινό τοπίο. Πολλές από τις εικόνες είναι υπερρεαλιστικές και τολμηρές όπως «Δρασκελίζοντας αμπέλια θάλασσες-Χώνω το χέρι μου στις φυλλωσιές του ανέμου-Οι λεμονιές αρδεύουνε τη γύρη της καλοκαιριάς-Τα πράσινα πουλιά σκίζουν τα όνειρά μου». Μεταφορές→ «Πίνοντας ήλιο κορινθιακό», «διαβάζοντας τα μάρμαρα», «αμπέλια θάλασσες», «ένα τάμα ψάρι», «στις φυλλωσιές του ανέμου», «οι λεμονιές αρδεύουνε τη γύρη», «τα πράσινα πουλιά σκίζουν τα όνειρά μου», προσωποποιήσεις→ «τα φύλλα που ο ψαλμός του ήλιου αποστηθίζει», «οι λεμονιές αρδεύουνε», «τη ζωντανή στεριά που ο πόθος χαίρεται».

Ερημωμένα χωριά Γιάννης Ρίτσος

- Θέμα→Εικόνα της καταστροφής, της ερήμωσης και της διάψευσης που άφησε πίσω της η κατάρρευση του αλβανικού μετώπου. Η θλιβερή υποχώρηση του ελληνικού στρατού αλλά και το ψυχικό σθένος των ηττημένων, το κουράγιο των ανθρώπων της εποχής εκείνης να σταθούν όρθιοι μέσα στην καταστροφή και να αντισταθούν στην υποδούλωση της πατρίδας τους.
- Θεματικά κέντρα→Πολεμικό τοπίο, αίσθηση ήττας, αντοχή και ψυχική δύναμη των ηττημένων
- Δομή-ενότητες→1^η στροφή: Εικόνες ερήμωσης, καταστροφής και θανάτου, 2^η στροφή: Η ελπίδα και η αγωνιστική διάθεση των ηττημένων, 3^η στροφή: Η σπίθα της ελπίδας για το μέλλον

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το απόσπασμα αποτελεί μια ρεαλιστική ποιητική περιγραφή της υποχώρησης των νικημένων Ελλήνων στρατιωτών που εγκαταλείπουν το αλβανικό μέτωπο. Την πρώτη στροφική ενότητα του αποσπάσματος συγκροτεί μια σειρά από εικόνες που αποδίδουν παραστατικά την ερήμωση, την καταστροφή και το θάνατο που προκάλεσε ο πόλεμος→βαριά ατμόσφαιρα, σκληρότητα, τραγικότητα και ωμότητα πολέμου, φόβος, απόγνωση, απογοήτευση, παραλογισμός πολέμου.

Στη δεύτερη στροφική ενότητα βλέπουμε ότι οι νικημένοι στρατιώτες, αν και είναι εξουθενωμένοι, απογοητευμένοι και ταπεινωμένοι, διατηρούν ακόμη το κουράγιο και την ελπίδα ότι κάποτε θα επιστρέψουν ξανά στο πεδίο της μάχης προσπαθώντας να διαφυλάξουν το «φως» από τον κατακτητή. Επίσης προβάλλεται και αναδεικνύεται η φωνή των στρατιωτών με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου, ενώ μέχρι εκείνο το σημείο το απόσπασμα είναι αφηγηματικό. Στο τέλος του αποσπάσματος οι στρατιώτες χάνονται, απομένει όμως η κόκκινη λάμψη των τσιγάρων τους, μια εικόνα που συμβολίζει την αντοχή και την απόφασή τους να αντισταθούν με κάθε τρόπο.

○ Εικόνες ερήμωσης και καταστροφής→Ο ποιητής παρουσιάζει με ρεαλιστικές εικόνες την ερήμωση, τις καταστροφές του πολέμου και την πορεία υποχώρησης των Ελλήνων στρατιωτών, που επιστρέφουν από το αλβανικό μέτωπο στα σπίτια τους ηττημένοι και ταλαιπωρημένοι. Οι εικόνες αυτές δίνονται κυρίως στην πρώτη στροφή και η πιο χαρακτηριστική είναι εκείνη των ερειπωμένων χωριών, γιατί σ' αυτήν αποτυπώνεται η γενική καταστροφή. Πολλές από τις εικόνες της ερημιάς και τις καταστροφές δίνονται γλωσσικά με ελλειπτικές προτάσεις (απουσία ρήματος)→απουσία ζωής και ζωντάνιας που θα έδινε η ειρηνική ατμόσφαιρα. Κοντά σ' αυτές τις εικόνες οι οποίες, χωρίς να συνδέονται νοηματικά, έχουν κοινό άξονα το χρόνο, το «ανελέητο ξερό καλοκαίρι», στην αρχή της δεύτερης στροφής ο ποιητής μας μεταφέρει στο χειμώνα με μια ρεαλιστική εικόνα, φριχτή ανάμνηση από τις κακουχίες στα αλβανικά βουνά: «Είχε κολλήσει ο πάγος το παπούτσι στην κάλτσα, την κάλτσα στο πόδι».

○ Τα συναισθήματα των ηττημένων→Οι ηττημένοι στρατιώτες επιστρέφουν με έντονο το συναίσθημα της απογοήτευσης, καθώς διαψεύστηκαν οι προσδοκίες και οι ελπίδες που

τους είχαν δημιουργηθεί με τις αρχικές νίκες τους στο αλβανικό μέτωπο. Επιπλέον, είναι καταπονημένοι από τις κακουχίες του πολέμου και εξαντλημένοι από την πορεία της επιστροφής. Ωστόσο ελπίζουν ότι κάποια στιγμή θα ξαναγυρίσουν στο μέτωπο, για να ολοκληρώσουν τη νικηφόρα πορεία τους, κι ότι θα αντισταθούν στον κατακτητή → δεν έχουν χάσει το κουράγιο και το ψυχικό σθένος και εξακολουθούν να έχουν αποθέματα αντοχής. Έτσι διατηρούν το αγωνιστικό τους φρόνημα που υπερτερεί και παραμερίζει την απογοήτευση.

2^η στροφή → ο ποιητής εγκαταλείπει τον τριτοπρόσωπο αφηγηματικό λόγο, για να παρουσιάσει τους στρατιώτες να εκφράζουν την αγωνιστική τους διάθεση σε α' πληθ. πρόσωπο με τα ίδια τους τα λόγια: «Και δίχως πόδια θα ξανάρθουμε» → δυναμική απάντηση των ηττημένων στο μέτωπο στρατιωτών απέναντι σ' αυτούς που επιβουλεύονται την ελευθερία της πατρίδας τους και εκφράζει το πείσμα τους, την ψυχική τους δύναμη και την ελπίδα τους ότι κάποια στιγμή θα επιστρέψουν στο πεδίο της μάχης (έμμεση αναφορά στις κακουχίες του αλβανικού μετώπου και συγκεκριμένα στους ακρωτηριασμούς εξαιτίας των κρυοπαγημάτων, όπως δείχνει η ρεαλιστική περιγραφή των στ. 14-15: «Είχε κολλήσει ο πάγος το παπούτσι στην κάλτσα, την κάλτσα στο πόδι»).

«Να κρύψουμε τούτο το φως, μη μας το πάρουνε κι αυτό-πού να το κρύψουμε;» → οι ηττημένοι στρατιώτες προσπαθούν να διαφυλάξουν το φως, δηλαδή να περισώσουν αυτό που έχει απομείνει να τους στηρίζει, την ελπίδα, την αγωνιστική διάθεση και το κουράγιο τους. Στους τρεις τελευταίους στίχους ο λόγος επανέρχεται στον αφηγηματικό του τόνο, για να παρουσιαστούν οι στρατιώτες να χάνονται στο σκοτάδι. Όμως παραμένει μια κόκκινη λάμψη (από τα αναμμένα τσιγάρα τους) που συμβολίζει το φως της ελπίδας, το οποίο τους ενισχύει το φρόνημα και τους βοηθάει να σταθούν ακλόνητοι μέσα στο χάος της καταστροφής και να αγωνιστούν, για να αποτρέψουν την υποδούλωση της πατρίδας τους.

ο Ρεαλισμός της περιγραφής → ο ποιητής αποτυπώνει με ρεαλιστικό τρόπο τα δεινά του πολέμου, την ερήμωση και τις καταστροφές που προκάλεσε ο πόλεμος, καθώς και την υποχώρηση των απογοητευμένων Ελλήνων στρατιωτών από το αλβανικό μέτωπο. Ο ρεαλισμός αποδίδεται με εικόνες, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις και μεταφορές.

ο Στιχουργική-γλώσσα → Το ποίημα είναι νεωτερικό: οι στίχοι είναι ελεύθεροι, χωρίς ορισμένο αριθμό συλλαβών, άνισοι μεταξύ τους, χωρίς μέτρο και χωρίς ομοιοκαταληξία, είναι πεζολογικοί. Η γραφή του Ρίτσου θυμίζει πολύ περισσότερο πεζό παρά ποιητικό λόγο. Η γλώσσα είναι απλή δημοτική.

ο Ύφος → Απλό, βαρύ, πένθιμο, μελαγχολικό λόγω των εικόνων της καταστροφής και της τραγωδίας. Ζωντανό παραστατικό χάρη στη ρεαλιστική απεικόνιση των εικόνων του και τον ευθύ λόγο, με τον οποίο μεταφέρονται αυτούσια τα λόγια των στρατιωτών.

Από δόξα και θάνατο Μέλπω Αξιώτη

- Θέμα → Το πρώτο κατοχικό συσσίτιο των καλλιτεχνών στο Μουσείο και η πρώτη αντικατοχική διαδήλωση, οι κακουχίες-κυρίως η πείνα του ελληνικού λαού κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής-αλλά και το αγωνιστικό φρόνημα και ο πόθος για ελευθερία κυρίως των ανθρώπων της λαϊκής τάξης. Θεματικά κέντρα → Κατοχή, δοκιμασίες (πείνα και βία) και αντίσταση. Λαϊκό αίσθημα και αγωνιστική ενότητα. Αντιστασιακό πνεύμα.

- Δομή-ενότητες→ Το κείμενο αποτελεί αναδρομική αφήγηση των γεγονότων, τα οποία ανακαλεί στη μνήμη της η ηρωίδα του έργου Πολυξένη μέσα στο κελί της φυλακής. Ωστόσο τα γεγονότα παρουσιάζονται σε διάφορα χρονικά επίπεδα, τα οποία δεν ακολουθούν κανονική χρονική σειρά.

1^η εν.: «Χειμώνας...στους συγκεντρωμένους»→ Το συσσίτιο των ανθρώπων του πνεύματος. Το γεγονός αναφέρεται στο Φεβρουάριο του 1943. 2^η εν.:→ «Τον είχε ύστερα...δε θα υπάρχω»→ Η ανάκριση και τα βασανιστήρια της Πολυξένης. Η αφήγηση μεταφέρεται στο μέλλον, ύστερα από τρία χρόνια, δηλαδή στο 1946, εποχή κατά την οποία είχαν ήδη φύγει οι κατακτητές, για να δοθεί η πληροφορία ότι η Πολυξένη φύλαγε στον κόρφο της τον αντιστασιακό τύπο (αυτό το χρονικό επίπεδο ξεφεύγει από τα όρια της αναδρομικής αφήγησης, η οποία γίνεται στη φυλακή, γιατί είναι μεταγενέστερο από αυτήν: αναφέρεται προφανώς σε χρόνο μετά τη φυλάκιση της ηρωίδας). Στην ίδια παράγραφο η συγγραφέας μεταφέρεται πίσω, στον καιρό μετά τα συσσίτια του Φεβρουαρίου, στη διαδήλωση του Μαρτίου, για να αναφερθεί στη σύλληψή της από τους Γερμανούς και στα βασανιστήρια της ανάκρισής της. 3^η εν.:→ «Είχε έρθει ύστερα ο Μάρτης...σ'άλλα μέρη, σ'άλλη γη...»→ Η πρώτη κατοχική διαδήλωση. Τώρα η αφήγηση επανέρχεται στο πρώτο χρονικό επίπεδο, αμέσως μετά το συσσίτιο των ανθρώπων του πνεύματος, στο Μάρτιο του 1943. 4^η εν.:→ «Κοντά πριν φτάσει...απ'τους φίλους»→ Η συνάντηση με το στρατηγό. Το περιστατικό ακολουθεί τη διαδήλωση και συνεχίζεται η κανονική χρονική σειρά. 5^η εν.:→ «Σκεφτότανε...να μην έχει τελειωμό»→ Η αναπόληση των γεγονότων από την Πολυξένη στη φυλακή. Η αφήγηση μεταφέρεται στο μέλλον, μετά το Μάρτιο του 1943 και μετά τη σύλληψη και την ανάκριση της Πολυξένης, την εποχή που αυτή ήταν στη φυλακή-ωστόσο πριν από το 1946, εποχή κατά την οποία ανέφερε η Πολυξένη ότι κρατούσε ακόμη στον κόρφο της τον αντιστασιακό τύπο.

Αν τα γεγονότα δεν παρουσιάζονταν με χρονικές μεταπηδήσεις στο παρελθόν και στο μέλλον, αλλά δίνονταν με χρονολογική σειρά, θα παρουσιάζονταν ως εξής:

- Το συσσίτιο των ανθρώπων του πνεύματος (Φεβρουάριος 1943)
- Η πρώτη κατοχική διαδήλωση (Μάρτιος 1943)
- Η συνάντηση της Πολυξένης με το στρατηγό (η ώρα της επιστροφής της Πολυξένης στο σπίτι της μετά τη διαδήλωση)
- Η σύλληψη και η ανάκριση της Πολυξένης (μετά τη διαδήλωση, δε διευκρινίζεται πόσος χρόνος έχει περάσει από αυτήν)
- Αναπόληση των γεγονότων από τη φυλακή (μετά τη σύλληψη και την ανάκριση της Πολυξένης)
- Η φύλαξη του αντιστασιακού τύπου στον κόρφο της Πολυξένης (τρία χρόνια μετά τη διαδήλωση και αφού έχει μεσολαβήσει η σύλληψη και η φυλάκισή της αυτό το χρονικό επίπεδο ξεφεύγει από τα όρια της αναδρομικής αφήγησης).

Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο απόσπασμα η Πολυξένη ανακαλεί στη μνήμη της από τη φυλακή, όπου βρίσκεται λόγω της αντιστασιακής της δράσης (μοίραζε παράνομο Τύπο) δύο κρίσιμες στιγμές της γερμανικής κατοχής στην Αθήνα, μια ταπεινή και μια ηρωική στιγμή. Η πρώτη στιγμή είναι η διανομή συσσιτίου στους καλλιτέχνες. Η συγγραφέας, μέσω της ηρωίδας της, φαίνεται να αντικρίζει με ειρωνική ματιά τους καλλιτέχνες: οι εκφραστές του πνεύματος, μέχρι χτες ακατάδεκτοι, περήφανοι, απόμακροι και απρόσιτοι, τώρα εξουθενωμένοι από την πείνα, υποκύπτουν κι αυτοί στις πιεστικές επιταγές της ύλης, συμπεριφέρονται ως όχλος, μάζα καθώς αναγκάζονται να στοιβαχτούν και να διαμαρτυρηθούν για να πάρουν, ταπεινωμένοι, το ελάχιστο φαγητό του συσσιτίου. Βιώνουν μια μορφή εξευτελισμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, απομυθοποιούνται.

Είναι φανερή η αντίθεση ανάμεσα στην περηφάνια του παρελθόντος και την ταπείνωση και κατάντια του παρόντος. Η δεύτερη στιγμή είναι μια αντικατοχική διαδήλωση που αφήνει πίσω της αρκετούς νεκρούς. Στη διαδήλωση αυτή η συγγραφέας δίνει τον τόνο και τη ιερότητα θρησκευτικής τελετουργίας παρομοιάζοντας τους διαδηλωτές με τους πιστούς που πηγαίνουν στην εκκλησία για να λειτουργηθούν. Ο απολογισμός της πρώτης αντιστασιακής πράξης ήταν βαρύς και το τίμημά της τραγικό σε θύματα. Το πλήθος των νεκρών αισθητοποιείται με την ακουστική εικόνα του νεκροτομείου. Η συγγραφέας, διαμέσου της ηρωίδας της, τονίζει την ταξική σύσταση της διαδήλωσης. Αυτοί που συμμετέχουν εκδηλώνουν με πάθος τον εθνικό τους ενθουσιασμό αφηφώντας ακόμα και το θάνατο και είναι άνθρωποι της λαϊκής τάξης: απλοί άνθρωποι της καθημερινής βιοπάλης, οι εξόριστοι από το δικτατορικό καθεστώς του Μεταξά πριν από την κατοχή λόγω των αριστερών τους φρονημάτων, οι ανάπηροι από τους πολέμους, κυρίως από τον πόλεμο του 1940, άνθρωποι από τις απομακρυσμένες φτωχές συνοικίες, όσοι πολέμησαν στα αλβανικά βουνά και παλιότερα στη μικρασιατική εκστρατεία ή είχαν δικούς τους που είχαν σκοτωθεί στους πολέμους, και τέλος η νεολαία. Το φρόνημά τους είναι σθεναρό (μεγάλη ψυχική δύναμη και αποφασιστικότητα) και η αίσθηση της συναδέλφωσης ισχυρή. Η πρώτη δημόσια εκδήλωση της οργής και αγανάκτησης κατά του κατακτητή ανέδειξε του κουράγιο και το αγωνιστικό τους πνεύμα. Με τη μαζική τους προσέλευση και την αφοβία τους, ακόμα και μπροστά στο θάνατο, έδωσαν ένα μάθημα αυτοθυσίας στους κατακτητές, ενώ παράλληλα πίστεψαν στον εαυτό τους και στη δύναμη που τους δίνει η ενότητα. Ένωσαν επίσης την υποχρέωση απέναντι στα πρώτα θύματα της Αντίστασης να συνεχίσουν συναδελφωμένοι τον αγώνα με λαϊκή ενότητα. Για να γίνει πιο κατανοητή η λαϊκή ενότητα, η διαδήλωση συγκρίνεται με μια άλλη εκδήλωση των Αθηναίων: στην κηδεία του Κωστή Παλαμά το Φεβρουάριο του 1943 η ταφή του ποιητή εξελίχθηκε σε αντιστασιακή πράξη κατά του ξένου κατακτητή, καθώς χιλιάδες πατριώτες έψαλαν τον εθνικό ύμνο μπροστά σε άγημα ένοπλων Γερμανών, το οποίο παρευρισκόταν τιμητικά. Τότε, όσοι συμμετείχαν, απλώς διαλύθηκαν, ενώ τώρα οι διαδηλωτές σκόρπισαν με το συναίσθημα της ενότητας και φυσικά με την προοπτική της συνέχισης του αγώνα. Και για να φανεί πιο έντονα η διαφορά, οι συγκεντρωμένοι της κηδείας του Παλαμά παρομοιάζονται με όσους φεύγουν από το θέατρο κα ξεχνιούνται πηγαίνοντας στα σπίτια τους, ενώ για την ψυχική συνοχή των διαδηλωτών χρησιμοποιείται η μεταφορά : *«Ήταν τώρα δεμένοι με κλωστές ψιλές, στέρεες»*.

Ερμηνευτικές επισημάνσεις-σχολιασμός φράσεων κειμένου

- «ξεχνούσαν κάθε παρελθόν»→η ανάγκη έκανε τους ανθρώπους του πνεύματος να παραμερίζουν την περηφάνια και την αξιοπρέπεια που είχαν πριν από την κατοχική εποχή της ανέχειας και της πείνας
- «Κολλούσαν ψείρες και θερμότητα»→ο συγχρωτισμός (=στενή επαφή, συναναστροφή) των ανθρώπων που συνωστίζονταν στην ουρά είχε δύο επακόλουθα, που αναφέρονται με πικρό χιούμορ, το οποίο επιτυγχάνεται με τη διττή σημασία του ρήματος «κολλούσαν», κακή και καλή. Το ένα επακόλουθο ήταν οι ψείρες και το δεύτερο, το καλό, το ότι ζεσταίνονταν μέσα στη χειμωνιάτικη παγωνιά με την επαφή, καθώς η θερμότητα των σωμάτων τους δε διαδεχόταν τον αέρα, αλλά μεταδιδόταν από τον έναν στον άλλο.
- «...τον κάθιζαν σ' ανθρώπινα κόκαλα»→ με την προσωποποίηση του Φλεβάρη υπογραμμίζεται το δριμύ κρύο, η φράση σημαίνει «το κρύο του Φλεβάρη έφτανε ως το κόκαλο».
- «δεν έδειχναν την παλάμη τους σ' άνθρωπο, και την άπλωναν τώρα γυρεύοντας ψωμί, ψωμί»→από αξιοπρέπεια και υπερηφάνεια δε ζητούσαν τη βοήθεια των άλλων όταν είχαν κάποια ανάγκη, τώρα όμως άπλωναν το χέρι τους για να ζητήσουν ψωμί, σαν ζητιάνοι→η επανάληψη και το ασύνδετο στις λέξεις *ψωμί, ψωμί* υπογραμμίζουν την ταπείνωση από τη ζητιανιά.

- «έκοψαν μερικοί καταμεσής το στίχο»→μερικοί έφτασαν στο σημείο να διακόψουν στη μέση την έμπνευση και την καλλιτεχνική τους δημιουργία, για να τρέξουν στο συσσίτιο.
- «ο μυστικός τύπος της κατοχής»→οι αντιστασιακές οργανώσεις τύπων απαγορευμένα φυλλάδια και τα μοίραζαν κρυφά στους πολίτες, για να διατηρήσουν το πατριωτικό τους φρόνημα και να τους ξεσηκώσουν για αντιστασιακή δράση.
- «νιώθει φούχτα φούχτα το χόμα που της ρίχνουνε, και τη χώνει όλο πιο βαθιά»→η ηρωίδα ένιωθε ήδη νεκρή από τα σκληρά βασανιστήρια. Μάλιστα φανταζόταν ότι θάβεται κιόλας. Την εικόνα της φανταστικής ταφής της την κάνει πιο παραστατική η χρήση του δραματικού ενεστώτα των ρημάτων της φράσης *νιώθει, ρίχνουνε, χώνει*.
- «ο πρώτος ήλιος της χρονιάς φώτισε μια σημαία»→η αντιστασιακή διαδήλωση παρομοιάζεται με το φως του ήλιου. Το ίδιο υποδηλώνεται και με τη φράση της προτελευταίας παραγράφου *ήταν μέρα λιακάδα, η πρώτη της χρονιάς*.
- «μύριζε βανίλια άλλοτε, και τώρα μύριζε αίμα ο τόπος»→η βανίλια στα γλυκά συμβολίζει την ευχάριστη περίοδο της ειρήνης και το αίμα τον πόλεμο. Η αντίθεση ειρήνης-πολέμου υπογραμμίζεται με το χιαστό σχήμα.
- «Τι καιρός, πόσα χρόνια, και να μην έχει τελειωμό!»→Η Πολυξένη, κλεισμένη στο κελί για την αντιστασιακή της δράση και έχοντας σπασμένο το χέρι από τα βασανιστήρια, αναλογίζεται με θλίψη τα δεινά της εποχής. Ο λαός δοκιμάστηκε από εθνικές περιπέτειες, από πολλούς πολέμους και από άλλα σχετικά δεινά κατά το πρώτο μισό τους εικοστού αιώνα: Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ Π.Π., εθνικός διχασμός, προσφυγιά και Μικρασιατική καταστροφή, δικτατορία του Μεταξά, Ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940, γερμανική κατοχή. Μάλιστα το κακό συνεχίστηκε και μετά τις σκέψεις της ηρωίδας με την αγριότητα του αιματηρού Εμφυλίου (1946-1949).

• Η στάση της Πολυξένης την περίοδο της Κατοχής→Η ηρωίδα, όπως και όλοι οι Έλληνες, υφίσταται τα δεινά της Κατοχής (πεινά και έλλειψη στοιχειωδών αγαθών, βία και κίνδυνο της ζωής, ταπείνωση και έλλειψη ελευθερίας, προσωπικής και εθνικής, κ.ά.). Δεν αντιμετωπίζει όμως μοιρολατρικά την κατάσταση, αλλά η φιλοπατρία και η αγάπη για την ελευθερία της γεμίζουν με αγωνιστικότητα και θάρρος. Συμμετέχει ενεργά στην Αντίσταση διακινώντας παράνομο τύπο και παίρνοντας μέρος σε αντικατοχικές διαδηλώσεις. Στο απόσπασμα προβάλλεται η στάση της απέναντι στις δυνάμεις κατοχής. Στη φυλακή, όπου βρίσκεται για την αντιστασιακή της δράση, αρνείται να καταδώσει τους συνεργάτες της και υπομένει φριχτά βασανιστήρια με ηρωισμό και ακλόνητη καρτερικότητα. Επίσης, τη βλέπουμε να αψηφά το θάνατο και να αντιμετωπίζει με ψυχραιμία και σχεδόν με βεβαιότητα το ενδεχόμενο να πεθάνει από τα βασανιστήρια ή να την εκτελέσουν.

• Η συνάντηση με το στρατηγό→Επιστρέφοντας στο σπίτι μετά τη διαδήλωση η Πολυξένη συνάντησε τυχαία ένα στρατηγό κι αυτό το περιστατικό περιγράφεται με λιτότητα αλλά και με ελαφρά ειρωνεία: ο στρατηγός ήταν «μεγάλος» και έβγαλε περίπατο τους τρεις σκύλους του→αντίθεση: από τη μια οι άνθρωποι της λαϊκής τάξης, που διαδηλώνουν για ελευθερία και σκοτώνονται και από την άλλη ένας άνθρωπος που είχε στο παρελθόν ως επάγγελμα και υπέρτατο καθήκον την προάσπιση της εθνικής ελευθερίας, αμέριμνος και απαθής για όσα συμβαίνουν στην πατρίδα του κάνει βόλτα με τους σκύλους του. Από τη μια οι άνθρωποι του πνεύματος που στήνονται πεινασμένοι σαν ζητιάνοι ώρες ολόκληρες στην ουρά για ένα τενεκεδάκι φτωχικό συσσίτιο και από την άλλη ο στρατηγός, που του περισσεύει φαγητό για να ταΐσει όχι μόνο έναν αλλά τρεις σκύλους→ο στρατηγός ανήκει στους Έλληνες που καλοπερνούσαν τον καιρό της Κατοχής και εκπροσωπεί το στρατιωτικό κατεστημένο, που θα πρωτοστατήσει ως επικεφαλής της εθνικόφρονος παράταξης, η οποία θα αντιταχτεί στους ένοπλους αγώνες της λαϊκής τάξης. Η αναφορά λοιπόν του στρατηγού αποτελεί προμήνυμα για το χωρισμό των Ελλήνων και τον αλληλοσπαραγμό τους κατά τον Εμφύλιο, ο οποίος επίκειται ή αρχίζει όταν η συγγραφέας γράφει το έργο της.

- Αφηγηματικά στοιχεία→ο αφηγητής είναι αμέτοχος στην ιστορία, ετεροδιηγητικός και την αφηγείται σε γ' πρόσωπο. Τα γεγονότα παρουσιάζονται σε διάφορα χρονικά επίπεδα τα οποία δεν ακολουθούν κανονική χρονική σειρά (αναδρομική αφήγηση, βλέπε ανάλυση στη δομή).
- Γλώσσα-σχήματα λόγου-ύφους→ η γλώσσα είναι απλή δημοτική, χρήση μικροπερίοδου λόγου→μικρές, σύντομες, παρατακτικά συνδεδεμένες κύριες προτάσεις (οι δευτερεύουσες είναι ελάχιστες). Ανάμεσα στις μικρές περιόδους δεν υπάρχει σύνδεση με κατάλληλους παρατακτικούς συνδέσμους και με άλλες λέξεις ή φράσεις με συνδετικό ρόλο (όπως υπάρχει και σε πολλά σημεία το ασύνδετο σχήμα). Χρησιμοποιούνται αρκετά σχήματα λόγου όπως παρομοιώσεις, μεταφορές, προσωποποίηση, επαναλήψεις και πολλές ζωηρές εικόνες. Το ύφος είναι γοργό και ζωηρό χάρη στη χρήση των σύντομων προτάσεων και της παρατακτικής σύνδεσης. Είναι παραστατικό και ζωντανό, καθώς δίνονται με τρόπο αληθοφανή και λεπτομερή οι εικόνες του συσσιτίου και της διαδήλωσης.

Στα καμένα Μιχάλης Γκανάς

- Θεματικά κέντρα→1.Ο κίνδυνος των πυρκαγιών και οι αρνητικές συνέπειες από την έλλειψη πράσινου και χώρων αναψυχής, στο φυσικό και στο κοινωνικό περιβάλλον→υποβάθμιση φυσικού περιβάλλοντος, 2. Ο αστικός τρόπος ζωής και οι συνέπειές του: η κοινωνική αποξένωση και η απομόνωση του αστού στον ιδιωτικό του χώρο και στην εικονική πραγματικότητα που δημιουργεί η τηλεόραση, 3. Τρόποι αντίστασης και διαφυγής από την παθητικότητα και την κοινωνική απαξίωση που μαστίζει την εποχή μας.
- Θέμα→Η ψυχική ανάγκη του ποιητή να πραγματοποιήσει μια εκδρομή και η επιθυμία του να τον ακολουθήσουν αυτοί στους οποίους απευθύνεται, αφήνοντας πίσω τη ρουτίνα της αστικής ζωής. Έμμεση καταγγελία φαινομένου εμπρησμού→ανεξέλεγκτες και επικίνδυνες διαστάσεις. Στα καμένα άλλοτε υπήρχε παράδεισος με δέντρα και πουλιά→ανεκτίμητο αισθητικό και υγιεινό περιβάλλον, ηρεμία και ψυχική γαλήνη. Τώρα→καμένη έκταση, θλιβερό νεκρό τοπίο→οι άνθρωποι χάνοντας τον αισθητικό χώρο που τους αναζωογονούσε σωματικά και ψυχικά έχουν έναν ακόμη λόγο να περιοριστούν στα σπίτια τους και τον αστικό τρόπο ζωής. Είναι επιτακτική η ανάγκη του ανθρώπου να αποδράσει από τον ασφυκτικό κλοιό της αστικής ζωής για να απολαύσει την επαφή με το φυσικό περιβάλλον, έστω κι αν αυτό καταστρέφει ο σύγχρονος πολιτισμός.
- Δομή-ενότητες→1η εν. στ. 1-10→Προτροπή για πραγματοποίηση εκδρομής στην καμένη φύση, 2η εν. στ. 11-18→Η δυσοίωση πρόβλεψη του ποιητή για το μέλλον, 3η εν. στ. 19-32→ Προτροπή για εγκατάλειψη της απομόνωσης του σπιτιού και της παθητικής θέασης της τηλεόρασης.

Ερμηνευτική προσέγγιση

- Η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος εξαιτίας των πυρκαγιών→έμμεση καταγγελία φαινομένου εμπρησμού (βλέπε θέμα)
- Ο αστικός τρόπος ζωής→Κοινωνική αποξένωση→οι άνθρωποι αφιερώνουν πολύ χρόνο και ενέργεια στη δουλειά τους→απομάκρυνση από φυσικό περιβάλλον, εσωστρέφεια→η εικονική πραγματικότητα της τηλεόρασης υποκαθιστά την ανθρώπινη επικοινωνία και την επαφή με τη φύση. Ο σημερινός άνθρωπος είναι κλεισμένος στη μικρή φυλακή του διαμερίσματός τους, αιχμάλωτος της μοναξιάς και της τηλεόρασης→απάνθρωπα

διαμερίσματα, απάνθρωπα τηλεοπτικά προγράμματα, καταναλώνει παθητικά ό,τι του σερβίρει η τηλεόραση. Η τηλεόραση αντικατέστησε την ανθρώπινη επαφή και συναναστροφή, απομάκρυνε τον άνθρωπο από τη βιωματική επαφή με τον κόσμο και τα πράγματα και τον καθήλωσε σ'έναν καναπέ, όπου κάθεται ώρες και βλέπει μια ψεύτικη ζωή στην οθόνη του. Ο ποιητής μιλά εύστοχα και απαξιωτικά για τα θέματα που παρουσιάζει η τηλεόραση. Επομένως είναι επιτακτική η ανάγκη του ανθρώπου να αποδράσει από τον ασφυκτικό κλοιό της αστικής ζωής, να επικοινωνήσει με τους άλλους, να διαμαρτυρηθεί για την οικολογική καταστροφή και την τηλεοπτική ηθική.

- Οι προτροπές του ποιητή→Θέλει να κάνει μια εκδρομή στις κατεστραμμένες από την πυρκαγιά περιοχές του Υμηττού και της Αυλώνας. Η ψυχική ανάγκη για επαφή με τη φύση τον κάνει να προσπεράσει τη θλίψη που προκαλεί το θέαμα των καμένων δέντρων και να ενεργοποιήσει την ποιητική του φαντασία, ανακαλώντας από τη μνήμη την εικόνα των περιοχών όπως αυτές ήταν πριν από την ολέθρια πυρκαγιά. Παράλληλα προτρέπει και το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται να μεταφερθεί σε άλλη χρονική διάσταση και να ζήσει τη μαγεία μια εκδρομής στο δάσος, σε έναν παράδεισο, άσχετα αν τώρα είναι ένα καμένο και αποκρουστικό τοπίο. Οι προτροπές *συλλογίσου* και *φαντάσου* θα ενεργοποιήσουν τη μνήμη και τη φαντασία και θα φέρουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της σωματικής ανάπαυσης και κυρίως της ψυχικής γαλήνης. Η προηγούμενη προτροπή *έλα να πάμε* αποκτά τώρα πιο προσωπικό περιεχόμενο, γίνεται πρόσκληση για μια ιδιωτική απόδραση. Η επανάληψη της προτροπής του πρώτου στίχου τώρα συνοδεύεται από τα αίτια που ωθούν τον ποιητή στην προτροπή και αυτά είναι: η ανάγκη για αναθεώρηση του αστικού τρόπου ζωής («δε μας χωράει πια το σπίτι») και η αίσθηση ότι το πρόβλημα θα οξυνθεί μελλοντικά («έρχονται δύσκολες μέρες-έρχονται φλόγες από τα δάση»).

«Έλα να βγούμε από το σπίτι...πάρε και τα παιδιά μαζί σου»→Με την προτροπή αυτή το θέμα της εκδρομής γενικεύεται ως απόδραση από την απομόνωση του σπιτιού και ως υιοθέτηση ενός εναλλακτικού τρόπου ζωής όχι μόνο για το ζευγάρι αλλά και για όλα τα μέλη της οικογένειας, για όλους τους αστούς. Στο νέο μοντέλο ζωής δεν έχουν θέση η κοινωνική απομόνωση, η εσωστρέφεια και η παθητικότητα. Στη θέση τους ο ποιητής συνιστά την επικοινωνία με τον κόσμο και τη φύση, την ενεργό συμμετοχή στη ζωή, τη δημιουργικότητα.

«Κι άφησε μόνη στο τραπέζι την τηλεόραση να παίζει»→Στον αστικό τρόπο ζωής η τηλεόραση, ως το κατεξοχήν επικοινωνιακό μέσο, είναι το υποκατάστατο του κοινωνικού και του φυσικού περιβάλλοντος, αφού η πολλαπλή εικονική πραγματικότητα που προβάλλει δεσμεύει τον άνθρωπο στο σπίτι, του δίνει την ψευδαίσθηση ενός κοσμοπολιτισμού και του στερεί το ενδιαφέρον για δημιουργική ανθρώπινη επικοινωνία και για επαφή με την πραγματική φυσική ζωή. Ο ποιητής λοιπόν προτρέπει να εγκαταλείψουν στο σπίτι την τηλεόραση να παίζει μόνη της παρουσιάζοντας σχεδόν ωραιοποιημένα τα τραγικά γεγονότα παράλληλα με τις διαφημίσεις των προϊόντων της καταναλωτικής κοινωνίας. Δραπετεύοντας από την ψεύτικη και απάνθρωπη πραγματικότητα της τηλεόρασης καλεί τη σύντροφο και τα παιδιά του να βγουν έξω στον κόσμο και να ζήσουν ενεργά την επικαιρότητα της εποχής τους→ενεργή στάση ζωής ανθρώπου που δρα και συμμετέχει στον κόσμο που τον περιβάλλει +άρνηση κατασκευασμένης πραγματικότητας τηλεόρασης μέσα από την οποία καλλιεργείται η σκληρή και απαθής αποδοχή του ανθρώπινου πόνου.

- Η κυριολεκτική και μεταφορική σημασία της φωτιάς→καμένες περιοχές, στους στ. 16-17 η φωτιά ανελέητος κριτής που θα κρίνει τους ανθρώπους της πόλης για τις εσφαλμένες επιλογές τους, αυτές που τους εγκλώβισαν στους τέσσερις τοίχους, μακριά από τη φυσική και την κοινωνική ζωή→κίνδυνος ολοκληρωτικής αλλοτρίωσης νέων ατόμων από απάνθρωπες συνθήκες ζωής στις μεγαλουπόλεις, απώλεια εσωτερική

ελευθερίας, αποξένωση από συνανθρώπους, ανταγωνισμός, απομάκρυνση από αγνότητα και γαλήνη φύσης → εξαγρίωση ανθρώπων, μετατροπή τους σε θηρία → καταστροφή

➤ Οι δυσοίωνες μελλοντικές προοπτικές → Ο ποιητής-προφήτης, με τη διορατικότητα που προέρχεται από την ευαίσθητη φύση του, συλλαμβάνει τα ανησυχητικά μηνύματα και δηλώνει ότι *έρχονται δύσκολες μέρες μουντζουρωμένες σαν Δευτέρες*. Βλέπει ότι ο άνθρωπος έχει απομακρυνθεί από τη φύση και, αντί να την προστατεύει και να την υπερασπίζεται, την καταστρέφει. Βιώνει και ο ίδιος την κοινωνική απομόνωση και αντιλαμβάνεται τα πρώτα νοσηρά συμπτώματα στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Επισημαίνει τον κίνδυνο για το μέλλον μας, που διαγράφεται δυσοίωνα. Έτσι, προτείνει να αντισταθούμε στον ψυχοφθόρο αστικό τρόπο ζωής, να τον εγκαταλείψουμε (*άφησε μόνη στο τραπέζι την τηλεόραση να παίζει*) και να αναζητήσουμε διεξόδους προς τη δημιουργική ζωή, την επικοινωνία με τον κόσμο και τη φύση.

➤ Γλώσσα-ύφος → Η γλώσσα είναι απλή, ενώ είναι χαρακτηριστική η χρήση αντιποιητικών λέξεων, που προέρχονται από την καθημερινή προφορική ομιλία (*μουντζουρωμένες, τηλεόραση, φιλέτο τόνο, φονικά, τσόντες, κ.ά.*). Στο ποίημα κυριαρχούν το β' ενικό και το α' πληθ. πρόσωπο. Με το β' πρόσωπο ο ποιητής απευθύνεται ως άνθρωπος στη σύντροφό του αλλά και ως ποιητής και σε κάθε άνθρωπο και με επιμονή την καλεί να πραγματοποιήσουν μαζί μια εκδρομή. Γι' αυτόν το λόγο το ποίημα είναι γεμάτο προστακτικές, που δίνουν στο λόγο την αμεσότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας. Επειδή όμως η εκδρομή αφορά και τους δύο, χρησιμοποιεί το α' πληθ. πρόσωπο σε ρηματικούς τύπους που αναφέρονται σε κοινές ενέργειες, και στους αντωνυμικούς τύπους *μας* και *εμείς*. Έτσι οι προτροπές αποκτούν γενικό χαρακτήρα και με αυτές ο ποιητής βάζει και τον εαυτό του στο σύνολο εκείνων που έχουν απομονωθεί και έχουν ανάγκη από επικοινωνία με τους άλλους και από επαφή με τη φύση. Απευθύνεται σε όλα τα ζευγάρια που ζουν στα σύγχρονα αστικά κέντρα για να κάνουν τη ζωή τους πιο ανθρώπινη και πιο ευτυχισμένη, α' πληθ. → μόνο με τη συνεργασία θα επιτευχθεί η αποδέσμευση των νέων ανθρώπων από τη σκληρότητα της καθημερινότητας και από την αλλοίωση της προσωπικότητας από τους έντονους και αγχωτικούς ρυθμούς της σημερινής απρόσωπης κοινωνίας. Η συλλογική αντιμετώπιση των προβλημάτων θα φέρει λύσεις κι όχι η απομόνωση → να επιδιώξουν να διεκδικήσουν μια πιο ανθρώπινη ζωή.

Ύφος → ζωντανό, παραστατικό, άμεσο, καθώς χρησιμοποιείται το β' ενικό πρ., ζωνηρό, χάρη στις πολλές προτροπές.

➤ Στιχουργικές παρατηρήσεις → το ποίημα χωρίζεται σε τέσσερις στροφές με άνισο αριθμό στίχων. Όλοι οι στίχοι είναι ιαμβικοί εννεασύλλαβοι. Υπάρχουν διάσπαρτες ομοιοκαταληξίες, οι οποίες-όπου υπάρχουν-είναι ζευγαρωτές.

Έξι γιλιάδες νέοι Γιώργος Χειμωνάς

- Θέμα → το αιματηρό τέλος της εξέγερσης του Πολυτεχνείου (1973) με το θάνατο πολλών νέων. Στόχος του συγγραφέα είναι να καθαγιάσει το θάνατο των νέων που έπεσαν στην εξέγερση του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου 1973. Στο απόσπασμα αυτό ο συγγραφέας μιλά με έναν ποιητικό, γεμάτο μεταφορές και υπερρεαλιστικές (εξωπραγματικές, που υπερβαίνουν τη λογική) διατυπώσεις λόγο, για το θάνατο των ηρωικών φοιτητών. Θεματικά κέντρα → θυσία των νέων-ιερή σιωπή ως ένδειξη σεβασμού και αναγνώρισης της θυσίας. Ηθικό βάρος θυσίας, ο ηρωισμός, η

μαχητικότητα, το πάθος για ελευθερία δίνουν στη θυσία διαστάσεις εποποιίας (ηρωικές πράξεις)→ιερό τέμενος έμπνευσης για τους φιλελεύθερους ανθρώπους.

- Δομή-ενότητες→1^η: «Έξι χιλιάδες νέοι...βάρυναν»→Το ιστορικό γεγονός της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, 2^η: «Αισθάνθηκαν ν' αποχτούν...να μην τολμήσει»→Ο θάνατος των αγωνιστών και η καθίζηση της γης στον τόπο του μαρτυρίου.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ο Χειμωνάς αναδεικνύει τη βαθύτερη ουσία και το διαχρονικό βάθος του ιστορικού γεγονότος. Μόνο οι δύο εισαγωγικές φράσεις του κειμένου δίνουν το βασικό περίγραμμα του ιστορικού γεγονότος και μάλιστα με εντελώς γενικούς όρους («νέοι και έφηβοι παιδιά», «έναν στρατιώτη», «άλλος λαός»). Στη συνέχεια, οι συνέπειες του ιστορικού γεγονότος, η αιματηρή καταστολή της εξέγερσης περιγράφονται σαν ένα γεωλογικό συμβάν ή και καταστροφή: οι νέοι βουλιάζουν μέσα στη γη, η γη καθιζάνει μέχρι που σχηματίζεται ένα τεράστιο βάραθρο (γκρεμός). Το βάραθρο αυτό λειτουργεί ως ένα υποβλητικό (υποβλητικός= δημιουργεί ατμόσφαιρα εντυπωσιασμού, κατάνυξης, μεγαλοπρέπειας) μνημείο της θυσίας, αλλά και ως μια αποκρουστική (αποκρουστικός=που προκαλεί δυσαρέσκεια, απέχθεια, αποστροφή) και διαρκής υπόμνηση του εγκλήματος που τελέστηκε εκεί. Η τελική απόφαση (γνώμη που διατυπώνεται με την αξίωση ότι είναι αληθινή) του αφηγητή («κανείς ποτέ δεν θα τολμήσει να σκύψει και να δει») θέλει μάλλον να αποδώσει την αίσθηση του τρομακτικού δέους που θα προκαλεί το βάραθρο-μνημείο, ενώ η προσταγή του («κανείς να μη τολμήσει») εκφράζει την οργή για το έγκλημα και τη διάθεσή του να αναλάβει αυτός την προστασία του μνημείου.

○ Οι φωνές και η σιωπή→οι λέξεις *φωνές* και *φώναζε* παραπέμπουν στα συνθήματα για ελευθερία και δημοκρατία, με τα οποία οι σπουδαστές εξέφραζαν τη διαμαρτυρία τους, και στα επαναστατικά μηνύματα και τραγούδια που εξέπεμπε ο ραδιοφωνικός τους σταθμός. Επίσης παραπέμπουν στα συνθήματα με τα οποία διαδήλωνε το πλήθος τη συμπαράστασή του στον αγώνα των σπουδαστών, εκδηλώνοντας τον ενθουσιασμό του και επικροτώντας την αντιστασιακή πράξη των νέων. Ο συγγραφέας δίνει έμφαση στις φωνές, γιατί αμέσως μετά θα σιγήσουν όλα και θα επιβληθεί απότομα η σιωπή του θανάτου. Έτσι, η αντίθεση γίνεται έντονη και επιπλέον εξυπηρετείται η πρόθεση του συγγραφέα να τονίσει την ευλαβική σιωπή που πρέπει να τηρήσουμε για να δείξουμε ότι σεβόμαστε τον αγώνα των νέων και αναγνωρίζουμε τη θυσία τους.

○ Ο συμβολισμός της καθίζησης της γης στο Πολυτεχνείο→ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το γεωλογικό φαινόμενο της καθίζησης (της κατακόρυφης βύθισης του εδάφους), για να παρουσιάσει με το δικό του ποιητικό τρόπο το ιστορικό γεγονός, δηλαδή την αποτρόπαιη (που προκαλεί φρίκη και αποστροφή) εξουδετέρωση του κινήματος των νέων με τη βίαιη εισβολή του τανκ και των ενόπλων. Η εξέγερση πνίγηκε στο αίμα και η καταστροφή αυτή αποδίδεται με μια υπερρεαλιστική περιγραφή: οι νέοι απέκτησαν τόσο βάρος (έγιναν τόσο σημαντικοί), ώστε η γη δεν άντεξε και άρχισε να υποχωρεί σ' αυτό. Η καθίζηση της γης στο Πολυτεχνείο συμβολίζει το μέγεθος του εγκλήματος που συντελέστηκε με θύματα τους νέους. Αυτή την κορυφαία στιγμή αναστατώθηκε η φύση και η γη ετοίμασε μόνη της το μνημείο των ηρώων: *έγειρε κι έκανε μια κλίση προς τα εκεί*, για να τους προστατεύσει και να καθαγιάσει τη θυσία τους, σαν να γονάτιζε με ευλάβεια και σεβασμό μπροστά τους. Αυτό το βάραθρο-μνημείο, σύμβολο ενός άνισου αγώνα και μιας άδικης και αλαζονικής επίδειξης δύναμης από ένα ανελεύθερο καθεστώς, προκαλεί συναισθήματα δέους και θαυμασμού. Όμως κανείς δεν το πλησιάζει και όλοι *αποστρέφονται* (απομακρύνονται), γιατί δεν έχουν το σθένος να

αντικρίσουν κατάματα το φριχτό έγκλημα ή γιατί έχουν τη βεβαιότητα ότι θα νιώσουν μικροί μπροστά στο μεγαλείο των νεκρών αγωνιστών→ο απλός πολίτης αισθάνεται δέος μπροστά σε αυτό το εξωπραγματικό για τον ηρωισμό και την αυτοθυσία μνημείο, οι περαστικοί αισθάνονται «μικροί», ανάξιοι δηλαδή να πλησιάσουν με τον αρμόζοντα σεβασμό το ναό της ελευθερίας και του υπέρτατου χρέους προς την πατρίδα.

ο Η απομάκρυνση των μητέρων από τον τόπο της θυσίας→ο συγγραφέας απομακρύνει ακόμα και τις μάνες από το βράθυρο-μνημείο, για να μη δουν με τα μάτια τους τη φρίκη του βίαιου θανάτου των παιδιών τους, γιατί θέλει να τις προστατεύσει από το αποκρουστικό θέαμα του ειδεχθούς (που προκαλεί αποτροπιασμό, αποστροφή, απέχθεια) εγκλήματος. Επιπλέον τις απομακρύνει γιατί ο πόνος τους και οι λυγμοί τους θα υποβιβάσουν το συνειδητοποιημένο αγώνα και τη μεγαλειώδη αυτοθυσία των παιδιών τους και θα εστιάσουν στο χαμό τους από τη ζωή→στους νεκρούς πρέπει να αποδοθεί τιμή κι όχι θρήνος και θλίψη στερώντας μ' αυτόν τον τρόπο την πραγματική αξία της θυσίας των γενναίων νεαρών ηρώων. Αφαιρεί δηλαδή τα επικαιρικά στοιχεία του γεγονότος για να προσδώσει στη θυσία τους διαχρονικές διαστάσεις εποποιίας→οι νέοι δεν ανήκουν στις μάνες τους, η θυσία και η δόξα τους λαμβάνουν οικουμενικές διαστάσεις.

ο Το βούλιαγμα και ο θάνατος→ο θάνατος των νέων στο Πολυτεχνείο αποδίδεται με την έννοια του βουλιάγματος, η οποία κυριαρχεί σε όλο το κείμενο: από το βάρος των νεκρών νέων το έδαφος υποχωρεί και βουλιάζει, ενώ αυτοί βυθίζονται όλο και πιο πολύ. Βάρος→α. αξία των νεκρών ως προσωπικοτήτων, ειδικό βάρος εξαιτίας της ηρωικής πράξης τους, β. μέγεθος και βαρύτητα καταστροφής, τραγικότητα γεγονότος→η γη δεν αντέχει να σηκώσει τη συμφορά και ανοίγει δημιουργώντας το γκρεμό. Έτσι, σχηματίστηκε ένα τεράστιο βράθυρο, το οποίο παρέσυρε μέσα του τους αγωνιστές και έγινε ο τάφος τους. Το γεγονός του θανάτου αποδίδεται σε άλλα σημεία ρητά και σε άλλα υπαινικτικά, με την προβολή της έννοιας της σιωπής και της ακινησίας.

ο Η αδιάλλακτη στάση του συγγραφέα→η καταληκτική φράση του κειμένου *Κανείς να μην τολμήσει* είναι μια έκφραση απόλυτης προσταγής. Ο συγγραφέας είναι εξοργισμένος για το έγκλημα που διέπραξε ένα ανελεύθερο καθεστώς κατά της ελευθερίας και της δημοκρατίας, φιμώνοντας με τον πιο αποτρόπαιο τρόπο τις ελεύθερες φωνές. Κι έτσι, αν κανείς θα τολμούσε να πλησιάσει το βράθυρο-μνημείο, του το απαγορεύει με αποφασιστικό και απόλυτο τρόπο. Αυτό που επιθυμεί είναι να αναλάβει εκείνος την προστασία του μνημείου από τα μάτια των περιέργων ή όσων θέλουν να σταθούν κοντά για ν' αποκομίσουν προσωπικό όφελος. Κανείς δεν πρέπει να πλησιάσει γιατί κανείς δεν είναι άξιος να σταθεί σ' αυτό το σημείο που έπεσαν ηρωικά οι μαχόμενοι αγωνιστές του Πολυτεχνείου→διάθεση να το υπερασπιστεί και να το διαφυλάξει εξασφαλίζοντας το σεβασμό, τη σοβαρότητα, τη σεμνότητα που του αρμόζει.

ο Γλώσσα-σχήματα λόγου→το απόσπασμα έχει πολλά γνωρίσματα της νεωτερικής (σύγχρονης) ποίησης: συμβολική γλώσσα, τολμηρές μεταφορές, υπερρεαλιστικές εικόνες, υπαινικτική γραφή, αφαιρετικότητα, πυκνά νοήματα, λιτή περιγραφή και αφήγηση. Η γλώσσα είναι ιδιαιτέρως λυρική, ποιητική, μεταφορική και πλούσια δημοτική και θυμίζει περισσότερο ποιητική γραφή και λιγότερο γλώσσα πεζού κειμένου. Δε χρησιμοποιείται πουθενά το κόμμα, η σύνδεση των προτάσεων είναι παρατακτική, χρησιμοποιείται ευρέως ο σύνδεσμος «και». «Έξι χιλιάδες νέοι κι έφηβοι»→ο αριθμός συμβολίζει το μεγάλο πλήθος των νέων που συμμετείχαν στην εξέγερση, οι λέξεις και οι φράσεις «σιωπή», «ακίνητες χειρονομίες», «μαρμαρωμένος» συμβολίζουν το θάνατο των νέων. Επίσης υπάρχουν τολμηρές μεταφορές όπως «αβάσταχτα σώματα», «ακίνητες χειρονομίες». Υπερρεαλιστικές εικόνες→το βούλιαγμα της γης από το βάρος των νεκρών, η γη δεν άντεξε και υποχώρησε σαν μια καθίζηση. Υπαινικτική γραφή(λέγονται

λίγα αλλά εννοούνται πολλά): «σπαραγμένα ανθρώπινα μαζώματα της καταστροφής», «ακόμα πιο βαθιά και από τις παραχωμένες άγκυρες του κακού και σκαλωμένες».

ο Υφος→γλαφυρό και λυρικό χάρη στη χρήση πολλών εκφραστικών μέσων, την έντονα μεταφορική και συμβολική χρήση της γλώσσας αλλά και χάρη στην έντονη συναισθηματική φόρτιση του κειμένου. Είναι επίσης αφαιρετικό, συνοπτικό, καθώς λέγονται λίγα και εννοούνται πολλά. Ακόμη χαρακτηρίζεται από μια υμνητική και επαινετική διάθεση, ενώ είναι αρκετά βαρύ και πένθιμο εξαιτίας της τραγικότητας του γεγονότος στο οποίο αναφέρεται το κείμενο.

Να'σαι καλά, δάσκαλε!

Γιώργος Ιωάννου

- Θεματικά κέντρα→Αξία-περιφρόνηση του λαϊκού πολιτισμού, αποκοπή-γνωριμία των μαθητών με το λαϊκό πολιτισμό, μαθητική πονηριά.
- Θέμα→Το ενδιαφέρον και η αγάπη που καλλιεργεί ένας καθηγητής στους μαθητές μιας τάξης σχολείου της επαρχίας για το λαϊκό πολιτισμό και τη λαϊκή λογοτεχνική παράδοση. Ο συγγραφέας θυμάται έναν αγαπημένο φιλόλογο που μπόρεσε να εμφυσήσει στους μαθητές την αγάπη για τη λαϊκή παράδοση. Διατυπώνει τον προβληματισμό και τη στενοχώρια του για την απομάκρυνση των νέων από τις ρίζες της παράδοσής τους, γεγονός που οφείλεται στον τρόπο, τους ρυθμούς και τις συνήθειες της εποχής. Λαϊκή παράδοση: σύνολο πολιτισμικών στοιχείων που κληροδοτήθηκαν από παλαιότερες γενιές (υλικά δημιουργήματα, ήθη, έθιμα, πνευματικά δημιουργήματα, θεσμοί και αξίες, καλλιτεχνική έκφραση, τρόπος ζωής, σχέσεις ανθρώπων).
- Δομή-ενότητες→1^η εν. «Πρόπερσι...ξυπνήσει»→Ο νέος φιλόλογος και η αρχή της διδασκαλίας της παράδοσης στους μαθητές, 2^η εν. «Ο καθηγητής...τραγούδια»→Η διδασκαλία των δημοτικών τραγουδιών, 3^η εν. «Και πραγματικά...τρεμούλες»→Οι δυο τρόποι διδασκαλίας, 4^η εν. «Να 'σαι καλά δάσκαλε...η σκηνή αυτή»→Ο νέος τρόπος αντιμετώπισης της παράδοσης και τα αποτελέσματα από την ενασχόληση μ'αυτή, 5^η εν. «Σε μερικές μέρες...να τα διορθώσετε»→Η καταγραφή λαογραφικού υλικού από τους μαθητές, 6^η εν. «Πάντως...αμέσως;»→Η μικρή πονηριά του αφηγητή, 7^η εν. «Αλλά σε λίγο...ξαναπήρε»→Η άγνοια της παράδοσης από τα παιδιά που ζουν στις πόλεις και η αδιαφορία για το λαϊκό πολιτισμό.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο διήγημα αυτό ο αφηγητής υιοθετεί το βλέμμα ενός έφηβου μαθητή, ο οποίος περιγράφει την εμπειρία του από τη διδασκαλία και τη γενικότερη παρουσία του φιλόλογου του. Τα διήγημα περιέχει αυτοβιογραφικά στοιχεία, αφού ο Ιωάννου υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση και ασχολήθηκε με τη συγκέντρωση και μελέτη των δημοτικών τραγουδιών. Τα παιδιά του χωριού στο οποίο ζει ο αφηγητής ενθουσιάζονται με τον καθηγητή που τους εμπνέει σεβασμό για την παράδοση, αντίθετα ο αφηγητής νιώθει κάπως μειονεκτικά, γιατί ενώ οι συμμαθητές του «ξέρανε τη ρίζα τους», ο ίδιος δεν ήξερε «ούτε τον παπού του».

Οι μαθητές του Γυμνασίου αντιμετωπίζουν τη λαϊκή παράδοση με επιφύλαξη ή και υποτίμηση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα κυρίαρχα στο αστικό κοινωνικό περιβάλλον αισθητικά πρότυπα είναι εντελώς διαφορετικά και κυρίως ξενόφερτα. Ο αφηγητής στο διήγημα είναι μαθητής που προέρχεται από την Αθήνα, αλλά βρίσκεται για μια σχολική χρονιά σε κάποιο επαρχιακό Γυμνάσιο, λόγω της μετάθεσης του πατέρα του, που είναι δημόσιος υπάλληλος. Μας

εξιστορεί λοιπόν την προσπάθεια ενός νέου φιλολόγου που αγαπά το λαϊκό πολιτισμό να μεταδώσει της αγάπη του αυτή στα παιδιά. Έτσι τα παιδιά ανακαλύπτουν ότι αυτό που μέχρι χτες αγνοούσαν και υποτιμούσαν μπορεί να γίνει πηγή όχι μόνο γνώσης και αισθητικής απόλαυσης, αλλά και να ανανεώσει και να εμπλουτίσει τη σχέση τους με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.

Το διήγημα βασίζεται στην αντίθεση ανάμεσα στην Αθήνα και στην ελληνική επαρχία. Ενώ δηλαδή το μεγάλο αστικό κέντρο έχει αποκοπεί εντελώς από το λαϊκό πολιτισμό, στις μικρές πόλεις ή στην ύπαιθρο η επανασύνδεση με το λαϊκό πολιτισμό ίσως είναι εφικτή, αν το σχολικό και το κοινωνικό περιβάλλον δώσει στα παιδιά τα σχετικά ερεθίσματα. Στο διήγημα προβάλλεται η αντίληψη ότι, αν ο εκπαιδευτικός αγαπά τον πολιτισμό, μπορεί να μεταδώσει την αγάπη αυτή και στους μαθητές του. Η τελευταία φράση του διηγήματος, μέσα σε εισαγωγικά, είναι μετέωρη, εκφέρεται από τον ώριμο αφηγητή, ο οποίος γνωρίζει τη μελλοντική έκβαση των πραγμάτων, ότι δηλαδή η μεγάλη πολιτεία αφομοιώνει οριστικά τα παιδιά της, κρατώντας τα μακριά από το λαϊκό πολιτισμό.

Ο φιλόλογος του διηγήματος φέρνει τα παιδιά σε επαφή με το περιβάλλον, με σκοπό την κοινωνικοποίησή τους. Η προσωπικότητά του διαγράφεται καθαρά μέσα από τις δραστηριότητες και τη διδακτική μεθοδολογία του, αλλά και από την ελαφρά ειρωνική επίπληξη στον «πονηρό» μαθητή-αφηγητή. Στο κείμενο μπορούμε επίσης να επισημάνουμε την απλή καθημερινή γλώσσα, το μελαγχολικό και ειρωνικό τόνο, την προφορικότητα της αφήγησης και τη στοχαστική διάθεση του αφηγητή.

Εν. 1^η → Ο φιλόλογος δεν πίεζε τους μαθητές, δεν έκανε τυπικό μάθημα. Αντίθεση ανάμεσα στα παιδιά επαρχίας και τα παιδιά των αστικών κέντρων → τα παιδιά της πόλης δεν γνωρίζουν τις ρίζες τους. Αξία λαϊκής παράδοσης → οι άνθρωποι δε νιώθουν μετέωροι και ξεκομμένοι από τις ρίζες τους. Ψυχικό στήριγμα, αυτοπεποίθηση, ασφάλεια. Όταν αντλούνται διδάγματα από το παρελθόν και υιοθετούνται οι δοκιμασμένες αξίες του, υπάρχει οδηγός για το παρόν και το μέλλον. Παράδοση = βασικό στοιχείο εθνικής ταυτότητας λαού, σημαντικός παράγοντας ενότητας.

Εν. 2^η → Βιωματική επαφή μαθητών με παράδοση, ο φιλόλογος δεν ακολουθούσε το συμβατικό τρόπο διδασκαλίας → πρωτότυπος και διασκεδαστικός τρόπος διδασκαλίας, το μάθημα = γιορτή, διασκέδαση, τα παιδιά μάθαιναν να σέβονται και να εκτιμούν την παράδοσή τους συμμετέχοντας ενεργά στη γιορτή.

Εν. 3^η → Ο διαφορετικός τρόπος διδασκαλίας των άλλων καθηγητών: αυστηρότητα, επιπλήξεις, απειλή καταλόγου, εμμονή στην ύλη των βιβλίων → παραδοσιακός και συνηθισμένος τρόπος.

Εν. 4^η → Τα παιδιά αγάπησαν την παράδοση, ένιωσαν υπερήφανα και ευχαρίστησαν το δάσκαλο που τα ζύπνησε. Μέχρι τότε αδιαφορούσαν γι' αυτή, ντρέπονταν, τη θεωρούσαν ως κάτι ξεπερασμένο, άχρηστο, συντηρητικό και ενδιαφέρονταν μόνο για το καινούργιο και μοντέρνο, έστω κι αν είναι ευτελές και ανούσιο. Οι μαθητές κατά βάθος αισθάνονται δεσμούς με τις παραδόσεις τους, αλλά δεν υπάρχουν οι άνθρωποι που θα τους εμπνεύσουν το ενδιαφέρον γι' αυτές. Χρειάζονται κάποιο ερέθισμα, έχουν ανάγκη από πραγματικούς δασκάλους που θα τα αφυπνίσουν και τότε θα δείξουν τη δίψα τους για να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους και τις ρίζες τους.

Εν. 5^η → Προσπάθεια δασκάλου να φέρει τα παιδιά ακόμα πιο κοντά στην παράδοσή τους → διαφορά παιδιών πόλης και παιδιών επαρχίας.

Εν. 6^η → Η μικρή «πονηριά» του αφηγητή: ευγένεια και λεπτότητα καθηγητή → ούτε μαλώνει ούτε προσβάλλει το μαθητή, αλλά χρησιμοποιεί διακριτική ειρωνεία ζητώντας του να προσπαθήσει να κάνει καλύτερα την εργασία.

Εν. 7^η → Τα παιδιά που ζουν στις μεγάλες πόλεις έχουν αποκόψει εντελώς τους δεσμούς τους με την παράδοση και δεν μπορούν να τους επανασυνδέσουν ακόμα κι αν δέχονται μια αγωγή προς αυτήν την κατεύθυνση. Αυτό ακριβώς εκφράζει η τελευταία φράση του αποσπάσματος που εκφέρεται από τον ώριμο αφηγητή. Η ζωή στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, με τον ψυχρό,

τυποποιημένο τρόπο ζωής, αλλοτριώνει τον άνθρωπο, τον μετατρέπει σε άβουλο ον που ακολουθεί δουλικά τη μόδα του καιρού του και λησμονεί τις ρίζες του, την ιστορία του, το παρελθόν του και τις παραδόσεις του. Συνένωση τραγικού με κωμικό → τα παιδιά κρατούν την κοιλιά τους από τα γέλια με τη γκάφα του συμμαθητή τους και από την άλλη αιτιολογεί την γκάφα παρουσιάζοντάς την ως τραγικό αποτέλεσμα της ζωής του σύγχρονου ανθρώπου.

- Ιδέες-συναίσθημα → Προβάλλεται ο σημαντικός ρόλος του εκπαιδευτικού στην ανάδειξη του λαϊκού πολιτισμού και κάθε αξίας που συντελεί στην κοινωνικοποίηση των παιδιών και στην αισθητική τους καλλιέργεια. Επίσης τονίζεται το γεγονός ότι ο αστικός τρόπος ζωής, η στροφή από τη συλλογική ζωή στην προβολή του ατομικού συμφέροντος και η εισβολή ξένων προτύπων ζωής οδήγησαν στην περιφρόνηση του λαϊκού πολιτισμού και στην ισοπέδωση ιδεών και αξιών.
- Η στάση των παιδιών απέναντι στη λαϊκή παράδοση → αρχικά αρνητική στάση → τα λαϊκά ήθη και έθιμα του τόπου τους ξεπερασμένα, άχρηστα, απορριπτέα, η ενασχόληση με την παράδοση υποτιμητική, οπισθοδρομική. Ο δάσκαλος τους εμφύσησε αγάπη, εκτίμηση, θαυμασμό για τη λαϊκή παράδοση. Αλλαγή χάρη στον τρόπο που χρησιμοποίησε ο δάσκαλος → τραγουδούσαν τραγούδια στην τάξη, προσωπική αναζήτηση για ιστορίες, έθιμα → αγάπη και δέσιμο με παράδοση. Γεμάτη χαρά παρακολούθηση μαθήματος, ενεργή συμμετοχή στα τραγούδια, ευχαριστίες προς το δάσκαλο που τους άνοιξε τα μάτια, προσωπική έρευνα για εύρεση εθίμων, ιστοριών, παραμυθιών τόπου.
- Τα δύο μοντέλα διδασκαλίας του μαθήματος → α. Δάσκαλοι αυστηροί και αυταρχικοί, καταπιεστικοί, επιβάλλονται με την απειλή του βαθμού και την άσκηση βίας, προβάλλοντας τον εαυτό τους ως αυθεντία. Φοβισμένοι μαθητές, αισθάνονται ασφυκτικά και αποπομπικτικά, στείρα απομνημόνευση ξερών και άψυχων γνώσεων. β. Σχολείο που δεν είναι απομονωμένο από ζωή και κοινωνία και ενθαρρύνει μαθητές σε δραστηριότητες που ξεφεύγουν από τα όρια του τυπικού αναλυτικού προγράμματος. Δάσκαλος συνεργάτης-σύμβουλος, συμπεριφέρεται με οικειότητα και κατανόηση, όχι απόμακρος και αυστηρός, δεν παρουσιάζεται ως αυθεντία, σέβεται την προσωπικότητα του μαθητή, δημιουργεί ευχάριστη ατμόσφαιρα, χρησιμοποιεί διάλογο. Δραπέτευση από ύλη βιβλίων, ανάθεση εργασιών → καλλιέργεια δημιουργικών ενδιαφερόντων, φέρνει τα παιδιά σε επαφή με το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση και αποβάλλει το φόβο τους και την ενδεχόμενη απέχθειά τους για το σχολείο.
- Η μικρή πονηριά του αφηγητή → ο αφηγητής προερχόταν από την πόλη και δεν είχε τους κατάλληλους ανθρώπους που θα του παρείχαν αυτό το υλικό. Για να ανταποκριθεί στην εργασία κατέφυγε σ' ένα παλιό αναγνωστικό απ' όπου αντέγραψε. Η στάση αυτή δεν ήταν σωστή. Θα μπορούσε να εξηγήσει στο δάσκαλο τους λόγους της αδυναμίας τους να κάνει την εργασία. Η πονηριά αυτή δεν είναι άξια αυστηρής επικριτικής στάσης, αφού δεν οφειλόταν σε φυγοπονία, τεμπελιά ή κακοπροαίρετη πονηριά, αλλά στην αδυναμία του να συλλέξει το απαιτούμενο λαογραφικό υλικό.
- Η προσωπικότητα του καθηγητή → Ο φιλόλογος είχε αγάπη και ζήλο για τη δουλειά του, την έβλεπε ως λειτούργημα. Λάτρης παράδοσης, προοδευτικός, φιλικός, δεν εφάρμοζε παραδοσιακές μεθόδους τιμωριών, επιπλήξεων, άγριων φωνών. Δίκαιη συμπεριφορά απέναντι στους μαθητές, αξιαγάπητος, ευσυνείδητος, δημιουργούσε σχέσεις οικειότητας με τους μαθητές, χρησιμοποιούσε σύγχρονους τρόπους διδασκαλίας.
- Γλώσσα → απλή και λιτή δημοτική γλώσσα, η οποία αποτυπώνει σχεδόν φωτογραφικά την καθημερινή, προφορική ομιλία. Επίσης είναι ζωντανή, χάρη στη χρήση φράσεων που φανερώνουν την προφορικότητα του λόγου: «Αυτοί, φίλε μου, ξέρανε τη ρίζα τους και τη φύτρα τους πάππου προς πάππου».
- Ύφος → απλό και λιτό, με λίγα σχήματα λόγου, διαπνέεται από έντονα μελαγχολικό, νοσταλγικό και ειρωνικό τόνο.

- Εκφραστικά μέσα→ μεταφορές, παρομοιώσεις, επαναλήψεις, ασύνδετα σχήματα, ειρωνεία
- Αφηγηματικά στοιχεία→ ο αφηγητής συμμετέχει ως ήρωας στην ιστορία, είναι αυτοδιηγητικός και αφηγείται σε α΄ γραμματικό πρόσωπο. Οι αφηγηματικοί τρόποι που χρησιμοποιούνται είναι η αφήγηση, η αναδρομική αφήγηση, οι περιγραφές, οι διάλογοι, τα σχόλια.

Από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ Άννα Φρανκ

- Θεματικά κέντρα→ Σχέση με τη μητέρα και τον πατέρα, ανταγωνιστικές σχέσεις ανάμεσα στα αδέρφια, το ημερολόγιο ως συνομιλία του εφήβου με τον εαυτό του
- Θέμα→ Η Άννα Φρανκ καταγράφει τα συναισθήματά της για τους γονείς της σε μια εκ βαθέων εξομολόγηση όπου αποκαλύπτεται ο τραυματισμένος ψυχικός της κόσμος. Στόχος της είναι να εξομολογηθεί το παράπονό της ότι νιώθει αποξενωμένη από τους δικούς της και κυρίως από τους γονείς της εξαιτίας της υποτιμητικής τους στάσης απέναντί της.
- Δομή-ενότητες→ 1^η εν. «Αγαπητή Κίτυ...σαν να την είχα αδικήσει»→ Ο καβγάς της Άννας με την αδερφή της και η παρέμβαση των γονιών της, 2^η εν. «Η μητέρα...ελαττώματά της»→ Η σχέση της Άννας με την αδερφή της και τους γονείς της, 3^η εν. «Περισσότερο...ό,τι θέλω να πω»→ Η ιδανική μητέρα και η ανάγκη παρηγοριάς της Άννας, 4^η εν. «Τελικά...ξεχειλίζει» → Η εξομολόγηση στη φανταστική φίλη της

Ερμηνευτική προσέγγιση

Ημερολόγιο→ Ανήκει στα βιογραφικά είδη. Στο ημερολόγιο ένα άτομο καταγράφει συστηματικά τα πιο σημαντικά γεγονότα της προσωπικής ζωής του, καθώς και της δημόσιας ζωής της εποχής του → κείμενο με προσωπικό χαρακτήρα. Περιέχει σχόλια, παρατηρήσεις, κρίσεις, σκέψεις και γενικά μια προσωπική και υποκειμενική καταγραφή όσων απασχολούν το άτομο που κρατά το ημερολόγιο.

Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ δεν έχει τόσο της αξία ενός λογοτεχνικού κειμένου όσο τη σημασία μιας αυθεντικής μαρτυρίας. Πρόκειται για το ημερολόγιο ενός κοριτσιού που βρίσκεται στο μεταίχμιο προς την εφηβεία και ίσως γινόταν μια πολύ καλή συγγραφέας αν δεν είχε πέσει θύμα της πιο παράλογης θηριωδίας του εικοστού αιώνα, της γενοκτονίας των Εβραίων. Η Άννα γεννήθηκε στη Φρανκφούρτη το 1929 από Εβραίους γονείς. Το 1933, όταν οι Ναζί κατέλαβαν την εξουσία, η οικογένεια κατέφυγε στο Άμστερνταμ. Όμως, το 1940 οι Γερμανοί κατέλαβαν την Ολλανδία κι έτσι ο πατέρας της Άννας έφτιαξε ένα κρησφύγετο όπου και κρύφτηκε η οικογένεια το 1942. Η ζωή εκεί ήταν δύσκολη γι' αυτό και η μικρή Άννα ξεκίνησε να κρατά ημερολόγιο με τις στιγμές που ζούσε η ίδια και η οικογένειά της. Ύστερα από δύο χρόνια μέσα στο κρησφύγετο, οι Γερμανοί ανακάλυψαν την οικογένεια και τη μετέφεραν στο Άουσβιτς. Η Άννα, η αδερφή της και η μητέρα της πέθαναν το 1945 από τύφο μέσα στο γερμανικό στρατόπεδο, ενώ ο πατέρας ήταν ο μόνος επιζών. Αυτός άλλωστε βρήκε αργότερα το ημερολόγιο της κόρης του και το δημοσίευσε το 1947. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Άννα, με αφορμή το περιστατικό ενός ασήμαντου καβγά με την αδερφή της, καταγράφει τις σκέψεις της για τη σχέση με την αδερφή, τη μητέρα και τον πατέρα της. Αυτό που κυρίως την προβληματίζει είναι η ασυμφωνία της με το χαρακτήρα και τη στάση της μητέρας της, η οποία την εμποδίζει να επικοινωνήσει μαζί της. Οι σκέψεις της Άννας γύρω από το γονεϊκό ρόλο παρουσιάζουν μια ασυνήθιστη ωριμότητα, η διάθεσή της όμως

χαρακτηρίζεται από συχνές ψυχολογικές μεταπτώσεις. Η σχέση με τον πατέρα της είναι καλύτερη, ωστόσο η Άννα νιώθει ότι και από τον πατέρα της δε βρίσκει τη συναισθηματική στήριξη που θα περίμενε. Η Άννα νιώθει αποξενωμένη στο εσωτερικό της οικογένειάς της, διαπιστώνει ότι οι δικοί της δεν την καταλαβαίνουν και δεν της δίνουν τη σημασία που της αξίζει. Αυτή η πικρή διαπίστωση την ωθεί να εξομολογηθεί τις σκέψεις της στο ημερολόγιό της, το οποίο αναλαμβάνει το ρόλο ενός σιωπηρού συνομιλητή που ενθαρρύνει και στηρίζει τη μοναξιά της.

- Η σχέση της Άννας με τη μητέρα της→ Η Άννα δεν έχει καλή σχέση με τη μητέρα της. Η μητέρα της δείχνει φανερό προτίμησι στη άλλη κόρη της και επικρίνει συχνά την Άννα. Είναι αντίθετοι χαρακτήρες και αυτή η ασυμφωνία δυσχεραίνει την επικοινωνία μεταξύ τους. Μιλά ψυχρά για τη μητέρα της και δηλώνει ωμά ότι δεν την αγαπά παρά με μια τυπική αγάπη. Δεν ανταποκρίνεται στην εικόνα της μητέρας που έχει πλάσει η ίδια με τη σκέψη της, νιώθει ότι είναι απύουσα από τη ζωή της, δεν τη στηρίζει, δεν την παρηγορεί.

- Η σχέση της Άννας με τον πατέρα της→ Για τον πατέρα της νιώθει απεριόριστη αγάπη και θαυμασμό, όμως δεν εισπράττει από μέρους του τη συναισθηματική στήριξη που λαχταρά και εκθέτει με πίκρα τα παράπονά της από τη συμπεριφορά του. Στη διένεξή της με τη Μαργκότ ο πατέρας, χωρίς να ερευνήσει το θέμα, ξέσπασε εναντίον της Άννας κι αυτό την έκανε να νιώσει αδικημένη. Η Άννα πληγώνεται κάθε φορά που ο πατέρας δείχνει την προτίμησή του για τη Μαργκότ και ενοχλείται που δεν καταλαβαίνει ότι μεροληπτεί υπέρ της αδερφής της. Είναι απογοητευμένη, γιατί μάταια περιμένει από τον πατέρα της να της εκδηλώσει την αγάπη του. Επίσης πικραίνεται, γιατί ο πατέρας της αρνείται να ακούσει τα παράπονα που έχει η ίδια από τη μητέρα της και εκφράζει την αποδοκιμασία τη που εκείνος της λείπει από τη ζωή της.

- Απόψεις της Άννας για το ρόλο των γονέων→ Οι γονείς, όταν παρεμβαίνουν στις διενέξεις των παιδιών τους, οφείλουν να είναι αντικειμενικοί και δίκαιοι. Δεν πρέπει να μεροληπτούν υπέρ του ενός παιδιού. Επίσης, είναι απαραίτητο να αγαπούν τα παιδιά τους γι' αυτό που είναι κι όχι γι' αυτό που εκείνοι θα ήθελαν αυτά να είναι. Πρέπει να είναι έτοιμοι να ακούσουν τα παράπονά των παιδιών τους, να τα στηρίζουν. Να αντιλαμβάνονται τις συναισθηματικές ανάγκες τους και να τις καλύπτουν. Να τα αντιμετωπίζουν με σταθερό τρόπο, να τα ενθαρρύνουν και να μην καλλιεργούν ανταγωνιστική σχέση ανάμεσα στα αδέρφια. Να είναι παρόντες στη ζωή των παιδιών τους.

- Τα συναισθήματα της Άννας→ Νιώθει λύπη που τίθεται στο περιθώριο, είναι ώριμη και σκεπτόμενη. Αναζητά αγάπη, στήριξη, κατανόηση, στοργή. Έχει ανάγκη από την παρουσία και τη στήριξη των γονέων της. Νιώθει πικρία και αίσθημα αδικίας που οι γονείς της μεροληπτούν υπέρ της αδερφής της αδικώντας τη. Παράπονο, μοναξιά, απομόνωση→ η μητέρα και η αδερφή της αλληλοϋποστηρίζονται. Νιώθει ταπεινωμένη, γιατί βιώνει την απόρριψη. Παραπονιέται που ο πατέρας της δεν καταλαβαίνει τη μεροληπτική συμπεριφορά του. Αγανάκτηση, την κάνουν να νιώθει σαν αποδιοπομπαίος τράγος (=αυτός στον οποίο ρίχνουν τις ευθύνες για κάποιες πράξεις, για τις οποίες όμως δεν είναι υπεύθυνος). Απογοήτευση, στενοχώρια, απόγνωση, απελπισία→ συνεχώς εισπράττει επιπλήξεις. Αδιαφορία και ψυχρότητα για τη μητέρα και την αδερφή της, θαυμασμός και αγάπη για τον πατέρα παρόλο που πληγώνεται από τη συμπεριφορά του.

- Οι γονείς της Άννας→ Φαίνεται ότι δεν αντεπεξέρχονται με επιτυχία στο ρόλο τους ως γονείς. Είναι άδικοι και μεροληπτικοί, καθώς παίρνουν πάντα το μέρος της Μαργκότ, επιπλήττοντας την Άννα. Είναι σκληροί με την Άννα, αφού βλέπουμε ότι διαρκώς τη μαλώνουν, την απαξιώνουν, τη θεωρούν υπεύθυνη για οτιδήποτε αρνητικό, την περιθωριοποιούν. Δε δείχνουν στοργή στην κόρη τους, δεν ακούνε τα παράπονά της, δεν της προσφέρουν την αγάπη και τη ζεστασιά που έχει ανάγκη. Η μητέρα της ειδικά φαίνεται να έχει αρκετά ελαττώματα, να είναι παράλογη, σκληρή και σαρκαστική απέναντι στην Άννα.

- Γλώσσα→ Απλή, χωρίς ιδιαίτερη προσοχή ως προς τη διατύπωση και την οργάνωση των σκέψεων, γεγονός που οφείλεται στο νεαρό της ηλικίας της κοπέλας και στο ότι το κείμενο δε γράφεται για να έχει αναγνώστες. Ωστόσο, είναι πολύ ζωντανή, γεμάτη αυθορμητισμό, αμεσότητα και συναίσθημα.

- Ύφος→ Λιτό και σαφές, καθώς απουσιάζουν τα σχήματα λόγου. Εξομολογητικό, συναισθηματικά φορτισμένο και ζωντανό, χάρη στη χρήση του α' προσώπου και την ειλικρινή, άμεση και πηγαία (=

αυθόρμητη, αυθεντική) εξωτερίκευση των συναισθημάτων. Επίσης έχει μελαγχολικό και παραπονεμένο τόνο.

• Αφηγηματικά στοιχεία→ διάλογος, αφήγηση, περιγραφή, σχόλια, εσωτερικός μονόλογος. Η αφηγήτρια είναι αυτοδιηγητική, με εσωτερική εστίαση.

• Ιστοσελίδες→ www.anneFrank.nl/, www.anneFrank.com/

Κάποια Χριστούγεννα Γρηγόριος Ξενόπουλος

- Θεματικά κέντρα→ Θρησκευτική γιορτή, τοπικά έθιμα και πατροπαράδοτες συνήθειες, συναισθηματική σχέση που διαμορφώνει κάθε εποχή το άτομο με τον τόπο, τους κοινωνικούς θεσμούς, τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του, παράγοντες οι οποίοι δεν είναι στατικοί, εξελίσσονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και επηρεάζουν σημαντικά την προσωπικότητα του ατόμου αλλά και την ευρύτερη φυσιογνωμία ενός κοινωνικού συνόλου. Επίσης φαινόμενα εσωτερικής μετανάστευσης και αστικού τρόπου ζωής, τα οποία, αν και την εποχή του Ξενόπουλου είχαν ακόμη μικρές διαστάσεις, συνέβαλαν σημαντικά στη συνέχεια στην αλλαγή των ηθών, στην εγκατάλειψη της παράδοσης, στη συναισθηματική αποξένωση και στην κοινωνική αλλοτρίωση¹ των ανθρώπων.
- Θέμα→ Το κείμενο είναι μια επιστολή του Γ. Ξενόπουλου, που γράφτηκε τα Χριστούγεννα του 1925 και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Η Διάπλασις των Παίδων». Οι επιστολές αυτές ήταν ένα είδος χρονογραφήματος για παιδιά και αναφέρονταν σε επίκαιρα θέματα, κυρίως από την κοινωνική και από την πολιτιστική ζωή. Το χρονογράφημα είναι ένα ιδιότυπο δημοσιογραφικό κείμενο με δοκιμακό χαρακτήρα και με λογοτεχνική χροιά, που σχολιάζει επίκαιρα πολιτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά θέματα με ανάλαφρο και εύθυμο τρόπο. Στη συγκεκριμένη επιστολή ο Ξενόπουλος, ο οποίος υπέγραφε τις επιστολές του με το ψευδώνυμο «Φαίδων», καταγράφει με νοσταλγική διάθεση τις αναμνήσεις του από το έθιμο της ζακυνθινής κουλούρας των Χριστουγέννων, ενώ παράλληλα διατυπώνει και κάποιους προβληματισμούς σχετικά με την αλλαγή που υφίσταται ο άνθρωπος όταν εγκαταλείπει την επαρχία και μεταβαίνει στις μεγάλες πόλεις (Αθήνα)→ όταν ο άνθρωπος ζει μακριά από τον τόπο του, τότε απομακρύνεται από τις συνήθειες του τόπου του.
- Δομή-ενότητες→ 1^η εν. «Αγαπητοί μου... Δεν τα βλέπω»→ Η ανάμνηση της ζακυνθινής κουλούρας των Χριστουγέννων, 2^η εν. «Και δεν τα βλεπα... κατόπιν εορτής»→ Η ανάμνηση του χριστουγεννιάτικου τραπέζιού στη Ζάκυνθο και ο εορτασμός των Χριστουγέννων στην Αθήνα κατά την Πρωτοχρονιά, 3^η εν. «Αλλά ήρθαν... τα Θεοφάνεια»→ Ο παραμερισμός του εθίμου της κουλούρας λόγω πένθους και του διασκορπισμού της οικογένειας, 4^η εν. «Κάποιο χρόνο όμως... στη Ζάκυνθο»→ Η ζωή στην πόλη και η απομάκρυνση από τα έθιμα της πατρίδας/Η απομυθοποίηση της κουλούρας εξαιτίας της χαλάρωσης των συναισθηματικών δεσμών με το νησί, 5^η εν. «Έτσι εξήγησα... η μητέρα του»→ Το ζακυνθινό έθιμο της κουλούρας σε συσχετισμό με το μέλανα ζωμό των Σπαρτιατών.

Σχολιασμός περιεχομένου

1^η εν. → νοσταλγική ανάμνηση, γεμάτη λεπτομέρειες → το έθιμο ήταν έντονα χαραγμένο στη μνήμη του, μεγάλη αναμονή

¹ Αλλοτρίωση: η αποξένωση του ανθρώπου από τον ίδιο του τον εαυτό και η ταύτισή του με την υλική πραγματικότητα καθώς και η απόλυτη εξάρτησή του από αυτή, π.χ «Ο άκρατος (=ασυγκράτητος) καταναλωτισμός είναι ένα από τα αίτια της αλλοτρίωσης του σύγχρονου ανθρώπου».

2^η εν. → μεγάλο εσωτερικό κενό, του έλειπε η οικογενειακή ζεστασιά, αισθανόταν σαν εξόριστος, ζούσε με αναμνήσεις και εικόνες του χριστουγεννιάτικου τραπέζιου που ζωντανεύε νοερά, έκλαιγε η ψυχή του λόγω μοναξιάς. Συναισθηματική αμεσότητα, χιουμοριστικός χαρακτήρας. Μεγάλο δέσιμο με σπίτι→η αίσθηση της κουλούρας συνδεόταν με όλο το οικογενειακό τελετουργικό.

3^η εν. →μελαγχολική διάθεση

4^η εν. →ο άνθρωπος που ζει μακριά από τον τόπο του σταδιακά αποκόπτεται από την παράδοσή του, αλλοιώνονται οι συνήθειές του, μεταβάλλεται ως προσωπικότητα→αλλοτρίωση. Πολλές φορές εξιδανικεύουμε στη συνείδησή μας κάποια πράγματα εξαιτίας του ότι τα στερούμαστε→η απομάκρυνσή του από το σπίτι, η έλλειψη της οικογενειακής γιορτής και κουλούρας τα είχαν μετατρέψει στο μυαλό του ως κάτι μοναδικό και ασύγκριτο. Η προτίμησή του τόσα χρόνια στην κουλούρα προερχόταν περισσότερο από τη νοσταλγία για το νησί και την οικογένειά του. Κάθε παραδοσιακό στοιχείο ταιριάζει να υπάρχει στον τόπο στον οποίο δημιουργήθηκε και στον οποίο το έχουν συνηθίσει→ ρεαλιστική διαπίστωση. Κουβεντιαστός τόνος, ρητορική ερώτηση→ζωντάνια.

5^η εν. →σύγκριση→όλα θέμα συνήθειας→αυτό που συνηθίζει κάποιος από μικρή ηλικία του φαίνεται το ωραιότερο, έστω κι αν, αντικειμενικά, δεν είναι τόσο σπουδαίο. Αν όμως αποκοπεί από αυτήν τη συνήθεια και χάσει την ψυχική και συναισθηματική επαφή με τη συνήθεια αυτή, τότε ίσως κρίνει τα πράγματα διαφορετικά και απαρνηθεί αυτό που πραγματικά λάτρευε. Ρητορικές ερωτήσεις, χρήση β' εν. προσώπου→ζωντάνια, αμεσότητα. Αναχρονισμός→χιουμοριστικός χαρακτήρας

Η ζακυνθινή κουλούρα και τα Χριστούγεννα→τεχνική αιφνιδιασμού στον πρόλογο→απορία και περιέργεια, δεν εξηγεί τι εννοεί. Εξηγεί με χιουμοριστική διάθεση ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στην κουλούρα. Ο αιγυπτιακός πρόλογος μας κεντρίζει το ενδιαφέρον να μάθουμε τη αιτία του καθυστερημένου εορτασμού, ο οποίος σχετίζεται με την κουλούρα. Έχοντας ταυτίσει τα Χριστούγεννα με την κοπή κουλούρας, περίμενε με λαχτάρα το δέμα με το κομμάτι του από το νησί, το οποίο έφτανε παραμονή Πρωτοχρονιάς. Αργότερα, έστειλε στη χήρα μητέρα του ένα κομμάτι της πρωτοχρονιάτικης βασιλόπιτας που έκοβε σπίτι του, το οποίο έφτανε τα Θεοφάνια→τρυφερή και συγκινητική ανταπόδοση παιδιού.

Οι παιδικές αναμνήσεις του συγγραφέα από τα Χριστούγεννα στη Ζάκυνθο→με ζοηρότητα και νοσταλγία ζωντανεύει τα έθιμα της Ζακύνθου. Λεπτομερειακή περιγραφή της κοπής της κουλούρας→τονίζει τη σημασία του εθίμου. Αργότερα απομακρύνεται από τα έθιμα της Ζακύνθου→νιώθει αλλοτριωμένος, κοινωνικά και συναισθηματικά απομονωμένος από τις ρίζες και τα έθιμα της ιδιαίτερης πατρίδας του. Η αστικοποίηση, η καταναλωτική κοινωνία, η απομάκρυνση για πολλά χρόνια από τον πατροπαράδοτο τρόπο ζωής, η ενηλικίωση και ο διαφορετικός τρόπος ζωής στην πρωτεύουσα έσβησαν στην ψυχή του παιδιού τις νοσταλγικές του προτιμήσεις.

Η αλλοτρίωση του επιστολογράφου και η αποξένωσή του από το έθιμο-η ζακυνθινή κουλούρα και ο μέλανας ζωμός των Σπαρτιατών→παραλληλίζει την κουλούρα με το μέλανα ζωμό θέλοντας να δείξει τη δύναμη της συνήθειας και τη συναισθηματική σχέση που διαμορφώνει το άτομο με τα ήθη και τον τρόπο ζωής του περιβάλλοντος. Όπως οι Σπαρτιάτες θεωρούσαν το μέλανα ζωμό το καλύτερο φαγητό επειδή το συνήθισαν από παιδιά, έτσι και ο συγγραφέας όσο ζούσε στη Ζάκυνθο ή τη νοσταλγούσε στα πρώτα χρόνια της ξενιτιάς, θεωρούσε την κουλούρα εξαιρετική, ταυτίζοντάς την με την οικογενειακή ζεστασιά στην πατρίδα του. Νοσταλγία→ωραιοποίηση κατάστασης, υποκειμενική εξιδανίκευση. Ο μέλανας ζωμός ήταν για τους Σπαρτιάτες ό,τι η ζακυνθινή κουλούρα για τους Ζακυνθινούς: η παράδοσή τους, η ιστορία τους, η ταυτότητά τους. Αν ένας Σπαρτιάτης, έχοντας εγκλιματιστεί στον πολιτισμό ενός άλλου τόπου, επέστρεφε στην πατρίδα του ύστερα από πολύχρονη απουσία και ξαναδοκίμαζε τον μέλανα ζωμό, πιθανότατα δεν θα του άρεσε. Η αυστηρή ζωή στη Σπάρτη έκανε οτιδήποτε μέσα στο δικό της περιβάλλον να φαντάζει σπουδαίο, γιατί ήταν εναρμονισμένο με τη γενικότερη νοοτροπία που επικρατούσε σε αυτή. Έτσι και ο συγγραφέας λαχταρούσε την απλή κουλούρα, όταν ήταν ακόμα εμποτισμένος με τη λιτή και παραδοσιακή ζωή της

Ζακύνθου. Όταν ασπάστηκε το μοντέρνο αστικό τρόπο ζωής και τις απολαύσεις του, ήταν ανέφικτο να ικανοποιηθούν οι προτιμήσεις του από τις απλούστατες υλικά –μα σπουδαίες ψυχικά-παροχές της ιδιαίτερης πατρίδας του.

Γλώσσα-ύφος→ο συγγραφέας επιδιώκει συχνά να ανοίξει νοερό διάλογο με τον αναγνώστη είτε με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων είτε απευθυνόμενος σ' αυτόν στο β' ενικό πρόσωπο. Γλωσσική απλότητα→δημοτική παρόλο που το 1925 επίσημη γραπτή γλώσσα ήταν η καθαρεύουσα. Η γλώσσα εμφανίζει σε μεγάλο βαθμό στοιχεία της καθημερινής, προφορικής, κουβεντιαστής ομιλίας. Ο Ξενόπουλος είναι λογοτέχνης και η επιστολή, παρόλο το επιστολικό της ύφος έχει σε μεγάλο βαθμό λογοτεχνικό χαρακτήρα. Εξάλλου ο αποστολέας δεν απευθύνεται σε συγκεκριμένους «παραλήπτες», αλλά γενικά στους αναγνώστες του περιοδικού. Ο λόγος είναι επικοινωνιακός. Συναισθηματική αμεσότητα σε πολλά σημεία, καθώς ο επιστολογράφος εκφράζεται αυθόρμητα και εξωτερικεύει τα συναισθήματά του. Κυριαρχεί επίσης ο χιουμοριστικός χαρακτήρας και είναι έντονος σε δύο σημεία της τελευταίας παραγράφου, στα οποία για το χιούμορ χρησιμοποιείται το στοιχείο του αναχρονισμού: παρουσιάζεται η αρχαία ειδωλολάτρισσα Σπαρτιάτισσα να στέλνει στο ξενιτεμένο παιδί της χριστουγεννιάτικο ...μέλι ζωμό. Ακόμα, παρουσιάζεται ένας αρχαίος μνηστήρας της Πηνελόπης να της στέλνει για δώρο ένα χριστιανικό χριστόψωμο! Ενδεικτική όλων των παραπάνω γνωρισμάτων είναι η τελευταία παράγραφος της επιστολής. Το ύφος είναι απλό, σαφές, κατανοητό και έχει έναν εξομολογητικό και προφορικό, κουβεντιαστό τόνο. Επίσης είναι νοσταλγικό και συναισθηματικά φορτισμένο. Επιπλέον, η εικονοπλασία είναι παρασταστική (η παρασκευή της κουλούρας, η παραδοσιακή ελληνική οικογένεια στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι) και σκιαγραφεί την ατμόσφαιρα του χώρου, της εποχής και των αισθημάτων των ανθρώπων (Ζάκυνθος, Αθήνα, αρχές 20^{ου} αι., αστική κοινωνία).

Θερμοπύλες Κ.Π.Καβάφης

- Θεματικά κέντρα→ Απόδοση τιμής σε αυτούς που αφοσιώνονται πλήρως στην υποστήριξη αξιών και ιδανικών και που αγωνίζονται και πεθαίνουν ηρωικά, το ήθος και η υψηλή συναίσθηση του χρέους, η σθεναρή αντίσταση παρά την πλήρη επίγνωση για τις μοιραίες εξελίξεις. Επίσης πάντοτε τιμάται και οφείλει να τιμάται το θάρρος που επιδεικνύει κανείς στην εκτέλεση του καθήκοντος. Οι Μήδοι εισβάλλουν και νικούν με τη βοήθεια της υλικής δύναμης, ενώ οι παντός είδους δυνάμεις της αντίστασης θα νικήσουν με τη δύναμη του ήθους και της αρετής.
- Θέμα→Η διαχρονική συμβολική σημασία που έχουν οι «Θερμοπύλες» για κάθε άνθρωπο ο οποίος, παρά τις δυσκολίες, μένει πιστός στις αξίες και υπερασπίζεται τα ιδανικά του. Υψηλές ηθικές αξίες→τιμή, χρέος, δίκαιοι και ίσοι, γενναίοι + ανθρώπινη φύση→λύπη, ευσπλαχνία, αλήθεια ομιλούντες, προβλέπουν. Οι απλοί αυτοί άνθρωποι, που έχουν διαπαιδαγωγηθεί με τα σπαρτιατικά ιδεώδη της γενναιότητας και της φιλοπατρίας, αγαπούν τη ζωή και εμφορούνται από ανθρώπινα συναισθήματα: γνωρίζουν την αλήθεια, εκτιμούν τις δύσκολες περιστάσεις και προβλέπουν την έκβαση της άνισης μάχης. Με πλήρη επίγνωση επιλέγουν να θυσιαστούν ταυτίζοντας στο εξής το όνομά τους με τη συμβολική σημασία που δηλώνει ο τόπος «Θερμοπύλες» για όλους τους ανθρώπους που μένουν πιστοί στις αξίες τους και, παρά τα εμπόδια και την προδοσία, επιμένουν να αγωνίζονται για να τις διαφυλάξουν. Στόχος του ποιητή είναι να τιμήσει του ανθρώπους που είναι προσηλωμένοι στο χρέος, στις αξίες και στους υψηλούς και δύσκολους στόχους που έχουν θέσει, ακόμη κι αν γνωρίζουν ότι θα αποτύχουν.

- Δομή-ενότητες→1η στ. 1-10→Η ηρωική στάση των ανθρώπων που αγωνίζονται στη ζωή τους για την υπεράσπιση υψηλών ιδανικών, 2η στ. 11-14→Η εμμονή στο χρέος παρά την επίγνωση για την αποτυχία.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το ποίημα ανήκει στην κατηγορία των φιλοσοφικών-διδακτικών ποιημάτων του Καβάφη, αξιοποιεί ιστορικά στοιχεία με φιλοσοφικό νόημα. Δίνει την εντύπωση ότι έχει μια ορισμένη ιστορική απόχρωση, χάρη κυρίως στις λέξεις-σύμβολα. Φέρνει στη μνήμη την περσική εισβολή, τη μάχη των Θερμοπυλών και τη θυσία των Ελλήνων σ' αυτήν τη μάχη. Το κύριο όμως νόημά του υπερβαίνει το στενό ιστορικό πλαίσιο και έχει πιο ευρύ και διαχρονικό χαρακτήρα. Ο ποιητής αξιοποιεί με συμβολικό τρόπο ένα γεγονός της ιστορίας για να μιλήσει στο παρόν ή και για το παρόν. Η συμβολική γλώσσα στο ποίημα αναφέρεται σε κάτι περισσότερο από μάχες, συγκρούσεις, στρατιώτες. Ο Καβάφης αξιοποιεί ποιητικά το ιστορικό γεγονός της μάχης των Θερμοπυλών, που είχε ως αποτέλεσμα την ηρωική θυσία των Σπαρτιατών, την οποία όμως υψώνει σε σύμβολο με διαχρονική σημασία και προεκτάσεις σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δράσης. Το ύφος και το περιεχόμενο του ποιήματος παραπέμπουν στα αρχαία επιγράμματα→επίγραμμα= σύντομο ποίημα με νοηματική πυκνότητα και άρτια επεξεργασμένη μορφή, έπαινος και εγκώμιο προς τους δοξασμένους νεκρούς. Το ποίημα είναι μια έκφραση τιμής, ένας ύμνος για κάθε άνθρωπο κάθε εποχής, ο οποίος έχει επίγνωση του χρέους του, μένει προσηλωμένος στις αξίες του, προβάλλει αντίσταση υπερασπίζοντας τα ιδανικά του χωρίς να περιμένει ανταμοιβή και συχνά γνωρίζοντας εκ των προτέρων τις αρνητικές εξελίξεις και τη μοιραία έκβαση των πραγμάτων.

Ερμηνεία-σχολιασμός

ο στ. 1-3→Αξίζει να τιμώνται εκείνοι οι απλοί και άδολοι άνθρωποι που επέλεξαν αυτοβούλως, συνειδητά, χωρίς εξαναγκασμό, να υπερασπίζονται μέχρι θανάτου τις ηθικές αξίες που δίνουν νόημα στη ζωή τους. Τιμή= εκτίμηση, θαυμασμός, σεβασμός, *τιμή σ' εκείνους*→μόνο αυτοί που αγωνίστηκαν και έμειναν πιστοί στα ιδανικά τους γίνονται αντικειμενικά άξιοι τιμής→εξυψώνονται και δικαιώνονται.
όρισαν στη ζωή τους→ όρισαν= αυτόβουλη παρουσία, εκκινώντας από τη συναίσθηση του χρέους αποφάσισαν ή επέλεξαν μια οριακή (=πάνω από συμβιβασμούς και ηττοπάθεια) στάση ζωής

και φυλάγουν Θερμοπύλες→να διαφυλάττουν, να προασπίζονται ό,τι πιο σημαντικό, ό,τι πιο μεγάλο και άξιο τους εμπνέει στη ζωή τους, όπως πατρίδα, ελευθερία, σπουδαίες ιδέες, ιδανικά, στόχοι, οράματα, ηθικές σκέψεις, κ.λ.π. Η λέξη *Θερμοπύλες* είναι έννοια με βαρύνουσα ιστορική φόρτιση, αλλά εδώ χρησιμοποιείται με μια ευρύτερη αξιακή σημασία: αγωνιστική πορεία μέχρι εσχάτων και χωρίς κίνητρα εξωτερικών ανταμοιβών όχι μόνο στα πεδία των μαχών αλλά και μέσα στην κοινωνία, στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Ο ηρωισμός εδώ δεν εκδηλώνεται ως πολεμική ανδρεία αλλά και ως ανιδιοτελής προσήλωση σε αρχές και αξίες του καθημερινού βίου: δικαιοσύνη, εντιμότητα, διακινδύνευση για το καλό, κ.α.

Ποτέ από το χρέος μη κινούντες→σταθερότητα και προσήλωση στο χρέος τους, συνεπείς, αποφασιστικοί

ο στ. 4-10 «*δίκαιοι και ίσοι*»→στους στίχους αυτούς παρουσιάζονται όλα εκείνα τα ηθικά γνωρίσματα και ενέργειες που αποδεικνύουν το ξεχωριστό ήθος των τιμημένων ανθρώπων: πιστεύουν στην ιδέα του δικαίου και την υλοποιούν στην κοινωνική τους πράξη.

ίσοι σ' όλες των τες πράξεις→συνεπείς, τίμιοι, ευθείς, κινούνται με γνώμονα τη δικαιοσύνη και την ευθύτητα σ' όλη τους τη ζωή

με λύπη κι όλας κι ευσπλαχνία→οι γενναίοι δεν πρέπει να είναι άτεγκτοι και άκαμπτοι ως προς την πραγματοποίηση ή εφαρμογή των αρχών της δικαιοσύνης, της εντιμότητας και όλων των άλλων συναφών αρετών. Δεν επιτελούν το χρέος τους με τρόπο άδικο και καταπιεστικό. Δεν φυλάσσουν *Θερμοπύλες* για ίδιον όφελος, για να επιβληθούν στους συνανθρώπους τους, αλλά γιατί τρέφουν αισθήματα αγάπης, συμπάθειας, ανθρωπιάς, αλτρουισμού. Δεν είναι σκληροί και απρόσιτοι, έχουν ανθρώπινη διάσταση, νιώθουν λύπη και πόνο, όμως δεν εγκαταλείπουν ποτέ τη θέση τους→οι Σπαρτιάτες του Λεωνίδα ήταν άνθρωποι, αγαπούσαν τη ζωή τους, πονούσαν για όσα θα έχαναν με την ηρωική τους θυσία, όμως έμειναν συνειδητά ταγμένοι στο χρέος τους.

γενναίοι...εις μικρόν γενναίοι→συμπάσχουν με τους άλλους και κυρίως με τους κοινωνικά αδύνατους, είναι γενναίοι και στα μεγάλα και στα μικρά. Στις πράξεις τους καθοδηγούνται από αίσθημα μεγαλοψυχίας και γενναιοδωρίας, ανεξάρτητα από την υλική τους κατάσταση, είτε δηλαδή είναι πλούσιοι είτε φτωχοί. Η ηθική τους υπαγορεύει την υπέρβαση κάθε είδους μικρότητας→απλόχερη προσφορά της αγωνιστικής τους διάθεσης και της ίδιας τους της ζωής, ό,τι έχουν να δώσουν το προσφέρουν μ' όλη τους την καρδιά στην υπηρεσία των ιδανικών που έχουν ταχθεί.

πάντοτε την αλήθεια ομιλούντες→φιλαλήθεια, ομιλούν πάντοτε τη γλώσσα της αλήθειας πλην χωρίς μίσος για τους ψευδομένους→απέναντι στους άδικους, τους ψευδομένους, τους ανειλικρινείς δεν συμπεριφέρονται με σκληρότητα, αλλά με μετριοπάθεια, με ευαισθησία, με φρόνηση, χωρίς μικροπρέπεια και εκδικητικότητα.

ο στ. 11-14→είναι σωστό να απονέμεται τιμή στους *Θερμοπυλομάχους* κάθε είδους, γιατί εκπληρώνουν όλες τις παραπάνω αρετές και αξίες. Δεν εγκαταλείπουν τη θέση τους, δεν παραλείπουν το χρέος τους, μένουν σταθεροί στις αρχές τους, ακόμη κι αν ξέρουν ότι θα προδοθούν και θα ηττηθούν

και περισσότερη τιμή τους πρέπει→μας είπε ο ποιητής στο στ. 1 ότι τους πρέπει τιμή, γιατί αγωνίζονται αγώνα δίκαιο, τίμιο, γενναίο, φιλαλήθη και φιλόανθρωπο. Ωστόσο πρέπει να τιμηθούν περισσότερο, γιατί ξεπερνούν το ανθρώπινο μέτρο, αγαπούν το πεπρωμένο τους όσο τραγικό κι αν είναι. Γνωρίζουν ότι ο αγώνας τους δεν θα έχει την αίσια έκβαση που επιθυμούν, ρίχνονται στη άνιση μάχη διαβλέποντας την ήττα και μένοντας πιστοί στο χρέος τους.

όταν προβλέπουν... θα διαβούνε→έχουν γνώση και επίγνωση πλέον ότι σε κάθε τους βήμα караδοκούν οι Εφιάλτες, ότι οι Μήδοι θα τους κατατροπώσουν κι όμως δεν παραιτούνται από το χρέος τους, γιατί έχουν μάθει να ζουν με ήθος.

ο Οι συμβολισμοί του ποιήματος→Ένα ιστορικό γεγονός αξιοποιείται με συμβολικό τρόπο→διαχρονικό νόημα. Ο μονολεκτικός τρόπος απόδοσης του τίτλου (*Θερμοπύλες* αντί *Οι Θερμοπύλες*) χωρίς άρθρο δηλ., του προσδίδει μια πιο καθολική σημασία και τον αποσυνδέει από τη συγκεκριμένη ιστορική πραγματικότητα: εάν ο ποιητής χρησιμοποιούσε το άρθρο, ήταν σαν να ήθελε να μιλήσει για τα σχετικά με τις *Θερμοπύλες*. *Θερμοπύλες*→αξίες, υψηλά ιδανικά που θέτουν ως στόχο τους να υπηρετούν στη ζωή τους οι άνθρωποι, ένα στόχο για την επίτευξη του οποίου αγωνίζονται με όλη τους τη δύναμη. Επίσης οι *Θερμοπύλες* συμβολίζουν τη συναίσθηση του χρέους χωρίς ανταμοιβή και την αγωνιστικότητα μέχρις εσχάτων παρά την επίγνωση των μοιραίων εξελίξεων. Οι υπερασπιστές των *Θερμοπυλών* είναι όλοι οι άνθρωποι που θέτουν στη ζωή τους υψηλούς στόχους και αγωνίζονται για αυτούς. Μήδοι→ανυπέρβλητα εμπόδια, δυσκολίες. Εφιάλτης→προδοσία, πειρασμοί που προκύπτουν από ιδιοτέλεια και προσωπικό συμφέρον αδιαφορώντας για το κοινό καλό. Ο Καβάφης υψώνει τους πεσόντες στις *Θερμοπύλες* σε καθολικό πρότυπο→οι ένδοξοι νεκροί σύμβολα χρέους για τιμή και ελευθερία. Οι *Θερμοπύλες*→η φιλοσοφία της ζωής→ο άνθρωπος πρέπει να κάνει το χρέος του σε κάθε περίπτωση. Να μην εγκαταλείπει τον αγώνα, αλλά με στοχασμό και θέληση να μάχεται όχι για τη νίκη, αλλά για τα ιδανικά του, τη διαφύλαξη της τιμής και της αξιοπρέπειάς του.

ο Το ήθος αυτών όπου στη ζωή των όρισαν και φυλάγουν Θερμοπόδες→ Ταγμένοι σε υψηλές αξίες και ιδανικά, σταθεροί, αμετακίνητοι στον αγώνα που έχουν αναλάβει, έχουν οδηγό των ενεργειών τους τη δικαιοσύνη και την ευθύτητα. Νιώθουν λύπη για τα δεινά που τους βρίσκουν και αυτά που τους περιμένουν, είναι φιλεύσπλαχνοι, γενναιοδωροι, πρόθυμοι να προσφέρουν βοήθεια σε όποιον την έχει ανάγκη. Λένε αλήθεια, αλλά διακρίνονται από ανωτερότητα και δεν τρέφουν μίσος για όσους λένε ψέματα. Αποκτούν διάσταση ηρώων και μαρτύρων καθώς υπερασπίζονται τα ιδανικά τους ακόμα κι όταν γνωρίζουν ότι ο αγώνας τους δεν θα έχει αίσια έκβαση.

ο Η απόδοση τιμής στους αρχαίους υπερασπιστές των Θερμοπυλών→ Ο Καβάφης τους τιμά με αυτόν τον εγκωμιαστικό ύμνο σαν επίγραμμα, στον οποίο εξαίρει το ήθος και το μεγαλείο τους. Τους τιμά λόγω της αγωνιστικής τους διάθεσης και της προσήλωσής τους στο καθήκον που επιβάλλεται από τη συνείδηση μέχρι τέλους.

ο Ο ρόλος των μετοχών του ποιήματος→ *Μη κινούντες, συντρέχοντες, ομιλούντες*: επιρρηματικές τροπικές μετοχές. *Μη κινούντες*→ σταθερότητα και προσήλωση στο χρέος, *συντρέχοντες*→ πρόθεση να βοηθούν τους άλλους, ήθος και μεγαλείο, *ομιλούντες*→ φιλαλήθεια, *ψευδομένους*→ ουσιαστικοποιημένη μετοχή= ψεύτες.

ο Γλώσσα-ύφος→ Η γλώσσα είναι δημοτική που διανθίζεται με τύπους της καθαρεύουσας→ μεγαλοπρέπεια και ορισμένες ιδιόζυγες στην καθαφική γλώσσα εκφράσεις όπως *μη κινούντες, πλην χωρίς*. Οι στίχοι είναι ιαμβικοί 11 σύλλαβοι ανομοιοκατάληκτοι. Το ύφος είναι λιτό, πεζολογικό, θυμίζει περισσότερο πεζό κείμενο και λιγότερο ποιητικό λόγο. Επίσης είναι υμνητικό, εγκωμιαστικό, έμμεσα διδακτικό→ προτρέπει να ακολουθήσουμε έναν ενδεδειγμένο τρόπο ζωής.

Ο λύκος Έρμαν Εσε

- Θεματικά κέντρα→ Η δύσκολη εποχή του χειμώνα και ο αγώνας για την επιβίωση, η στενή εξάρτηση των άγριων ζώων από το φυσικό περιβάλλον, η ομαδικότητα και οι κίνδυνοι της απομάκρυνσης από την αγέλη, η υπερβολική εκδήλωση της εκδίκησης των ανθρώπων.
- Θέμα → Ο αγώνας των λύκων για την επιβίωσή τους μέσα στον ψυχρό και μακρύ χειμώνα και η υπερβολική εκδήλωση της εκδικητικότητας των ανθρώπων. Στόχος του συγγραφέα είναι να παρουσιάσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα ζώα του δάσους και ιδιαίτερα οι λύκοι για την επιβίωσή τους μέσα στις αντίξοες συνθήκες του χειμώνα. Επίσης θέλει να στηλιτεύσει (=αποδοκιμάζω, επικρίνω έντονα) τη σκληρότητα με την οποία αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι τους βλαβερούς για τους ίδιους λύκους.
- Δομή-ενότητες→ 1^η εν.: «Ποτέ... έσβηναν»→ Ο βαρύς χειμώνας στα βουνά της Γαλλίας, 2^η εν.: «Ήταν δύσκολη... παράπονο»→ Η επίδραση του σκληρού χειμώνα στη ζωή των άγριων ζώων (πείνα και θάνατοι των αγριμιών, οι αντιδράσεις των λύκων), 3^η εν.: «Ένα μικρό... τσεκούρι»→ Η απομάκρυνση των λύκων από την αγέλη, η επίθεσή τους σε ζώα του χωριού και η θανάτωση των δύο απ' τους χωρικούς, 4^η: «Ο τρίτος... αδύναμο ουρλιαχτό»→ Η περιπέτεια του τρίτου λύκου και ο τραυματισμός του από τους χωρικούς, 5^η: «Πλησίασαν... του σκοτωμένου λύκου»→ Η θανάτωση του πληγωμένου λύκου και η άγρια εκδικητική μανία των ανθρώπων.

Σχολιασμός περιεχομένου

- Η επίδραση του σκληρού χειμώνα στους ανθρώπους και τα ζώα → Ο ψυχρός και μεγάλης διάρκειας χειμώνας των γαλλικών βουνών ήταν σκληρός τόσο για τους ανθρώπους όσο και για τα ζώα της περιοχής. Ο σκληρός χειμώνας ήταν απειλητικός για τα άγρια ζώα, τα οποία, εξαρτημένα απόλυτα από το φυσικό περιβάλλον και τους νόμους της φύσης, δυσκολεύονταν να βρουν κυνήγι για την επιβίωσή τους. Οι άνθρωποι αποφεύγουν να κυκλοφορούν έξω και κάθονται στις καλύβες τους παραπονούμενοι για το κρύο. Τα μικρά πουλιά πεθαίνουν από το κρύο και την πείνα και γίνονται τροφή για τους αετούς ή τους λύκους. Και οι λύκοι υποφέρουν από το κρύο και την πείνα και, στην προσπάθειά τους να ζεσταθούν κάπως, κάθονται ακίνητοι ο ένας πλάι στον άλλον.
- Ο αγώνας των λύκων για επιβίωση → Ο χειμώνας στα γαλλικά βουνά ήταν τόσο βαρύς και είχε τόσο μεγάλη διάρκεια, ώστε ακόμα και οι λύκοι, γνωστοί για την ανθεκτικότητά τους, αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα επιβίωσης. Αποσκελετωμένοι από την πείνα και σπρωγμένοι από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, αναγκάζονταν να τρέφονται με τα νεκρά από το κρύο και την πείνα μικρά ζώα και πουλιά, αλλά και να σχηματίζουν ομάδες για αποτελεσματικότερο κυνήγι. Οι λύκοι, ενώ την ημέρα έβγαιναν ένας ένας για κυνήγι, τα βράδια πραγματοποιούσαν ομαδικές εφοδούς στα χωριά με στόχο τα κατοικίδια ζώα. Το πρόβλημα της πείνας είχε αρχίσει να γίνεται βασανιστικό και, επειδή οι έφοδοι στα γύρω χωριά ήταν αναποτελεσματικές και επικίνδυνες, μερικοί λύκοι αποφάσισαν να ξεφύγουν από το σύνολο και ν' αναζητήσουν τροφή σε άλλες περιοχές. Είχαν όμως άσχημη τύχη καθώς βρέθηκαν αντιμέτωποι με τους ανθρώπους οι οποίοι κατάφεραν να τους εξοντώσουν.
- Οι προσπάθειες του πληγωμένου λύκου και οι ενέργειες των διωκτών του → Ο λύκος είχε παραδοθεί στη μοίρα του. Δεν κάνει καμία προσπάθεια ν' αντισταθεί, ξαπλώνει κάτω από ένα έλατο και κοιτάζει θλιμμένα το φεγγάρι βγάζοντας αδύναμα ουρλιαχτά. Οι εκδηλώσεις της εκδικητικότητας των ανθρώπων ήταν υπερβολικές, ωστόσο δικαιολογημένες. Αφού εκτόνωσαν όλο τους το μίσος και εξόντωσαν το ταλαιπωρημένο ζώο, άρχισαν να πανηγυρίζουν για την επιτυχία τους → σκληρότητα και βαρβαρότητα, γλεντούν και γιορτάζουν για τη θανάτωση του ζώου χωρίς να προσέχουν την ομορφιά του τοπίου και την εντυπωσιακή λάμψη του κόκκινου φεγγαριού. Απέναντι στους «πολιτισμένους» ανθρώπους, που δεν είχαν την ευαισθησία και τρυφερότητα για να γοητευθούν από την ομορφιά του φεγγαριού, στάθηκε ο «άγριος» λύκος, που έστρεψε το κεφάλι του προς το φεγγάρι για να είναι η τελευταία εικόνα που θα φωτογράφιζαν τα μάτια του πριν πεθάνει → ειρωνεία.
- Η στάση του συγγραφέα → Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου ο συγγραφέας δίνει έμφαση στους υπερβολικούς πανηγυρισμούς των ανθρώπων, οι οποίοι, τόσο πολλοί αυτοί, σκότωσαν όλοι μαζί ένα ανυπεράσπιστο και βαριά τραυματισμένο ζώο. Συσχετίζει επίσης τη βάρβαρη πράξη των ανθρώπων με την ομορφιά της φύσης χρησιμοποιώντας λυρικές εικόνες (*ομορφιά του χιονισμένου δάσους-λάμψη των υψιπέδων-κόκκινο φεγγάρι*). Στο σημείο αυτό είναι έκδηλη η ειρωνεία του συγγραφέα όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η συμπεριφορά των ανθρώπων υποδηλώνει την αρνητική και επικριτική στάση του συγγραφέα απέναντι στους ανθρώπους που σκότωσαν το λύκο, ενώ σε πολλά σημεία του κειμένου είναι εμφανής η συμπάθειά του προς τους λύκους, καθώς τους παρουσιάζει ως θύματα της βαρυσχιμωνιάς, της πείνας και των ανθρώπων, ενώ παράλληλα προβάλλει σε πολλά σημεία και την ομορφιά και τη δύναμή τους.
- Αφηγηματικά στοιχεία → Η αφήγηση είναι χρονολογική (γραμμική), τα γεγονότα δηλαδή αναφέρονται με τη σειρά με την οποία διαδραματίστηκαν. Ο αφηγητής είναι αμέτοχος στην ιστορία → ετεροδιηγητικός και την αφηγείται σε γ' γραμματικό πρόσωπο.
- Ύφος → Γλαφυρό, χάρη στις πολλές εικόνες και τα σχήματα λόγου, παραστατικό, καθώς δίνονται με πολλές λεπτομέρειες οι εικόνες από τη φύση και τις κινήσεις των λύκων.

- Σχήματα λόγου→ μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, κοσμητικά επίθετα, παραστατικές εικόνες και σκηνές.

Ο μικρός πρίγκιπας και η αλεπού Αντουάν Ντε Σαιντ-Εξυπερύ

- Θεματικά κέντρα→ Η αξία της φιλίας και των ανθρώπινων σχέσεων, η σημασία της προσωπικής επαφής με τους ανθρώπους και τα πράγματα, το «ημέρωμα»: η καλλιέργεια μιας συναισθηματικής σχέσης, η κοινωνικοποίηση και η συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού. Επίσης πρόκειται για ένα συμβολικό παραμύθι→ παραμυθιακοί ρόλοι (πρίγκιπας, τριαντάφυλλο, αλεπού) και συμβολισμοί που αυτοί υποκρύπτουν (βαθμιαία πορεία του ανθρώπου προς τη γνώση μέσω της κοινωνικοποίησης/μετάβαση από τον κόσμο του παιδιού στην πραγματική ζωή, στις σχέσεις και στις υποχρεώσεις του ενηλίκου).
- Θέμα→ Ο τρόπος με τον οποίο δημιουργείται η βαθύτερη γνωριμία και η φιλία ανάμεσα στους ανθρώπους. Ο άνθρωπος νιώθει την ανάγκη να συνδέεται με τους άλλους με δεσμούς αγάπης και φιλίας.
- Δομή-ενότητες→ 1^η εν. «Ετυχε όμως...έκλαψε»→ Η συνάντηση του μικρού πρίγκιπα με τα τριαντάφυλλα και η απογοήτευσή του, 2^η εν. «Τότε...ημέρωσε την αλεπού»→ Η γνωριμία του μικρού πρίγκιπα με την αλεπού, η ανάπτυξη της μεταξύ τους σχέσης και το ημέρωμα της αλεπούς, 3^η εν. «Κι όταν κόντευε...να το θυμάται»→ Ο αποχωρισμός-το μυστικό της αλεπούς

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το συμβολικό αυτό παραμύθι γράφτηκε το 1940 στην Αμερική, όπου είχε καταφύγει ο Εξυπερύ μετά την υποταγή της Γαλλίας στη Γερμανία. Το περιεχόμενό του αποτελεί ένα μήνυμα στη δοκιμαζόμενη πατρίδα του, μακριά από την οποία νιώθει εξόριστος και χαμένος, όπως ο μικρός πρίγκιπας μακριά από τον πλανήτη του. Το μήνυμα του έργου για αγάπη, φιλία, ανθρωπιά είναι αντίθετο με την πολεμική ατμόσφαιρα της εποχής του Β'Π.Π. Η υπόθεσή του είναι φανταστική, ενώ έχει και μερικά αυτοβιογραφικά στοιχεία (ο μικρός πρίγκιπας βρίσκεται μακριά από τον πλανήτη του και ο συγγραφέας στην Αμερική, μακριά από την πατρίδα του). Πρόκειται για ένα παραμύθι γεμάτο λυρισμό και ποιητικότητα. Ο αφηγητής είναι πιλότος (όπως και ο συγγραφέας) και κάνει μια αναγκαστική προσγείωση στην έρημο Σαχάρα, όπου συναντά το μικρό πρίγκιπα, που έχει έρθει στη γη από έναν άλλο πλανήτη για να γνωρίσει τον κόσμο. Στο παραμύθι αυτό υπάρχει ο συμβολισμός του ανθρώπου που αναζητά να γνωρίσει τον εαυτό του και τους άλλους ανθρώπους. Στο απόσπασμα του βιβλίου παρακολουθούμε τη συνάντηση του μικρού πρίγκιπα με τα τριαντάφυλλα και μια αλεπού, η οποία θα του δώσει σημαντικά μαθήματα για τη ζωή του. Η αλεπού τον μυεί στην αξία της αγάπης και της επικοινωνίας μεταξύ των πλασμάτων. Η αγάπη και η φροντίδα του άλλου χρειάζονται χρόνο και αφοσίωση. Αυτά κάνουν μια σχέση μοναδική, συγκροτούν τους δεσμούς, δημιουργούν τις κοινωνίες.

Ερμηνευτικές επισημάνσεις

- *γυρεύω τους ανθρώπους...γυρεύω φίλους*→ οι φράσεις αυτές του μικρού πρίγκιπα σε συνδυασμό με την επίμονη παράκληση της αλεπούς να την ημερώσει ο πρίγκιπας, φανερώνουν την ανάγκη των ανθρώπων για επικοινωνία και φιλία
- *οι άνθρωποι, είτε η αλεπού, έχουν τουφέκια και κυνηγούνε*→ αλληγορικό περιεχόμενο, υπαινιγμός για τον πόλεμο, την αγριότερη και πιο απάνθρωπη δραστηριότητα των

ανθρώπων. Ο συγγραφέας γράφει το έργο του κατά τη διάρκεια του Β'Π.Π. και ο ίδιος μάχεται κατά του ναζισμού.

- *ο ένας θα έχει την ανάγκη του άλλου. Για μένα εσύ θα είσαι μοναδικός στον κόσμο. Για σένα εγώ θα είμαι μοναδική* → ισχυρός ψυχικός δεσμός, ο φίλος είναι κάτι μοναδικό και αναντικατάστατο για το φίλο του
- *Ξέρω ένα λουλούδι..., νομίζω πως με ημέρωσε* → το τριαντάφυλλό του είναι μοναδικό, έχουν αναπτύξει ιδιαίτερο δεσμό
- *Σε παρακαλώ...ημέρωσέ με...Δε γνωρίζει κανείς παρά τα πράγματα που ημερώνει...Οι άνθρωποι ...ημέρωσέ με!* → ανάγκη για επικοινωνία, αίτημα για δημιουργία δεσμών, για αγάπη. Κατηγορεί τους ανθρώπους που έχουν πάψει να δημιουργούν φιλίες, δεν έχουν χρόνο να ασχοληθούν με τα συναισθήματα και τις ψυχικές ανάγκες τους, κριτική στάση απέναντι στην εποχή του (έλλειψη χρόνου, καχυποψία, σύγχρονος τρόπος ζωής) → συμφεροντολογικές, κερδοσκοπικές, επιφανειακές και ανειλικρινείς κοινωνικές σχέσεις. Οι άνθρωποι αποκτούν ψεύτικους φίλους, αφού στηρίζουν τη φιλία τους μόνο στο συμφέρον. Ζουν στην απομόνωση, στη μονοτονία, τη μοναξιά, την ανία, επειδή δεν έχουν χρόνο και διάθεση ν' αποκτήσουν ειλικρινείς και ανιδιοτελείς φίλους.
- *Τι είναι τελετή; ...διακοπές* → κριτική εναντίον των σύγχρονων ανθρώπων που κάνουν τα πάντα βιαστικά, χωρίς να τα απολαμβάνουν. Πρέπει να γίνονται με τρόπο που θα στοχεύει στην ψυχική απόλαυση, στην ευφορία, στην πραγματική ευδαιμονία.
- *Κέρδισα γιατί μου μένει το χρώμα του σταριού* → όταν βλέπει το στάρι θα θυμάται τα μαλλιά του μικρού πρίγκιπα, που έχουν το ίδιο χρώμα. Θα της μείνει η ανάμνηση της φιλίας.
- *Δε μοιάζετε...για το χατίρι σας* → τα άλλα τριαντάφυλλα του φαίνονται ξένα, ασήμαντα, διαφορετικά από το δικό του που το φροντίζει, το αγαπάει, το έχει γνωρίσει → διαφορετική αυτή στάση οφείλεται στη γνωριμία με την αλεπού, που του δίδαξε τι είναι αυτό που καθιστά ξεχωριστό, μοναδικό, άξιο αγάπης το κάθε αντικείμενο για τον κάθε άνθρωπο → αφιέρωση προσωπικού χρόνου, φροντίδα, αφοσίωση, αυτοθυσία για το φίλο.
- *Απ'εδώ και μπρος...τριαντάφυλλό σου* → όταν δημιουργούμε δεσμό με κάποιον πρέπει να τον φροντίζουμε, να τον αγαπάμε, ο φίλος έχει ευθύνη και μόνιμη έγνοια για το φίλο του.

Σχολιασμός περιεχομένου

➤ Ο μικρός πρίγκιπας και τα τριαντάφυλλα → Έμαθε ότι το τριαντάφυλλό του δεν ήταν το μοναδικό και επομένως δεν είχε ιδιαίτερη αξία, αφού υπήρχαν κι άλλα. Ενώ πρώτα ένιωθε πλούσιος έχοντας για δικό του κάτι μοναδικό στον κόσμο, τώρα θα ένιωθε φτωχός, αφού η μοναδικότητα δε θα υπήρχε πια. Για τον ίδιο λόγο δε θα ήταν σπουδαίος πρίγκιπας. Στη συνέχεια όμως συνειδητοποιεί ότι τα τριαντάφυλλα δεν έχουν ουσιαστική αξία. Το τριαντάφυλλό του, ανεξάρτητα από το ότι υπάρχουν κι άλλα, για τον πρίγκιπα είναι μοναδικό, επειδή τον δένει μ' αυτό η αγάπη και η φιλία. Άλλαξε γνώμη επειδή μεσολάβησε η γνωριμία του με την αλεπού και έμαθε για το πλησίασμα των ανθρώπων, για τη γνωριμία μ' αυτούς, τη φιλία, την αγάπη.

➤ Το ημέρωμα → Η καλλιέργεια μιας συναισθηματικής σχέσης, η μύηση (μυώ= διδάσκω και μαθαίνω σε κάποιον γνώσεις ή δραστηριότητες σχετικά με ένα επάγγελμα, ιδεολογία, θρησκεία, κ.ά.) στους κανόνες και την ομορφιά της κοινωνικής ζωής, ο σταθερός ψυχικός δεσμός μεταξύ προσώπων που στηρίζεται στην αμοιβαία αφοσίωση, εκτίμηση, ανεκτικότητα, σεβασμό, συμπάθεια. Απαιτεί την ανιδιοτέλεια, την ειλικρίνεια, την αφιέρωση χρόνου και ψυχής και τη μείωση του εγωκεντρισμού. Με επικοινωνία και ψυχική επαφή αρχίζει να δημιουργείται κάποιος δεσμός, αρχίζει σταδιακά ο άνθρωπος να μην είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός, «άγριος» προς τον άλλον. Ανοίγει την καρδιά του, δείχνει

φιλικότητα, στοργή, αγάπη στον άλλον, αποκαλύπτει τον αληθινό εαυτό του. Το ημέρωμα είναι η υπομονετική και μεθοδική προσέγγιση κάποιου, η γνωριμία μ' αυτόν. Γίνεται υπομονετικά, μεθοδικά, σταδιακά, τελετουργικά → προετοιμασία με στόχο να κάνεις τον άλλο φίλο σου. Το ημέρωμα σφυρηλατεί τη φιλία. Το κατάλαβε αφού συνειδητοποίησε ότι αυτός είχε ημερώσει το τριαντάφυλλό του. Εφάρμοσε με επιτυχία τις οδηγίες της αλεπούς, την ημέρωσε και έγινε φίλος της.

➤ Η φιλία → γνωρίσματα της φιλίας → η μοναδικότητα, ο ισχυρός ψυχικός δεσμός, η αφοσίωση, η αυτοθυσία, η ευθύνη. Γνωρίσματα του αληθινού φίλου → ειλικρινής, ανιδιοτελής, έντιμος, εχέμυθος, μοιράζεται τη χαρά και τη λύπη με το φίλο του, εκτιμά και επαινεί τις ικανότητες του φίλου του και επισημαίνει τις αδυναμίες του, αυστηρός κριτής από αγάπη, δεν ζηλεύει, θυσιάζεται για τον φίλο του, του συμπαραστέκεται στις δύσκολες στιγμές. Η φιλία και οι άνθρωποι: η αλεπού κάνει κάποιες πικρές διαπιστώσεις σχολιάζοντας την κατάσταση του ανθρώπου και των σύγχρονων κοινωνιών. Διαπιστώνει ότι οι άνθρωποι δεν έχουν πια καιρό να γνωρίσουν τίποτα και ότι δεν έχουν πια φίλους. Στις σύγχρονες κοινωνίες των μεγαλουπόλεων οι άνθρωποι δεν επικοινωνούν πια ουσιαστικά μεταξύ τους και δε συνδέονται με δεσμούς φιλίας, λόγω της έλλειψης χρόνου, της καχυποψίας και λόγω του σύγχρονου τρόπου ζωής.

➤ Το μυστικό της αλεπούς «Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία δεν τη βλέπουν τα μάτια» → Καρδιά: δυνατή ψυχική επαφή, αγάπη, ανιδιοτέλεια, αδιάκοπη προσφορά. Μάτια → λογική, συνήθεια, τα μάτια έχουν αλλοτριωθεί από το συμφέρον, τον ωφελιμισμό, την ψυχρή λογική. Μόνο με την καρδιά, με την αγάπη μπορούμε να πλησιάσουμε κάποιον, να τον γνωρίσουμε και να γίνουμε φίλοι. Η αλεπού συμβουλεύει τον πρίγκιπα να μην παρασύρεται από απατηλές εικόνες, αλλά να προσπαθεί να αντιληφθεί την πραγματικότητα με τη δύναμη της καρδιάς του → έτσι συνειδητοποιεί ότι το λουλούδι του είναι μοναδικό, έτσι κατάλαβε ότι τα μάτια του τον γελούσαν όταν τον έκαναν να νομίζει ότι όλα τα τριαντάφυλλα είναι ίδια. Η αγάπη είναι τα μάτια της ψυχής, είναι το ουσιαστικό όργανο της όρασης, αυτό που βλέπει πίσω και πέρα από την επιφάνεια, από αυτό που φαίνεται. Τα «κανονικά» μάτια μπορεί να παγιδευτούν από την εξωτερική εμφάνιση, από αυτό που λάμπει, από αυτό που προβάλλεται ως ιδανικό από διάφορους μηχανισμούς, όπως για παράδειγμα από αυτούς του θεάματος.

➤ Ο ρόλος της αλεπούς και η επίδρασή της στον μικρό πρίγκιπα → Καταλυτικός ο ρόλος της αλεπούς ως προς την ωρίμανσή του και τη συνειδητοποίηση από μέρους του της αξίας της κοινωνικότητας και της ανάπτυξης ισχυρών δεσμών με ανθρώπους. Μέσα από τη συζήτηση και την εξημέρωσή της αντιλήφθηκε τη σημασία της φιλίας και της αφοσίωσης. Συνειδητοποίησε πως το συναισθηματικό δέσιμο με τον πλησίον προκύπτει από την προσωπική ενασχόλησή του με τα όντα που τον περιβάλλουν. Η αλεπού με την επιμονή της και τη σοφία της τον βοηθά να κοινωνικοποιηθεί, να ωριμάσει συναισθηματικά και να μάθει να ζει με άλλους αντλώντας χαρά από τις συναναστροφές με αγαπημένα πρόσωπα.

➤ Ιδέες-συναισθήματα → Η αφέλεια και ο απλός τρόπος που διατυπώνει ο μικρός πρίγκιπας τις απορίες του συγκινούν, αλλά και προβληματίζουν με το περιεχόμενό τους. Νόημα στη ζωή δίνει η επαφή των ανθρώπων μεταξύ τους. Μόνος τρόπος για να αναπτυχθούν τα συναισθήματα της αγάπης και της φιλίας είναι η καλλιέργεια των ανθρώπινων σχέσεων, η φροντίδα και ο σεβασμός για τους άλλους.

➤ Το απόσπασμα και τα παραδοσιακά παραμύθια: ομοιότητες και διαφορές → Ομοιότητες → πρωταγωνιστής είναι ο πρίγκιπας ενός άγνωστου πλανήτη, αοριστία τόπου και χρόνου, υπερφυσικά και εξωπραγματικά γεγονότα (ζώα και λουλούδια που μιλάνε), διδακτισμός, γοργός ρυθμός, διαλογικά μέρη, απλή γλώσσα και ύφος χωρίς πολλά σχήματα λόγου. Διαφορές → πολύ εκτενές κείμενο, τα παραδοσιακά παραμύθια είναι απλοϊκά και έχουν σαφές ηθικό δίδαγμα, ενώ αυτό έχει βαθυστόχαστες αναλύσεις και διεισδύει στην ανθρώπινη ψυχή → ανθρώπινη ρηχότητα, προσήλωση στα υλικά αγαθά,

αδιαφορία για τις πνευματικές αξίες, μιλά για την αξία της φιλίας, της αγάπης, των ανθρώπινων σχέσεων.

➤ Αφηγηματικά στοιχεία→Ο αφηγητής είναι παντογνώστης, αμέτοχος στην ιστορία (ετεροδιηγητικός) και την αφηγείται σε γ' γραμματικό πρόσωπο. Οι αφηγηματικοί τρόποι που χρησιμοποιούνται είναι ο διάλογος- που είναι σύντομος, χρησιμοποιείται σε πολλά σημεία και δίνει στην αφήγηση ποικιλία, θεατρικότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα- η αφήγηση και μικρές περιγραφές. Επίσης χρησιμοποιείται η αλληγορία και ο συμβολισμός (μιλούν τα λουλούδια και τα ζώα, τα τριαντάφυλλα είναι οι άνθρωποι, το ένα τριαντάφυλλο είναι ο φίλος, κτλ.). Ως προς τον αφηγηματικό χρόνο κυριαρχεί η ευθύγραμμη χρονικά αφήγηση με αναδρομικές αφηγήσεις (όταν ο μικρός πρίγκιπας θυμάται τα λόγια του τριαντάφυλλού του και τις περιποιήσεις που του έκανε) και μια πρόδρομη υποθετική αφήγηση (όταν ο μικρός πρίγκιπας φαντάζεται τι θα έκανε το τριαντάφυλλό του, όταν θα του αποκάλυπτε ότι υπάρχουν κι άλλα σαν κι αυτό).

➤ Γλώσσα-ύφος→Η γλώσσα είναι απλή, με παραστατικούς διαλόγους και ποιητικά-λυρικά χαρακτηριστικά. Στους διαλόγους δίνει την εντύπωση μιας αφέλειας που προβάλλει το χαρακτήρα του παραμυθιού. Οι διάλογοι αναπτύσσονται με ένα ιδιόμορφο σχήμα: απλά, σχεδόν αφελή ερωτήματα του μικρού πρίγκιπα-λιτές και στοχαστικές απαντήσεις της αλεπούς. Το ύφος είναι απλό, γρήγορο, ζωντανό, χάρη στους σύντομους διαλόγους, λυρικό, με σκόπιμη αφέλεια. Είναι αρκετά φορτισμένο με συναισθήματα, τα οποία δίνονται με γλυκύτητα, ευαισθησία και πάντα σε τόνους χαμηλούς. Καθώς το κείμενο κινείται σε ατμόσφαιρα παραμυθιακή, γοητεύει και συναρπάζει τον αναγνώστη, ενώ βαθύτατοι στοχασμοί πάνω σε προβλήματα που απασχολούν το σύγχρονο άνθρωπο δίνονται έντεχνα με παιδική απλότητα, διαπλεκόμενοι με λυρισμό, που κάνει πολλά σημεία του πεζογραφήματος ποιητικά. Διακρίνουμε επίσης μια στοχαστική, φιλοσοφική διάθεση.

➤ Σχήματα λόγου→Κυριαρχεί η προσωποποίηση του τριαντάφυλλου και της αλεπούς, στο πλαίσιο της αλληγορικής ατμόσφαιρας και επίσης υπάρχουν λίγες μεταφορές και παρομοιώσεις.

Θέλω να πα στην ξενιτιά

Δημοτικό τραγούδι

- Θεματικά κέντρα→Αποδημία-μετανάστευση: αίτια οικονομικά, πολιτικά, κ.λπ., χωρισμός από οικεία πρόσωπα, κοινωνικές συνέπειες, ζωή ξενιτεμένου, προσωπικά βιώματα και συναισθήματα, κατανόηση και συμπάθεια για τους εργαζόμενους μετανάστες στη χώρα μας→οι προκαταλήψεις και η ξеноφοβία δεν έχουν θέση σε μια χώρα που ανέδειξε την αγάπη για τον ξένο σε ύψιστη ηθική υποχρέωση (Ξένιος Δίας). Αισθήματα αγάπης για οικογένεια +πατρίδα, νοσταλγία αυτού που έφυγε και πίκρα αυτού που έμεινε.
- Θέμα→Τα δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς απηγούν καταστάσεις από τη ζωή των απλών ανθρώπων που φεύγουν από την πατρίδα τους για να βρουν καλύτερη τύχη σε μια άλλη, ισχυρότερη οικονομικά χώρα. Θέμα του τραγουδιού είναι οι συναισθηματικές στερήσεις, η νοσταλγία και ο καημός που βιώνει ο ξενιτεμένος.
- Δομή-ενότητες→1^η εν. στ. 1-8→Οι ανάγκες του άρρωστου ξενιτεμένου και οι συναισθηματικές στερήσεις τους, 2^η εν. στ. 9-12→Η αρρώστια του ξενιτεμένου και οι τελευταίες νοσταλγικές του επιθυμίες.

Ερμηνευτική προσέγγιση

1η εν. → Η ξενιτιά τον πλάνεψε με τις χάρες της, τον κράτησε τριάντα χρόνια → έμμεση απολογία, αδυναμία να αντισταθεί στις προκλήσεις της, την παρακαλεί να μην του προκαλέσει αρρώστια. Περιγραφή αναγκών του ως αρρώστου → ως ξένος στερήθηκε τη στοργή, την αγάπη, τη φροντίδα μακριά από την πατρίδα → νοσταλγία, δεν έχει κανέναν να τον φροντίσει, να του συμπαρασταθεί, να τον παρηγορήσει. Στ. 8 → ιδιοτέλεια, απανθρωπιά, μοναξιά.

2^η εν. → Απελπιστική κατάσταση ξενιτεμένου → υπερβολή, συμμετοχή φύσης: αντίδραση γης στον αναστεναγμό του ετοιμοθάνατου. Η νοσταλγία εκφράζεται μέσα από την επιθυμία του για το νερό και τους καρπούς της πατρικής γης (μήλα και σταφύλια). Ίσως πιστεύει ότι αυτά θα είχαν τη δύναμη να τον κρατήσουν στη ζωή. Νερό + φρούτα → σύμβολα πατρικής γης, οικογενειακής εστίας, αγάπης προσώπων που έχει ανάγκη. Ο ανεξάρτητος αφηγητής περιγράφει το δράμα του άρρωστου ξενιτεμένου και την κορύφωση της νοσταλγίας του. Εναλλαγή πρωτοπρόσωπης-τριτοπρόσωπης αφήγησης → αμεσότητα, ζωντάνια από τη διατύπωση από τον ίδιο τον ξενιτεμένο της επιθυμίας του, ο ακροατής συμπάσχει με τον ήρωα, φορτίζεται συναισθηματικά.

ο Η αφήγηση του ξενιτεμένου και οι στερήσεις του → Ο ξενιτεμένος απευθύνεται στην ξενιτιά προσωποποιώντας την και παρακαλώντας τη να μην του δώσει αρρώστια, ενώ παράλληλα παρουσιάζει τις ανάγκες που έχει ένας άρρωστος αποκαλύπτοντας έτσι όλα όσα στερήθηκε ο ίδιος ζώντας στα ξένα. Έτσι, η εξαπλή επανάληψη του ρήματος *θέλει* φανερώνει ότι στερήθηκε τη θαλπωρή του πατρικού του σπιτιού, την παρουσία των δικών του, τη στοργή, τη φροντίδα και τη συντροφιά τους καθώς και τη ζεστασιά της επικοινωνίας που προσφέρει ένα ανοιχτό και φιλόξενο σπίτι. Παρακαλά λοιπόν την ξενιτιά να μην του δώσει αρρώστια, γιατί, αν αρρωστήσει, θα νιώσει εντονότερα την έλλειψη του σπιτιού του και την ανάγκη της παρουσίας των δικών του προσώπων, αφού στα ξένα δεν έχει κανέναν να τον φροντίσει, να του συμπαρασταθεί και να τον παρηγορήσει. Νιώθει πιο έντονα την ανάγκη να βρίσκεται κοντά στους δικούς του όταν αρρωστήσει, κρίνοντας ότι αυτό είναι το πιο μεγάλο κακό που μπορεί να βρει έναν ξενιτεμένο.

ο Η τελευταία επιθυμία του ξενιτεμένου → Νερό και καρποί πατρικής γης → συμβολισμός: νοσταλγία για θαλπωρή σπιτιού, για στοργή και φροντίδα αγαπημένων προσώπων, για πατρίδα.

ο Αφηγηματικά στοιχεία → Στην 1^η εν. (στ. 1-8) μιλά ο ξενιτεμένος και αφηγείται σε α' γραμματικό πρόσωπο τη δική του ιστορία. Στους στ. 9-10 την αφήγηση την αναλαμβάνει ο αφηγητής, που είναι αμέτοχος στην ιστορία, και την αφηγείται σε γ' γραμματικό πρόσωπο, παρουσιάζοντας τη συνέχειά της από το σημείο στο οποίο την άφησε ο ξενιτεμένος. Μέσα σε δύο στίχους παρουσιάζει: την αρρώστια, που τελικά δεν μπόρεσε να αποφύγει ο ξενιτεμένος και την απελπιστική κατάσταση του βαριά άρρωστου ξενιτεμένου, που γίνεται παραστατική με την υπερβολή του στ. 10. Ο αφηγητής προλογίζει τη δραματική κατάληξη του ξενιτεμένου με ένταση και ζωντάνια. Στους στ. 11-12 μιλά ο ξενιτεμένος → κορύφωση του καημού και της νοσταλγίας του: λαχταρά να έχει νερό από τον τόπο του, μήλα από τη μηλιά του και σταφύλια από την κληματαριά του. Με την εναλλαγή αυτή στον τρόπο της αφήγησης (πρωτοπρόσωπης και τριτοπρόσωπης) και κυρίως με τη συναισθηματική ένταση των δύο τελευταίων στίχων, το τραγούδι αποκτά αμεσότητα και ζωντάνια.

ο Σύγκριση με παράλληλο κείμενο «Στα ξένα μην πεθάνω» → Τα δύο δημοτικά τραγούδια έχουν ως κοινό τους θέμα την ξενιτιά. Και στα δύο υπάρχουν δύο πρόσωπα, τα οποία μιλούν με αρνητική διάθεση για την ξενιτιά, την οποία φοβούνται. Αυτό που φαίνεται ότι είναι κοινό είναι κυρίως ο φόβος του θανάτου στην ξενιτιά, καθώς γνωρίζουν και οι δύο άνθρωποι ότι όποιος πεθαίνει μακριά από το σπίτι του στερείται της μητρικής και, γενικότερα, της οικογενειακής θαλπωρής («*Θέλω να πα στην ξενιτιά*») και μιας αξιοπρεπούς και τιμημένης κηδείας, με λιβάνι, κεριά και ψάλτη («*Στα ξένα μην πεθάνω*»). Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες διαφορές ανάμεσα στα δύο τραγούδια. Στο «*Θέλω να πα στην ξενιτιά*» ο άνθρωπος που μιλά έχει ήδη ξενιτευτεί, ενώ στο «*Στα ξένα μην πεθάνω*» εκφράζει το φόβο του για ενδεχόμενη φυγή από την πατρίδα. Επίσης, στο πρώτο ο ξενιτεμένος απευθύνεται προς την ξενιτιά, την οποία παρακαλεί να μην του φέρει κάποια

αρρώστια. Αντίθετα, στο δεύτερο τραγούδι η επίκληση γίνεται προς τη μοίρα, την οποία παρακαλεί ο στιχουργός να μην τον οδηγήσει ποτέ προς τα ξένα. Στο ένα τραγούδι λοιπόν ο ξενιτεμένος πονά που στερείται τις χαρές της πατρίδας και φοβάται την αρρώστια στην ξενιτιά, ενώ στο παράλληλο φοβάται το θάνατο στα ξένα.

ο Γλώσσα-ύφος→Γλώσσα απλή, λαϊκή, καθομιλούμενη δημοτική, η οποία διανθίζεται και από κάποιους τύπους που προσδίδουν ζωντάνια στο ποίημα. Επικρατούν τα ουσιαστικά και τα ρήματα, ενώ είναι πολύ σπάνια τα επίθετα→γοργός ρυθμός. Ο στίχος είναι ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος χωρίς ομοιοκαταληξία. Κάθε στίχος αποτελείται από δύο ημιστίχια, που το καθένα έχει ολοκληρωμένο νόημα (εξαιρέση αποτελεί ο στ. 9). Το ύφος είναι απλό, λιτό και σαφές. Είναι επίσης γοργό, ζωηρό και το χαρακτηρίζει μια διάθεση απελπισίας.

ο Σχήματα λόγου και άλλα εκφραστικά μέσα

- η αντίθεση→αντιτίθενται οι τριάντα χρόνοι με τις τριάντα μέρες (η αντίθεση εκφράζεται με το «και», που χρησιμοποιείται ως αντιθετικός σύνδεσμος)
- η προσωποποίηση→προσωποποιείται η ξενιτιά, προς την οποία ο ξενιτεμένος απευθύνει την παράκλησή του σε β' πρόσωπο προσφωνώντας την.
- η επανάληψη→επαναλαμβάνεται έξι φορές το ρήμα «θέλει».
- το ασύνδετο→στ. 4-7, στ.11-12.
- η υπερβολή→η γη αναταράζεται με τον αναστεναγμό του ξένου (στ.10).
- ο δραματικός ενεστώτας→το πρώτο ρήμα (Θέλω) αναφέρεται στο παρελθόν, όμως είναι σε ιστορικό ενεστώτα κάνοντας πιο παραστατική την αρχική επιθυμία του ξενιτεμένου.
- ο νόμος των τριών→τρία είναι όσα επιθυμεί ο ετοιμοθάνατος ξένος: νερό της πατρίδας του, μήλα από τη μηλιά του σπιτιού του και σταφύλι από την κληματαριά του (στ. 11-12).
- ο «διάλογος» του ξενιτεμένου με την προσωποποιημένη ξενιτιά.
- ο μονόλογος του ξενιτεμένου καθώς εκφράζει τις τελευταίες επιθυμίες του.
- η γνωμική διατύπωση του νοήματος του στ.8
- η συμμετοχή των στοιχείων της φύσης στα ανθρώπινα→η φύση αναταράχτηκε ακούγοντας τον αναστεναγμό του ξενιτεμένου→υπερβολή.

Ξενιτεμένο μου πουλί Δημοτικό τραγούδι

- Θέμα→η γυναίκα του ξενιτεμένου εκθέτει τα προβλήματα που της έχει προκαλέσει ο ξενιτεμός του συζύγου της και εκφράζει την αγάπη, τον καημό της από τη στέρησή του, τη θλίψη της και τις ανεκπλήρωτες συναισθηματικές ανάγκες της.
- Δομή-ενότητες→1^η εν. στ. 1-8→Η πίκρα της γυναίκας του ξενιτεμένου λόγω της αδυναμίας της για επικοινωνία μαζί του, 2^η εν. στ. 9-14→Ο πόνος και το παράπονο της γυναίκας του ξενιτεμένου

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το δημοτικό τραγούδι μοιάζει με επιστολή της γυναίκας του ξενιτεμένου προς τον ξενιτεμένο σύζυγό της. Προβάλλεται ο καημός και η θλίψη της γυναίκας του καθώς και η στέρηση των ευτυχισμένων στιγμών λόγω της απουσίας του. Η γυναίκα εκφράζει την αδυναμία της να επικοινωνήσει με τον αγαπημένο της και να του προσφέρει δώρα, που αποτελούν δείγματα της αγάπης της, γιατί την εμποδίζει η μεγάλη απόσταση που τους χωρίζει. Επίσης γίνεται αναφορά στις ανεκπλήρωτες συναισθηματικές ανάγκες της γυναίκας, η οποία στερείται τις χαρές της ζωής, τις οποίες απολαμβάνουν οι άλλες γυναίκες που ζουν

με τους άντρες και τα παιδιά τους. Ο σιωπηλός πόνος της εκφράζεται μέσα στο εσωτερικό του σπιτιού, στοιχείο που εντείνει την απομόνωσή της.

Εν. 1^η→ Προσφώνει το σύζυγό της με τρυφερότητα και αδυνατεί να του στείλει αποδείξεις της αγάπης και της αφοσίωσής της→ μεγάλη απόσταση, δυσκολία επικοινωνίας: ό,τι κι αν στείλει, δεν θα φτάσει ακέραιο. Δεν μπορεί να του στείλει ούτε το μεγαλύτερο δείγμα της αγάπης της και του πόνου της (μαντίλι με καυτά δάκρυα→ μεγάλος πόνος).

Εν. 2^η→ Πρόκειται για μια νιόπαντρη γυναίκα που δεν έχει προλάβει να αποκτήσει παιδιά. Αγωνιά για τον άντρα της, νιώθει μοναξιά, έχει χάσει τον ύπνο της, εκφράζει το παράπονο και τον καημό της που δεν ένιωσε τη χαρά της μητρότητας→ βουβός πόνος, θρήνος για τις χαρές που της στερεί ο ξενιτεμός του άντρα της. Απομονώνεται για να κλάψει και να εκτονώσει την πίκρα και το παράπονό της αποφεύγοντας την επικοινωνία με τον έξω κόσμο, οι εικόνες του οποίου οξύνουν τον πόνο της.

- Η ταυτότητα του αφηγηματικού προσώπου→ Νιόπαντρη σύζυγος όταν ο άντρας της ξενιτεύτηκε και δεν πρόλαβαν να αποκτήσουν παιδιά. Το τραγούδι μοιάζει με γράμμα που θα ήθελε να στείλει στον άντρα της που βρίσκεται στην ξενιτιά. Παράπονο, ζήλια→ λανθάνουσα αντιζηλία προς την ξενιτιά→ η ξενιτιά προσωποποιείται και παρουσιάζεται σαν μια άλλη γυναίκα που χαίρεται τον άντρα της ενώ η ίδια τον στερείται.

- Η αδυναμία για αποστολή δώρου→ 1^η στροφή: Η γυναίκα του ξενιτεμένου αδυνατεί να του στείλει κάτι από την πατρίδα που θα του αποδείκνυε την αγάπη της. Η επικοινωνία τους είναι δύσκολη λόγω της μεγάλης απόστασης που τους χωρίζει και ό,τι κι αν θελήσει να του στείλει, δεν θα φτάσει ακέραιο στον προορισμό του→ το μήλο θα σαπίσει, το τριαντάφυλλο θα μαδήσει, το τσαμπί σταφύλι θα σκορπίσει, το κυδώνι θα μαραθεί. Δεν μπορεί να του στείλει ούτε το μεγαλύτερο δείγμα της αγάπης της και του πόνου που της προκαλεί η απουσία του, ένα μαντίλι μουσκεμένο με τα δάκρυά της, γιατί είναι τόσο καυτά που το καίνε.

- Τα συναισθήματα της γυναίκας του ξενιτεμένου→ Στη 2^η στροφή η γυναίκα παρουσιάζει τα προβλήματα που της έχει προκαλέσει η απουσία του συζύγου της και τα συναισθήματά της. Έχει χάσει τον ύπνο της λόγω της αγωνίας και της μοναξιάς της. Κοιτάζει τους διαβάτες και την πιάνει το παράπονο που ο άντρας της δεν είναι ανάμεσά τους. Ζηλεύει τις άλλες γυναίκες με τα μωρά τους, ενώ η ίδια δεν έχει νιώσει τη χαρά της μητρότητας. Απομονώνεται στο σπίτι της για να κλάψει και να εκτονωθεί από τα δυσάρεστα συναισθήματά της. Αποφεύγει κάθε επαφή και επικοινωνία με τον έξω κόσμο, γιατί εκεί βλέπει τα απλά και καθημερινά πράγματα που εκείνη στερείται λόγω της απουσίας του άντρα της. Βρίσκεται σε αδιέξοδο επειδή δεν μπορεί να επικοινωνήσει με τον άντρα της. Προσπαθεί να βρει τρόπους να του αποδείξει την αγάπη της, μάταια όμως γιατί η απόσταση είναι μεγάλη. Νιώθει τρυφερότητα για τον άντρα της, θλίψη, πόνο, εγκατάλειψη, πίκρα, στέρηση.

- Γλώσσα-ύφος→ Είναι γραμμένο σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο ανομοιοκατάληκτο (εκτός από το τελευταίο δίστιχο) ο οποίος χωρίζεται σε δύο ημιστίχια, με ολοκληρωμένο νόημα σε καθένα από αυτά. Η γλώσσα είναι απλή λαϊκή, διανθισμένη με κάποιους ιδιωματικούς τύπους και λαϊκές λέξεις (*προβοδίσω, ξερωγιάζεται, μαραγκιάζει, ταχαρίζουν, παραθύρι*) που δίνουν ζωντάνια στο κείμενο. Όπως σε όλα τα δημοτικά τραγούδια, έτσι κι εδώ κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά, ενώ τα επίθετα είναι ελάχιστα. Κύριες προτάσεις, παρατακτικός λόγος, ελάχιστες δευτερεύουσες προτάσεις, λιτότητα σε λεξιλόγιο και σύνταξη, παραλείπεται ό,τι θεωρείται περιττό ή δευτερεύον. Το ύφος του τραγουδιού είναι απλό, λιτό, σαφές, γοργό, πυκνό, καθώς με συντομία και χωρίς πολλές λεπτομέρειες διατυπώνονται τα προβλήματα και εκφράζεται η πίκρα της γυναίκας. Επίσης χαρακτηρίζεται από έντονα μελαγχολικό τόνο.

- Σχήματα λόγου→ Η 1^η εν. δομείται πάνω στα σχήματα της αντίθεσης (θέση «να στείλω»/άρση «σέπεται», κ.λπ.) και της επανάληψης («να στείλω», «αν στείλω», κ.λπ.), που αποτελούν τυπικά γνωρίσματα των δημοτικών τραγουδιών.
 - Προσωποποίηση→ στ. 2 «Η ξενιτιά σε χαίρεται»
 - Μεταφορές→στ. 1 «Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο», στ.9 «ύπνο δεν ευρίσκω»
 - Ασύνδετο σχήμα→ στ.4-5 «Μήλομαραγκιάζει»
 - Επανάληψεις→στ. 3-4 «να σου στείλω», «αν στείλω», στ.6-7 «με τα δάκρυά μου μαντίλι», «τα δάκρυά μου...καίνε το μαντίλι», «Τι να σου στείλω...προβοδίσω;»→οι επανάληψεις τονίζουν την αδυναμία ουσιαστικής επικοινωνίας με τον άντρα της και το αδιέξοδό της
 - Εικόνες→στ. 5 «σταφύλι ξερωγιάζεται», στ.12 «ταχαρίζουν τα μικρά»
 - Αντιθέσεις→στ.2 «η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ 'χω τον καημό σου», στ. 4-7, στ.11-13 «κοιτάζω τις γειτόνισσες και τις καλοτυχίζω»...Με παίρνει το παράπονο»→η αντιθέσεις κάνουν πιο έντονο το παράπονο της γυναίκας για τη στέρηση του άντρα της
 - Άστοχα ερωτήματα→ στ. 3 «Τι να σου στείλω ξένη μου, τι να σου προβοδίσω;»→ζωντάνια, αμεσότητα, γοργός ρυθμός
 - Υπερβολή→στ.7 «τα δάκρυά μου είναι καυτερά, και καίνε το μαντίλι»

Του Βασίλη Κλέφτικο

- Γραμματολογικά στοιχεία→ Το τραγούδι ανήκει στην κατηγορία των κλέφτικων τραγουδιών, τα οποία παρουσιάζουν και εγκωμιάζουν τη ζωή των κλεφτών ή θρηνούν για το θάνατό τους ή κάνουν λόγο για τη λεβεντιά και για συγκεκριμένα κατορθώματά τους, είτε γενικά είτε με αναφορές σε συγκεκριμένα πρόσωπα.
- Θέμα-θεματικά κέντρα→Ο κλέφτης ως πρότυπο ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ελεύθερης ζωής→απαρνιέται την τακτοποιημένη, συνετή και νοικοκυρεμένη ζωή του υπόδουλου και διαλέγει την περιπετειώδη και επικίνδυνη, αλλά ελεύθερη ζωή των κλεφτών. Αγώνας εθνικής αποκατάστασης. Στόχος του τραγουδιού είναι η προβολή του ελεύθερου και αγωνιστικού φρονήματος των απλών Ελλήνων της προεπαναστατικής Ελλάδας που προτιμούσαν την επικίνδυνη αλλά ελεύθερη ζωή του αγωνιστή της ελευθερίας από τη συνετή και φιλήσυχη ζωή της σκλαβιάς.
- Δομή-ενότητες→1^η εν. στ. 1-3→ Η προτροπή της μητέρας στο γιο για φρόνιμη ζωή, 2^η εν. στ.4-12→Η απόφαση του Βασίλη και η αιτιολόγησή της, 3^η εν. στ. 13-15→Η υλοποίηση της απόφασης του Βασίλη.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το κλέφτικο τραγούδι μας μεταφέρει στην ιστορικοκοινωνική πραγματικότητα των προεπαναστατικών χρόνων και ο ήρωάς του, ο Βασίλης, είναι ένας κοινός άνθρωπος. Ωστόσο, το ιδανικό της ελεύθερης ζωής και η βαθιά αίσθηση της αξιοπρέπειας τον ωθούν να απαρνηθεί την τακτοποιημένη ζωή του υπόδουλου και να επιλέξει την περιπετειώδη και επικίνδυνη, αλλά ελεύθερη ζωή των κλεφτών. Ο αγώνας της εθνικής αποκατάστασης, μαζί με τα αιτήματα της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων, αναδεικνύεται σ' αυτό το κλέφτικο τραγούδι. Εν. 1^η→ Παράκληση-συμβουλή της μάνας στο γιο της και η απάντηση του

γιου. Η παράκληση της μάνας δείχνει τη φροντίδα και την αγάπη για το γιο της, για τον οποίο προτιμά τη σίγουρη ζωή του σκλάβου από τη ριψοκίνδυνη ζωή του κλέφτη. Τον συμβουλεύει να είναι λογικός και συνετός, να μην επιδιώκει επικίνδυνα πράγματα και να επιλέξει μια ζωή με ανέσεις και ηρεμία χωρίς όμως ελευθερία. Εν. 2^η→Ο Βασίλης όμως απορρίπτει κατηγορηματικά την πρόταση της μάνας, διψά για ελευθερία και θέλει να 'ναι ελεύθερος σαν τα πουλιά και να αγωνιστεί κατά των κατακτητών. Εν 3^η→Αποχαιρετά τη μάνα του, η οποία δεν προβάλλει αντίσταση, τον βλέπει σίγουρο και αποφασισμένο και αποδέχεται την απόφασή του. Ανεβαίνει στα βουνά και γίνεται δεκτός με ενθουσιασμό από τους κλέφτες.

- Η συμβουλή της μάνας στο γιο της για φρόνιμη ζωή→Κατά τη μητέρα του έχει εκδηλώσει μια τολμηρή επιθυμία και του συστήνει να ενεργήσει με περίσκεψη ως φιλήσυχος και συνετός άνθρωπος ακολουθώντας το δρόμο της λογικής και έχοντας ένα σωστό στόχο ζωής. Για το Βασίλη αυτό σημαίνει να αποδεχτεί τη ζωή του σκλάβου, να σκύψει το κεφάλι, να συμβιβαστεί. Φρόνιμη ζωή=ήσυχη ζωή, συνετή. Φρόνιμος (φρην)=άνθρωπος με μυαλό, με λογική, συνετός, σόφρονας. Η μητέρα επεξηγεί τη συμβουλή διευκρινίζοντας στο γιο της ότι πρέπει να ακολουθήσει τη συμβατική πορεία κάθε συνετού ανθρώπου.
- Οι δυο μορφές ζωής-η επιλογή του Βασίλη→1^η: Η σίγουρη και ασφαλής ζωή του υπόδουλου νοικοκύρη, 2^η: Η περιπετειώδης και ριψοκίνδυνη ζωή των κλεφτών. Η πρώτη μορφή ζωής του στερεί την ελευθερία και την αξιοπρέπειά του, εξαργυρώνει την ασφάλεια με την καταπίεση και την ταπείνωση. Ο Βασίλης παρουσιάζεται ασυμβίβαστος, με αδούλωτο, ηρωικό και υπερήφανο φρόνημα, σέβεται τον εαυτό του, είναι αξιοπρεπής. Νιώθει την ηθική υποχρέωση να αγωνιστεί για μια ζωή ελεύθερη και κοινωνικά δίκαιη. Θέλει να γλιτώσει από τη σκλαβιά, να ζήσει ελεύθερος και να απαλλαγεί από την κοινωνική και οικονομική εκμετάλλευση των προεστών. Επίσης νιώθει εθνικά και κοινωνικά υπερήφανος, ανυπότακτος, με πάθος, ενθουσιασμό και αγωνιστική διάθεση. Είναι συνειδητοποιημένος αγωνιστής της ελευθερίας, ένας απ'αυτούς που απήφησαν τη λογική των αριθμητικών συσχετισμών και με κίνδυνο της ζωής τους προετοίμασαν τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Είναι αφοσιωμένος στη μεγάλη αξία της ελευθερίας.
- Γλώσσα/ύφος/στιχουργικές παρατηρήσεις→Ο στίχος είναι ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος ανομοιοκατάληκτος και χωρίζεται σε δύο αυτοτελή νοηματικά ημιστίχια, όπου το δεύτερο συμπληρώνει το νόημα του πρώτου. Η γλώσσα είναι απλή, λαϊκή δημοτική, με αρκετούς ιδιοματικούς τύπους (να γένεις, κοπέλι στους γερόντους, γιατάκια, σουρίζω, πουρνό, γκρεμινός, κ.ά.). Η σύνταξη είναι παρατακτική, ο λόγος είναι λιτός και είναι κυρίαρχη η χρήση ρηματικών τύπων σε αντίθεση με τα επίθετα, που είναι ελάχιστα. Το ύφος είναι ζωηρό και γοργό, καθώς με πολύ λίγα λόγια και χωρίς καθόλου λεπτομέρειες καταγράφεται το γεγονός που αποτελεί το θέμα του ποιήματος. Επίσης, είναι ζωντανό και παραστατικό, χάρη στη χρήση του ενεστώτα και του διαλόγου, που κάνουν το περιεχόμενο του ποιήματος να ζωντανεύει μπροστά στα μάτια μας.
- Εκφραστικά μέσα
 - η επανάληψη→τα λόγια της μάνας «να γένεις νοικοκύρης» και «αμπελοχώραφα, κοπέλια να δουλεύουν» επαναλαμβάνονται από το Βασίλη στους στ. 4 και 5. η αντίθεση→ «τ'αλαφρό σπαθί και το βαρύ τουφέκι»
 - η παρομοίωση→ «να πεταχτώ σαν το πουλί»
 - το ασύνδετο→ «να πεταχτώ....,να πάρω....,να περπατήσω..., να βρω—λημέρια των κλεφτών, γιατάκια καπετάνων-να σουρίζω..., να σμίξω»
 - η επαναφορά→ «Πουρνό φιλεί τη μάνα του, πουρνό ξεπροβοδιέται», «Καλώς το τ'άξιο παιδί και τ'άξιο παλικάρι»
 - η προσωποποίηση→ προσωποποιούνται τα στοιχεία της φύσης που καλωσορίζουν το Βασίλη
 - η αντίθεση→ «τ'αλαφρό σπαθί και το βαρύ τουφέκι»

Όλο το τραγούδι είναι διάλογος του Βασίλη πρώτα με τη μάνα του και στο τέλος με τα βουνά και τα λαγκάδια→δραματικότητα

Ο Διγενής Ακριτικό

- Γραμματολογικά στοιχεία→Το τραγούδι είναι ακριτικό με επικό χαρακτήρα. Ακριτικά ονομάζονται τα πολύ παλιά εκείνα αφηγηματικά τραγούδια που αναφέρονται στα κατορθώματα και στις περιπέτειες, στη ζωή και στους έρωτες των ακριτών, των φρουρών δηλαδή των βυζαντινών συνόρων (των «άκρων»). Πολλά απ'αυτά τα τραγούδια έχουν σχέση με το Βασίλειο Διγενή Ακρίτα, έναν άντρα που η υπερφυσική του δύναμη και η ανδρεία του τον έκαναν σύμβολο των αγώνων όλων των ακριτών και ηρωικό πρότυπο. Ο Διγενής ονομάζεται έτσι επειδή προερχόταν από δύο «γένη»: η μητέρα του ήταν Ελληνίδα και ο πατέρας του Άραβας, που την έκλεψε και εκχριστιανίστηκε για να την παντρευτεί. Το ακριτικό τραγούδι, στην κρητική παραλλαγή του, θεματοποιεί το ηρωικότερο επεισόδιο των περιπετειών του Διγενή, τη μάχη του με το Χάρο και τη στιγμή του θανάτου του. Ο Διγενής, όπως όλοι οι θνητοί, υπόκειται στη μοίρα του θανάτου, γι'αυτό και γνωρίζει την ήττα από το Χάρο.
- Θεματικά κέντρα→Ο Διγενής ως απόλυτο πρότυπο ανδρείας/Το ψυχομαχητό του σημαδεύεται από υπερφυσικά στοιχεία→αυτός που πεθαίνει είναι ξεχωριστός/Παράλληλα με τα περήφανα και ανδρειωμένα λόγια του εκφράζεται η επιθυμία του ανθρώπου να υπερβεί τα όρια της ύπαρξής του.
- Θέμα→Η αντίδραση της φύσης και των ασύχων στο ψυχομαχητό του Διγενή και τα τελευταία περήφανα λόγια του ήρωα. Στόχος η προβολή των εξαιρετικών ηρωικών ιδιοτήτων του Διγενή, οι οποίες προβάλλονται ως υπερφυσικές.
- Δομή-ενότητες→1^η εν. στ. 1-2→Η στιγμή του θανάτου του Διγενή και οι αντιδράσεις της φύσης και των ασύχων, 2^η εν. στ. 3-7→Η επιθυμία του Διγενή για ένα τελευταίο κατόρθωμα

Ερμηνευτική προσέγγιση

Εν. 1^η→Η γη ταράζεται και τρομάζει βλέποντας το Διγενή να πεθαίνει. Αυτό συμβαίνει επειδή ο θάνατος του Διγενή είναι κάτι αναπάντεχο και συγκλονιστικό→ο μεγάλος ήρωας που έμοιαζε ανίκητος και αθάνατος τώρα χαροπαλεύει. Η ταφόπλακα ανατριχιάζει→ξέρει ότι πρόκειται για έναν ήρωα απαράμιλλου θάρρους και γενναιότητας, δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι έρχεται το τέλος του κι ότι αυτή πρέπει να τον σκεπάσει.

Εν 2^η →Ο Διγενής είναι ανδρείος, ακόμη και τη στιγμή του θανάτου του εύχεται να μπορούσε να κάνει άλλον έναν υπερφυσικό άθλο. Θα ήθελε ακόμα και κατά το θάνατό του να δείξει στον κόσμο ότι είναι ένας ήρωας υπεράνθρωπος, που σκαρφαλώνει στον ουρανό και προκαλεί υπερφυσικά φαινόμενα. Θα ήθελε να συμβούν αυτά τα ακραία φαινόμενα, ακόμα και το εξωλογικό φαινόμενο της βροχής από χρυσάφι, για να δει ο κόσμος ότι ήταν ξεχωριστός άνθρωπος. Ενώ πεθαίνει δεν εκδηλώνει ούτε δειλία ούτε φόβο και μικροψυχία, αλλά φανερώνει την ανδρεία και το ψυχικό του μεγαλείο.

- Η αντίδραση της φύσης στον επικείμενο θάνατο του Διγενή→Γη→τρόμος, έκπληξη, δέος→ατρόμητος ο Διγενής, εντύπωση ότι είναι άτρωτος και αθάνατος. Ταφόπλακα→φρίκη μπροστά σ'ένα απίστευτο γεγονός+ δειλία καθώς αναλογίζεται τον τρομερό ρόλο της: θα σκεπάσει τον ήρωα που αποτελούσε το απόλυτο πρότυπο ανδρείας.
- Τα ανθρώπινα και τα υπερφυσικά γνωρίσματα του Διγενή→Θνητός, υπόκειται στο θάνατο. Εκφράζει επιθυμία να μπορούσε να δείξει την υπερφυσική του δύναμη παραβιάζοντας τους νόμους της φύσης με στόχο να ματαιώσει την απόφαση της μοίρας για το θάνατό του. Το υπερφυσικό του γνώρισμα είναι η –έστω κατ'ευχύν- ικανότητά του να προξενήσει ακραία και αδύνατα φυσικά φαινόμενα.
- Το στοιχείο της υπερβολής→Η τολμηρή προσωποποίηση της γης και της πλάκας→μέσο με το οποίο εξαιρείται η ανδρεία του Διγενή στην άνιση μάχη του με το θάνατο. Αυτός που πεθαίνει είναι τόσο ξεχωριστός, που με το ψυχομαχητό του συγκλονίζονται τα πάντα. Υπερβολή επίσης είναι και η αφύσικη ευχή του στ. 4-7, που δίνει εξωπραγματικές διαστάσεις στην ανδρεία του και παράλληλα εκφράζει τη μάταιη επιθυμία του ν'αποτρέψει τη μοίρα του και να ξεπεράσει τα φθαρτά όρια της ύπαρξής του→λαχτάρα ανθρώπου να μείνει αθάνατος.
- Γλώσσα/ύφος→Απλή γλώσσα με χρήση ιδιοματικών λέξεων και τύπων. Η σύνταξη είναι παρατακτική και ο λόγος λιτός. Κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά ενώ τα επίθετα είναι ελάχιστα. Το ύφος είναι γοργό, ζωντανό, παραστατικό→χρήση ενεστώτα και λόγια Διγενή σε ευθύ λόγο, σε λίγους στίχους δίνεται το χαροπάλεμα και η ευχή του Διγενή. Προσωποποιούνται τα άψυχα στοιχεία (η γη, η ταφόπλακα) και υπάρχει υπερβολή (ο τρόμος της γης και της πλάκας και η ευχή του Διγενή). Επίσης, υπάρχει ένα ακόμη σχήμα λόγου, η υπαλλαγή: *αντρεωμένα λόγια* (του Διγενή) αντί *λόγια του αντρεωμένου Διγενή* (υπαλλαγή→ ο επιθετικός προσδιορισμός μιας γενικής αντί να συμφωνεί μ'αυτήν συντακτικά, συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική και γίνεται επιθετικός προσδιορισμός αυτού του ουσιαστικού).
- Στίχος→Οι στίχοι είναι ιαμβικοί δεκαπεντασύλλαβοι ανομοιοκατάληκτοι χωρισμένοι σε δύο αυτοτελή νοηματικά ημιστίχια.

Η καταστροφή των Ψαρών Διονύσιος Σολωμός

- Θέμα-θεματικά κέντρα→Η εξύμνηση των ηρώων που έπεσαν στα τραγικά Ψαρά τον Ιούνιο του 1824. Το περιεχόμενο του επιγράμματος είναι ηρωικό και υμνητικό. Ένα οδυνηρό επεισόδιο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για ένα λιτό και περιεκτικό επίγραμμα που αποτίει φόρο τιμής στους νεκρούς. Ο θάνατος στον αγώνα για την ελευθερία είναι ένδοξος, οι αγωνιστές που πέφτουν για την πατρίδα περιβάλλονται με αθάνατη δόξα.
- Ιστορικό πλαίσιο→Τον Ιούνιο του 1824 οι Τούρκοι κατέλαβαν το μικρό νησί των Ψαρών, σκότωσαν τους περισσότερους υπερασπιστές του, αιχμαλώτισαν τον άμαχο πληθυσμό, κατέκαψαν και ερήμωσαν το νησί. Το δραματικό και ηρωικό αυτό γεγονός ενέπνευσε τον ποιητή, που έγραψε το αριστουργηματικό αυτό επίγραμμα.
- Επίγραμμα→επιτύμβιο σύντομο ποίημα με πυκνό περιεχόμενο και άρτια διατύπωση, με θέμα εγκωμιαστικό. Το καλύτερο επίγραμμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το σχεδόν ολοκληρωτικό κάψιμο του νησιού αποτέλεσε μια από τις τραγικότερες στιγμές του αγώνα που ωστόσο ενέπνευσε τον Σολωμό να συνθέσει αυτό το αριστούργημα.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το επίγραμμα αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της δυνατότητας που έχει η ποίηση να μεταφέρει ένα συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός στη σφαίρα του καθολικού και του πανανθρώπινου. Ο Σολωμός αφαιρεί από την καταστροφή των Ψαρών όλα τα συγκυριακά και επικαιρικά στοιχεία και εστιάζει την προσοχή του στα χαρακτηριστικά εκείνα που επιτρέπουν τη διαχρονική αναγωγή του ιστορικού επεισοδίου → την καμένη γη και τα λαμπρά σκοτωμένα παλικάρια. Στο κέντρο του ποιήματος τοποθετείται η προσωποποιημένη θεότητα της Δόξας, σύμβολο της τιμής που οφείλεται στους ένδοξους νεκρούς, να περιφέρεται-μοναδική μαρτυρία ζωής-ανάμεσά τους, να αναλογίζεται το μέγεθος της θυσίας τους και να φέρει στο μέτωπο ένα απέριττο στεφάνι, φτιαγμένο από τα υλικά της δοξασμένης γης. Η εικόνα που συνθέτει το ποίημα είναι μοναδική σε παραστατικότητα και υποβλητική σε δύναμη.

- Η «ολόμαυρη ράχη»-η εικόνα της ερημιάς → Ολοκληρωτική καταστροφή, δυστυχία, πένθιμη ατμόσφαιρα, σκοτάδι, πένθος, ξηρασία τοπίου, «Μαύρη Ράχη» → απόκρημνο ύψωμα ως τη θάλασσα όπου θυσιάστηκαν ηρωικά οι τελευταίοι υπερασπιστές του νησιού. Όλα είναι κατεστραμμένα, καμένα, τα σκεπάζει η δυστυχία, ερήμωση, απουσία ζωής.
- «Μελετά τα λαμπρά παλικάρια» → Η προσωποποιημένη μορφή της Δόξας αναλογίζεται τις μεγάλες αξίες, τα υψηλά ιδανικά για τα οποία βρίσκονται νεκροί οι αγωνιστές → λαμπρά παλικάρια κι όχι νεκρά. Δεν υπάρχει καμία λέξη σχετική με το θάνατο που ν' αναφέρεται σ' αυτούς που έπεσαν στα Ψαρά → οι ήρωες δεν πεθαίνουν ποτέ, κερδίζουν την αθανασία και την αιώνια μνήμη. Ακόμα και μετά το θάνατό τους εξακολουθούν να είναι λαμπροί → το παράδειγμά τους εκπέμπει λάμψη, φως που οδηγεί τις μελλοντικές γενιές. Θαυμασμός για τη γενναιότητα και τον ηρωισμό τους. Από τη μια πλευρά η κατεστραμμένη γη, από την άλλη τα λαμπρά παλικάρια → δε γίνεται λόγος ούτε για νεκρούς ούτε για θάνατο → οι ηρωικοί νεκροί είναι αθάνατοι. Μέσα σ' ένα τοπίο μαύρο και θανάτου τα γενναία παλικάρια δίνουν τη λάμψη τους και σκορπίζουν το φως τους μέσα στην καταστροφή και την ερήμωση.
- Η μορφή της Δόξας → Η προσωποποιημένη θεότητα της Δόξας, σύμβολο της τιμής που οφείλεται στους ένδοξους νεκρούς και μοναδική μαρτυρία ζωής, περπατά ανάμεσα στους ήρωες που έπεσαν νεκροί και αναλογίζεται με θαυμασμό και τιμή τα κατορθώματά τους, τα ιδανικά για τα οποία θυσιάστηκαν, το μεγαλείο και τη μοναδικότητα της πράξης τους. Αυτή η τελετουργική μελέτη μέσα στο πένθιμο τοπίο αποτελεί ένα σιωπηλό τιμητικό μνημόσυνο που κάνει η Δόξα για τους πεσόντες αγωνιστές. Είναι μια περίλυπη, στοχαστική μορφή που συλλογίζεται και πενθεί το χαμό τόσων ανθρώπων. Τιμά τους νεκρούς μέσα σ' ένα τοπίο απόλυτης καταστροφής και φτιάχνει λιτό στεφάνι δόξας και τιμής. Η δόξα δε γνωρίζει φθορά και θάνατο → οι ήρωες δεν πεθαίνουν → γι' αυτό η Δόξα κυκλοφορεί ανάμεσα στους ένδοξους νεκρούς Ψαριανούς. Από τον ηρωικό τους θάνατο θα ξεπηδήσει πιο γενναία η αγωνιστική ψυχή του ελληνικού έθνους.
- Σύγκριση του έργου με την κδ' στροφή από την ωδή «Εις Ψαρά» του Ανδρέα Κάλβου → α. Και οι δύο ποιητές κάνουν λόγο για την καταστροφή που συντελέστηκε στον τόπο, β. Χρησιμοποιούν προσωποποιημένες αφηρημένες και υψηλές έννοιες (Δόξα ο Σολωμός, Ελευθερία ο Κάλβος). Οι μορφές αυτές τριγυρίζουν στον τόπο της καταστροφής, η Δόξα αναλογίζεται το μέγεθος της θυσίας, η Ελευθερία τιμά τους νεκρούς, γ. Και οι δύο αξιοποιούν ποιητικά το θέμα του στεφανιού. Στο ποίημα του Σολωμού η Δόξα φορά ένα απέριττο στεφάνι, ενώ στο ποίημα του Κάλβου η Ελευθερία καταθέτει στον τόπο θυσίας δύο στεφάνια για να τιμήσει τη θυσία των αγωνιστών, δ. Το στεφάνι της Δόξας → από λίγα ταπεινά χόρτα, ενώ τα στεφάνια που προσφέρει στους νεκρούς η Ελευθερία είναι από γήινα φύλλα και άστρα → λυρική υπερβολή που εξαίρει την ηρωική θυσία.
- Γλώσσα-ύφος-στιχουργική → Η γλώσσα είναι απλή δημοτική, αλλά η επιλογή των λέξεων φαίνεται να έχει γίνει με μεγάλη προσοχή, έτσι ώστε να δημιουργείται ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα, παρά την απλότητα των λέξεων. Απλότητα και μεγαλείο συνδυάζονται με τρόπο μοναδικό. Το ύφος είναι υψηλό, επιβλητικό, μεγαλοπρεπές → προσωποποιημένη Δόξα. Ο λόγος είναι

πυκνός, κάθε λέξη έχει ξεχωριστή βαρύτητα και καμία δεν είναι περιττή. Με λίγες λέξεις υποβάλλει την ιδέα της ολοκληρωτικής καταστροφής, τη μεγαλοπρέπεια, τη δραματικότητα και τη σοβαρότητα του γεγονότος. Η ομοιοκαταληξία είναι ζευγαρωτή (1^{ος}-2^{ος} στ.) και πλεκτή (3^{ος} -5^{ος}, 4^{ος} -6^{ος}). Το μέτρο είναι αναπαιστικό (δύο άτονες συλλαβές και μία τονισμένη).

- Εκφραστικά σχήματα λόγου → εικόνες → όλο το ποίημα αποτελεί μια συγκλονιστική εικόνα, μεταφορές → «Στων Ψαρών...ράχη», «μελετά...παλικάρια», προσωποποίηση → σ'όλο το ποίημα υπάρχει η προσωποποιημένη μορφή της Δόξας.

Μια Κυριακή στην Κνωσό

Νίκος Καζαντζάκης

- Θεματικά κέντρα → Η μινωική Κρήτη: τέχνη και πολιτισμός, η σύγχρονη Κρήτη: η φύση και οι άνθρωποι/Ο πολιτισμός συνδετικός κρίκος ανάμεσα σε διαφορετικούς ανθρώπους, έθνη, θρησκείες, αντιλήψεις/Η μινωική σε σχέση με τη σημερινή Κρήτη, η Κνωσός σε σχέση με άλλους αρχαίους ελληνικούς πολιτισμούς, η Κνωσός σε σχέση με πολιτισμούς άλλων λαών → υπεροχή μινωικού πολιτισμού έναντι των προγενέστερων αρχαίων πολιτισμών/Ομορφιά φύσης, δημιουργικότητα, ψυχική ευγένεια, υπερηφάνεια για πολιτισμό: γριά φύλακας → λαϊκή γνησιότητα + ανθρωπιά, αρχέγονες πολιτισμικές καταβολές.
- Θέμα → Μια περιήγηση του αφηγητή και ενός καθολικού ιερέα στον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, οι στοχαστικές τους παρατηρήσεις και η προσπάθεια του συγγραφέα να προσεγγίσει το νόημα του μινωικού πολιτισμού, τις διαχρονικές αξίες και το μεγαλείο του.
- Δομή-ενότητες → 1^η εν. «Για ν'αλλαξοστρατίσω...φτάνει!» → Μετάβαση στην Κνωσό και συνάντηση με μια γριούλα, 2^η εν. «Ένας ίσκιος...Χριστός» → Η συνάντηση με τον Γάλλο ιερέα Μυνιέ, 3^η εν. «Έτρεχε...παιχνίδι» → Ξενάγηση στην Κνωσό από τον φύλακα, 4^η εν. «Με πήρε...την άβυσσο» → Οι μεταφυσικές ανησυχίες των δύο επισκεπτών, 5^η εν. «Καθίσαμε...ζωής» → Σύγκριση του ειρηνικού πολιτισμού της μινωικής Κρήτης με άλλους πολιτισμούς, 6^η εν. «Τι...έχετε γεια» → Ο θαυμασμός των δύο επισκεπτών για τον κρητικό πολιτισμό

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το κείμενο του σχολικού βιβλίου είναι απόσπασμα από το έργο «Αναφορά στον Γκρέκο» (1961, εκδόθηκε από τη σύζυγό του Ελένη μετά το θάνατό του). Πρόκειται για ένα έργο που χαρακτηρίζεται ως μυθιστορηματική αυτοβιογραφία, δηλαδή έχει τόσο στοιχεία αυτοβιογραφικού χαρακτήρα, όσο και στοιχεία μυθιστορήματος. Στο έργο αυτό ο Νίκος Καζαντζάκης κάνει μια καταγραφή των γεγονότων της ζωής του δίνοντας παράλληλα τις πνευματικές-φιλοσοφικές αναζητήσεις που τον απασχόλησαν σε όλη του τη ζωή. Στο απόσπασμά μας παρακολουθούμε την περιήγηση του αφηγητή στην Κνωσό της Κρήτης, κατά τη διάρκεια της οποίας προβαίνει σε πολλές σκέψεις σχετικά με το χαρακτήρα και το μεγαλείο του πολιτισμού του νησιού.

Ερμηνευτικές επισημάνσεις

- «Μήνιν...έθηκε» → Ο αρχαιομαθής αβάς, επειδή δεν ξέρει να μιλάει νέα ελληνικά, απαγγέλλει τον πρώτο στίχο της Ιλιάδας, ενώ ο Έλληνας περιηγητής συνεχίζει απαγγέλλοντας το δεύτερο: «Θεά, ψάλε την οργή του Αχιλλέα, του γιου του Πηλέα, την καταραμένη, που έδωσε μύριους πόνους στους Αχαιούς...» → μεγαλείο και γοητεία αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.
- «...και μιλούσε...νοικοκύρης» → Αγάπη για τον τόπο, για το ένδοξο παρελθόν, δυνατοί δεσμοί με αρχαιοελληνικό πολιτισμό, αισθάνεται τον αρχαιολογικό χώρο σαν το σπίτι του.

- «κι αυτός...παιχνίδι»→Προσπαθούσε να ζωντανέψει με το μυαλό του τις παραστάσεις τις αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, στις οποίες οι ζωές των ανθρώπων ρυθμίζονταν από τις διαθέσεις των θεών και οι ήρωες της αρχαίας ελλ. τραγωδίας έμοιαζαν με μαριονέτες, τα νήματα των οποίων κινούσαν οι θεοί.
- «Δύσκολο...αιματώνεσαι»→Η αναζήτηση του θεού, οι προσπάθειες του ανθρώπου να διαλευκάνει το μυστήριο της ύπαρξης του θεού, να επικοινωνήσει μαζί του. Τα μεγάλα ερωτήματα για τη φύση του θεού είναι ζητήματα που βασανίζουν τον άνθρωπο→δύσκολο έργο για σκέψη ανθρώπου, προξενεί πόνο στην ψυχή του με αυτά.
- «εξαισίες τοιχογραφίες»→Περιγραφή τοιχογραφιών: πρόοδος ζωγραφικής τέχνης, απεικόνιση ανθρώπων, ζώων, θρησκευτικών τελετών με λεπτομέρειες και ποικιλίες χρωμάτων. Λεπτομερής περιγραφή→γοητεία και θαυμασμός
- «Αν ήταν...ακαταμάχητη»→Μεγαλείο και μαγεία Κρήτης μέσα από τα γεμάτα θαυμασμό και συγκίνηση λόγια του αβά. Μεγάλη αξία των λόγων του→αντικειμενικότητα ως ξένος
- «Έχετε γεια...έχετε γεια»→Θαυμασμός, αγάπη, μεγάλος σεβασμός, συγκίνηση, συναισθηματική φόρτιση, μελαγχολία για αποχωρισμό, γνωρίζει ότι μπορεί να μην ξαναδεί ποτέ αυτόν τον τόπο.

- Κοινά στοιχεία ανάμεσα στον αφηγητή και τον αβά→Αγάπη για αρχαία ελλ. γλώσσα και γραμματεία, αγάπη για αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, γοητεύονται από φυσική ομορφιά τόπου και από μαγεία που αποπνέει η Κρήτη με το παρόν της αλλά, κυρίως, με το λαμπρό παρελθόν της. Και οι δύο στέκουν εκστασιασμένοι, σιωπηλοί, μαγεμένοι στο χώρο της Κνωσού. Προβληματισμός για τη φύση θεού, φιλοσοφούν και οδηγούνται στο ίδιο συμπέρασμα→ότι πίσω από όλους τους θεούς βρίσκεται ο ίδιος, ο κοινός θεός→άποψη για ύπαρξη ενός κοινού θεού που κρύβεται πίσω από τις πολλές και διαφορετικές μορφές με τις οποίες εμφανίζεται σε διάφορους λαούς και εποχές. Όλοι οι θεοί εξέφραζαν την ίδια ανάγκη των ανθρώπων να πιστέψουν σε μια ανώτερη δύναμη, να στηριχθούν σ'αυτή και να ελπίζουν στη βοήθειά της. Οι πνευματικές αναζητήσεις του Καζαντζάκη προχώρησαν περισσότερο: έβλεπε στο πρόσωπο του θεού ένα μεγάλο ερωτηματικό, μια άβυσσο (=σκοτεινό βάραθρο με αθέατο βάθος, χάσμα, κενό τεράστιο που δεν μπορεί να μετρηθεί, μυστήριο, το χάος) ένα μεγάλο και καλά κρυμμένο μυστήριο.
- Τα συναισθήματα του φύλακα για τους αρχαίους προγόνους του→Θαυμασμός για το μινωϊκό πολιτισμό, περηφάνια, αγάπη για τόπο και προγόνους, φιλόξενη διάθεση, γνησιότητα και αυθορμητισμός.
- Η ανυπέβλητη ομορφιά της Κνωσού→Ιερότητα και μυστήριο τόπου, μαγεία και μεγαλείο εξαιτίας λαμπρού παρελθόντος, γοητεία και δέος που ασκούν οι εξαισίες τοιχογραφίες, ο μινωϊκός πολιτισμός, το κρητικό φυσικό τοπίο. Στο μεγαλύτερο βαθμό η ομορφιά του τοπίου οφείλεται στις μνήμες που ζωντανεύει ο τόπος→η ανάμνηση ενός ανθρωποκεντρικού πολιτισμού, ενός τόπου που φώτισε όλη την Ελλάδα και Ευρώπη.
- Η σύγκριση του μινωϊκού πολιτισμού με άλλους πολιτισμούς→Ο μινωϊκός πολιτισμός συγκρίνεται α) με πολιτισμούς της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου ως προς την αρχιτεκτονική και την τέχνη→ανωτερότητα Μινωιτών στη φαντασία, τη λεπτότητα και την αγάπη προς τη ζωή, αίσθηση μέτρου, ανθρωποκεντρικός πολιτισμός, β) τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό επόμενων αιώνων ως προς την πρωτοτυπία και την αγάπη για τη ζωή→ανώτερος εξαιτίας του ειρηνικού του χαρακτήρα, της ευκινησίας, της χάρης, της ανατολίτικης πολυτέλειας, τη φιλοζωίας και γ) με τη σημερινή Κρήτη ως προς το ήθος και την ψυχική ευγένεια των ανθρώπων→διαχρονική επιβίωση του προϊστορικού μινωϊκού πολιτισμού→φιλόξενη διάθεση, ανθρωπιά, περηφάνια. Η Κρήτη→γέφυρα σε τρεις ηπείρους, φίλτρο απ'όπου πέρασαν πολιτισμικά στοιχεία Ασίας και Αφρικής για να μεταλλαχθούν και να πάρουν ελληνικό χρώμα. Ο μινωϊκός πολιτισμός πιο ανθρώπινος, απέβαλε το γιγάντιο, το υπερφυσικό, το τρομακτικό. Ο κρητικός πολιτισμός έφερε το μέτρο, την αρμονία, την ισορροπία. Σύγκριση όχι μόνο με ανατολίτικους πολιτισμούς αλλά

και με υπόλοιπη Ελλάδα→ξεχωριστός ο μινωικός, καθαρά ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας, οι Κρητικοί ενδιαφέρθηκαν για προβλήματα ανθρώπου, για την ανθρώπινη ζωή, δεν ασχολήθηκαν τόσο έντονα με τα υπερκόσμια.

- Ο αυτοβιογραφικός χαρακτήρας του κειμένου και ο μυθιστορηματικός χαρακτήρας της αφήγησης→αυτοβιογραφικός χαρακτήρας→χρήση α' ενικού πρ., αφηγητής πρωταγωνιστής της ιστορίας, θέτει σε λειτουργία τη μνήμη του και αναφέρεται σε εμπειρίες από τη ζωή του, χρήση ονομάτων, τοπωνυμίων, χρονολογιών υπαρκτών και συγκεκριμένων, εξομολογητικός χαρακτήρας, καταγραφή πνευματικών αναζητήσεων και φιλοσοφικών ανησυχιών/μυθιστορηματικός χαρακτήρας→δραματοποιημένος-αυτοδιηγητικός αφηγητής ως κεντρικός ήρωας και τα άλλα πρόσωπα, εναλλαγή των διαλογικών, των αφηγηματικών και των περιγραφικών στοιχείων, πλοκή, σχόλια αφηγητή, στοχαστικές εμβαθύνσεις, εκφραστικά μέσα (εικόνες, σχήματα λόγου).

- Χαρακτηρισμός προσώπων:αφηγητής, ιερέας, φύλακας→Αφηγητής: αγάπη για τον τόπο του, θαυμασμός και σεβασμός για την ιστορία, την παράδοση, το παρελθόν και τον πολιτισμό του νησιού του. Άνθρωπος με έντονο προβληματισμό, με φιλοσοφικές ανησυχίες, με στοχαστικό νου που γοητεύεται να ερευνά τη φύση των πραγμάτων, να στοχάζεται πάνω στα μεγάλα προβλήματα της ζωής, αλλά και σ' αυτά που αφορούν στην ύπαρξη και στη φύση του θεού. Φαίνεται ότι πιστεύει στις μεγάλες αξίες του ανθρωπισμού, καθώς συγκινείται από τη στάση της γριούλας που περνά ένα μήνυμα αγάπης και συναδέλφωσης των ανθρώπων. Είναι ανοιχτόκαρδος και δεκτικός σε νέες ιδέες, καθώς ακούει με προσοχή τις απόψεις του ιερέα. Δε φαίνεται να είναι άβουλος και παθητικός δέκτης όσων ακούει, αλλά έχει κρίση, αναπτυγμένο το στοιχείο της πνευματικής αναζήτησης, καθώς βλέπουμε ότι τα λόγια του ιερέα τα άκουσε, τα αξιοποίησε και οδηγήθηκε σε νέες προσωπικές σκέψεις και στοχασμούς. Ιερέας Μυνιέ: Ο καθολικός ιερέας, σύμφωνα με τα λεγόμενα του αφηγητή, είναι ένας άνθρωπος πρόσχαρος, φιλικός με τον κόσμο, γελαστός, ομιλητικός, αλλά παράλληλα και ένας αμετακίνητος σαν βράχος πιστός στο θεό του. Διακρίνεται για την ευγένεια και την αγιοσύνη του χαρακτήρα του. Σοφός, σκεπτόμενος, φιλοσοφημένος, δε βλέπει τα πράγματα με παρωπίδες(= ό,τι κάνει τον άνθρωπο να είναι μονόπλευρος ή δογματικός στις απόψεις του), αλλά αναζητά να βρει τις δικές του αλήθειες. Αναγνωρίζει τη δύναμη και την αξία όλων των θρησκειών και δε θεωρεί ότι μία είναι περισσότερο αληθινή και αξιόλογη από την άλλη. Φαίνεται ότι είναι ένας λάτρης της Ελλάδας, της ελληνικής ομορφιάς, του πολιτισμού και της ιστορίας. Είναι μάλιστα εντυπωσιακό το ότι γνωρίζει τους στίχους του Ομήρου στα αρχαία ελληνικά. Φύλακας: Απλοϊκός Κρητικός, αγαπά τον τόπο του, δείχνει θαυμασμό και μεγάλο σεβασμό στα έργα του πολιτισμού της πατρίδας του. Νιώθει ισχυρούς δεσμούς με το παρελθόν του και έτσι φτάνει στο σημείο να νιώθει σαν το σπίτι του τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού. Είναι φιλόξενος, εξυπηρετικός, καθώς βλέπουμε ότι προσπαθεί με όλη του τη διάθεση και το ζήλο του να δώσει όσο περισσότερες πληροφορίες μπορεί στους περιηγητές.

- Αφηγηματικά στοιχεία→Ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος-αυτοδιηγητικός→συμμετέχει στα γεγονότα και μάλιστα ως πρωταγωνιστής της δικής του ιστορίας, την οποία αφηγείται σε α' πρόσωπο. Η αφήγηση είναι χρονολογική, γραμμική→τα γεγονότα αναφέρονται με τη σειρά με την οποία διαδραματίστηκαν, με τη φυσική τους σειρά, ενώ υπάρχουν και πρόδρομες αφηγήσεις (α. «Αργότερα έμαθα πως ο αβάς...β. ύστερα από χρόνια μπόρεσε το μυαλό μου να χωρέσει...»). Ο χώρος στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα είναι ο αρχαιολογικός χώρος της Κνωσού στην Κρήτη και η γύρω φύση με τις ομορφιές της, ενώ ο χρόνος της ιστορίας δεν προσδιορίζεται. Σε πολλά σημεία του κειμένου χρησιμοποιείται διάλογος, που δίνει στην αφήγηση ποικιλία, θεατρικότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα, και μάλιστα με τη χρήση ερωτήσεων από τα διαλεγόμενα πρόσωπα, μερικές από τις οποίες είναι ρητορικές. Αφηγηματικοί τρόποι: αφήγηση, περιγραφή, διάλογος, σχόλιο.

- Γλώσσα/ύφος→Η γλώσσα του κειμένου είναι μια πολύ πλούσια, εκφραστική, καλοδουλεμένη, ζωντανή γλώσσα. Με τα πολλά επίθετα, με λέξεις που δημιουργεί ο ίδιος ο

Νίκος Καζαντζάκης, με ιδιωματικούς τύπους του κρητικού ιδιώματος, καταφέρνει να δίνει δροσιά και χάρη στο κείμενό του και κυριολεκτικά να μαγεύει τον αναγνώστη του. Το ύφος είναι έντονα γλαφυρό και λυρικό, χάρη στα πολλά σχήματα λόγου, την πλούσια γλώσσα, αλλά κυρίως εξαιτίας της συναισθηματικής φόρτισης. Είναι, επίσης, εξομολογητικό, άμεσο, καθώς καταγράφονται οι μύχιες (=που προέρχονται από το βάθος της ανθρώπινης συνείδησης) σκέψεις του αφηγητή. Ακόμη χαρακτηρίζεται από έναν υψηλό, μεγαλοπρεπή τόνο, καθώς αγγίζονται έννοιες υψηλές όπως αυτές της θεότητας και του πολιτισμού.

- Εκφραστικά σχήματα λόγου → οπτικές, οσφρητικές, ακουστικές εικόνες, μεταφορές (π.χ. «Για να αλλαξοστρατίσω το νου μου», «με δρόσιζαν τα λόγια της γριάς», «σπίθες πετούσε το μυαλό του», κ.ά.), παρομοιώσεις (π.χ. «σαν να 'ταν το σπίτι του», «σαν νοικοκύρης», κ.ά.), προσωποποιήσεις (π.χ. «το μυρωδάτο αέρα που έρχονταν καβαλικεύοντας το λόφο»), ασύνδετα, κοσμητικά επίθετα.

Καλλιπάτειρα Λορέντζος Μαβίλης

- Θέμα-θεματικά κέντρα → Η δικαιολόγηση από την Καλλιπάτειρα της παράνομης εισόδου της στο στάδιο της Ολυμπίας και της παρακολούθησης των Ολυμπιακών Αγώνων. Η τέλεση των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων και ο αποκλεισμός των γυναικών/Ηθη αρχαίας ανδροκρατικής κοινωνίας. Η νίκη των αθλητών στους Ο.Α. → μεγάλη τιμή ακόμη και για τις γυναίκες που ήταν συγγενείς τους. Διαλογική μορφή στο μεγαλύτερο μέρος του σονέτου → εκτίθενται επιχειρήματα με τα οποία η Καλλιπάτειρα κατόρθωσε να πείσει τους Ελλανοδίκες να της επιτρέψουν να παρακολουθήσει τους αγώνες → έμμεσος ύμνος στη φήμη και το κύρος των Ολ.Αγ., στην αδέσμευτη θέληση του ανθρώπου και στην ιερότητα και δύναμη της ποίησης που δοξάζει τους εκλεκτούς.
- Δομή-ενότητες → 1^η εν. στ. 1-3 → Η ερώτηση των Ελλανοδικών, 2^η εν. στ. 3-14 → Η απάντηση της Καλλιπάτειρας

Ερμηνευτική προσέγγιση

Πηγή έμπνευσης του σονέτου είναι η ελληνική αρχαιότητα και συγκεκριμένα το ιστορικό ανέκδοτο σύμφωνα με το οποίο η Ροδίτισσα αρχόντισσα Καλλιπάτειρα, μητέρα του ολυμπιονίκη Διαγόρα και συγγενής άλλων πέντε ολυμπιονικών, παρακολούθησε στο στάδιο της Ολυμπίας γυμνικούς αγώνες αντρών, κατά παράβαση του νόμου που απαγόρευε την παρουσία γυναικών στον αθλητικό χώρο. Το περιστατικό με την Καλλιπάτειρα το αναφέρει κάποιος ανώνυμος σχολιαστής του Πίνδαρου. Η γυναίκα αυτή κατόρθωσε να μπει στο στάδιο μεταμφιεσμένη σε γυμναστή, για να παρακολουθήσει τους Ο.Α. Όμως τελικά αποκαλύφθηκε το φύλο της, καθώς προδόθηκε από τις εκδηλώσεις της για τη νίκη του γιου της και δικάστηκε από τους Ελλανοδίκες. Όσες γυναίκες παραβίαζαν αυτόν τον κανόνα αντιμετώπιζαν ακόμα και την ποινή του θανάτου. Ωστόσο, η Καλλιπάτειρα υποστήριξε θαρραλέα ότι έπρεπε να εξαιρεθεί, γιατί ήταν μητέρα, αδερφή, κόρη και θεία έξι ολυμπιονικών. Τελικά, σύμφωνα με την παράδοση, η Καλλιπάτειρα αθώωθηκε.

Ο Μαβίλης πίστευε ότι η τέχνη προσδίδει αιωνιότητα και δόξα στους ανθρώπους, γιατί μετατρέπει το εφήμερο σε διαχρονικό, το πρόσκαιρο σε αιώνιο, το θνητό σε αθάνατο. Ένα βασικό θέμα του σονέτου είναι η αθανασία της τέχνης που αποκαλύπτεται με την

αναφορά στον 7^ο Ολυμπιόνικο του Πινδάρου. Ο Πίνδαρος άφησε στην αιωνιότητα τους ολυμπιονίκες συγγενείς της και ο Μαβίλης την πράξη της Καλλιπάτειρας.

Καλλιπάτειρα=καλλίων +πατήρ→που έχει ένδοξο πατέρα.

1^η εν. →Η προσφώνηση των Ελλανοδικών δείχνει σεβασμό προς την αρχόντισσα και παράλληλα απορία, έκπληξη, αυστηρότητα, οργή και επικριτική διάθεση για την παραβίαση του εθνικού δικαίου.

2^η εν. →Η απάντηση της Καλλιπάτειρας αρχίζει με την παρουσίαση των πιο μακρινών συγγενών της και τελειώνει με τους πιο κοντινούς (όλοι ολυμπιονίκες). Η απάντησή της είναι γεμάτη υπερηφάνεια→αναφορά στους ένδοξους συγγενείς της. Απαντά ήρεμα, πειστικά, με αξιοπρέπεια, σοβαρότητα, αυτοπεποίθηση και με αποφασιστικότητα και θάρρος ζητά από τους κριτές να παραβιάσουν τον άγραφο νόμο και να της επιτρέψουν την παρακολούθηση των αγώνων. Αναφέρεται στο αρχαιοελληνικό κλασικό ιδανικό: αρμονική ανάπτυξη του σώματος και της ψυχής, ενώ ταυτόχρονα τονίζει την ανιδιοτέλεια των αθλητών που αγωνίζονταν μόνο για τη δόξα που συμβόλιζε τ'αγγίλι. Ο Ηρακλής θεωρείται μυθολογικός ιδρυτής των Ο.Α. Φύτεψε την ελιά στο χώρο της αρχαίας Ολυμπίας όπου καθιέρωσε την τέλεση των αγώνων και από την ελιά αυτή έκοβαν το κλαδί από το οποίο έφτιαχναν το στεφάνι του νικητή. Η Καλλιπάτειρα αναφέρεται με συντομία στους αγώνες→εγκώμιο σπουδαίων, γυμνασμένων αθλητών αρχαιότητας που με αξιοθαύμαστη δύναμη και ανδρεία αγωνίζονταν για να κερδίσουν το βραβείο (κλαδί ελιάς). Τα ιδανικά για τα οποία αγωνίζονταν→δόξα, τιμή, φήμη, όχι οικονομικές απολαβές. Επαναλαμβάνει το λόγο για τον οποίο πρέπει να της επιτρέψουν να παρακολουθεί τους αγώνες→δεν είναι σαν όλες τις άλλες γυναίκες, ανήκει σε ξεχωριστή οικογένεια, που θα λάμπει φωτεινή στους αιώνες, καθώς ανέδειξε τόσους ανδρείους, αξιοθαύμαστους αθλητές. Θεωρεί ότι το αίτημά της είναι δίκαιο και για να ενισχύσει το επιχείρημά της αναφέρεται στον ύμνο που έχει αφιερώσει ο Πίνδαρος στους συγγενείς της. Με τον τελευταίο στίχο θέλει να εξάρει την αξία της οικογένειάς της και να δηλώσει πως αιώνια δόξα και τιμή θα την ακολουθεί. Επικαλούμενη την ξεχωριστή αξία, τη μεγάλη δόξα της γεμάτης ολυμπιονίκες οικογένειάς της, ζητά από τους Ελλανοδίκες όχι μόνο να την αθώσουν, αλλά και να της επιτρέψουν να παρακολουθεί τους αγώνες.

- Το περιστατικό και η ποιητική αναπαράστασή του→Ο ποιητής δε δίνει λεπτομέρειες για τον τρόπο με τον οποίο μπήκε στο στάδιο. Ζωντανεύει τη δίκη και το διάλογο→ζωντάνια και παραστατικότητα, παρουσιάζει άμεσα τη λαμπρή και υπερήφανη προσωπικότητα της γυναίκας αυτής. Βαρύτητα στην αιτιολόγηση και δικαιολόγηση της πράξης της, τονίζει τη λαμπρή καταγωγή της και την ένδοξη ιστορία της οικογένειάς της. Για να προβάλλει το μεγαλείο της γενιάς της αναφέρει ότι ο Πίνδαρος έγραψε υμνητικό επινίκιο για να τιμήσει τους ολυμπιονίκες συγγενείς της. Αξίζει ξεχωριστή τιμή στην Καλλιπάτειρα, λόγω της γενιάς της. Ο Μαβίλης δε στέκεται καθόλου ούτε στον τρόπο με τον οποίο μπήκε στο στάδιο, ούτε στην απόφαση των Ελλανοδικών, καθώς αυτά έχουν μικρότερη σημασία μπροστά στο μεγαλείο που συνοδεύει τη λαμπρή Ροδίτισσα αρχόντισσα.
- Η μεγάλη επιθυμία της Καλλιπάτειρας να παρακολουθήσει τους αγώνες→Αίτημα για ιδιαίτερη μεταχείριση→θεωρεί ότι ξεχωρίζει από τις άλλες γυναίκες, ανήκει σε οικογένεια ολυμπιονικών, δικαιούται τιμητικά να έχει πρόσβαση στο χώρο, η γενιά της έχει υμνηθεί από τον Πίνδαρο.
- Συναισθήματα –χαρακτηρισμός προσώπων→Τα συναισθήματα των Ελλανοδικών είναι η απορία και η έκπληξη, ενώ της Καλλιπάτειρας η αυτοπεποίθηση, το θάρρος και η υπερηφάνεια για την υπεροχή της γενιάς της. Η Καλλιπάτειρα είναι θαρραλέα και δυναμική γυναίκα, αφού απήφησε έναν τόσο αυστηρό κανονισμό. Επίσης είναι πειστική, γιατί προβάλλει ισχυρό επιχείρημα, για να αποδείξει ότι αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση.

- Στιχουργική-χαρακτηριστικά σονέτου→ Το σονέτο είναι ένα ποιητικό είδος που ακολουθεί μια σταθερή στιχουργική μορφή. Αποτελείται από 14 στίχους, γι' αυτό συχνά αποκαλείται και δεκατετράστιχο. Εμφανίστηκε στην Ιταλία τον 13^ο αι. και στη συνέχεια εξαπλώθηκε στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Διακρίνονται δύο βασικές μορφές: το αγγλικό και το ιταλικό. Το ιταλικό σονέτο, που είναι και το πιο καθιερωμένο, αποτελείται από δύο τετράστιχες και δύο τρίστιχες στροφές, ενώ το αγγλικό από τρεις τετράστιχες και ένα καταληκτικό δίστιχο. Το ιταλικό σονέτο αποτελείται από ιαμβικούς ενδεκασύλλαβους στίχους οργανωμένους σε τέσσερις τετράστιχες και δύο τρίστιχες στροφές. Η ομοιοκαταληξία είναι σταυρωτή στις δύο πρώτες στροφές, ενώ στην τρίτη και τέταρτη πλεκτή (1^{ος}-3^{ος}, 2^{ος}-4^{ος}) και ζευγαρωτή (5^{ος}-6^{ος}). Υπάρχει μεγάλη φροντίδα για τη μορφή, η ομοιοκαταληξία είναι μουσικότητα και το μέτρο άγιογο→υπάρχουν πολλές συνιζήσεις (συνεκφώνηση γειτονικών φωνηέντων) οι οποίες κρατούν το ρυθμό του στίχου και δένουν ηχητικά πιο σφιχτά τις λέξεις μεταξύ τους (εν'άνιψι, τρ'αδέρφια, είμ'όμοια).
- Γλώσσα-ύφος→ Η απλή δημοτική γλώσσα του ποιήματος στολίζεται από λίγες ιδιωματικές λέξεις και αρκετά ηχηρά, εκφραστικά επίθετα (θαυμαστές, αντρίκιες, αμάραντα, αστραφτερά, κ.ά.). Το ύφος είναι απλό, χωρίς πληθώρα σχημάτων λόγου, ωστόσο γίνεται υψηλό με την παρουσία των Ολυμπιονικών και του αρχαίου υψηλού πνεύματος των Ο.Α. Είναι υμνητικό και εγκωμιαστικό χάρη στην παρουσία των ηχηρών επιθέτων και στην αναφορά του ονόματος του Πινδάρου. Επίσης η διαλογική μορφή προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα και θεατρικότητα.
- Σχήματα λόγου→ μεταφορές→ «τα αμάραντα προνόμια», «με μάλαμα γραμμένος, ύμνος χρυσός», «του αθάνατου Πινδάρου», ασύνδετο στ.3-4, κοσμητικά επίθετα.

Ένας αριθμός
Αντον Τσέχωφ

- Θεματικά κέντρα→ Η δειλή και παθητική συμπεριφορά της εργαζόμενης, η ψυχολογική πίεση και η εκμετάλλευσή της από τον εργοδότη/Η φάρσα του αφεντικού/Οικονομική εκμετάλλευση εργαζομένων από τα αφεντικά τους→ Ιουλία: ακραίο παράδειγμα δειλής, άβουλης παθητικής συμπεριφοράς, αδυναμία να αντιδράσει και να διεκδικήσει το δίκιο της. Ανάγκη για αποφυγή ηττοπάθειας, ευπρεπής αγωνιστική στάση με σκοπό την επικράτηση της κοινωνικής δικαιοσύνης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, διεκδίκηση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων/Πειθαρχημένη συμπεριφορά και κοινωνική κατωτερότητα φτωχών.
- Θέμα→ Η φάρσα που στήνει σε μια δασκάλα ο εργοδότης της, η οποία αποκαλύπτει την ηττοπάθεια της κοπέλας και την αδυναμία της να διεκδικήσει αυτό που της ανήκει. Αν και το διήγημα χαρακτηρίζεται από συντομία και ανάλαφρη διάθεση, πραγματεύεται ένα σοβαρό και υπαρκτό πρόβλημα τόσο στην εποχή του Τσέχωφ όσο και στη δική μας εποχή: την οικονομική εκμετάλλευση των εργαζομένων από τα αφεντικά τους.
- Δομή-ενότητες→ 1^η εν. «Τις προάλλες...ψιθύρισε»→ Οι λογαριασμοί του εργοδότη για την εκμετάλλευση της δασκάλας/ Ο ληστρικός τρόπος υπολογισμού της αμοιβής της δασκάλας από τον εργοδότη της, 2^η εν. «Πετάχτηκα...και βγήκε»→ Η αποκάλυψη της φάρσας του εργοδότη και οι συμβουλές-επιπλήξεις προς τη δασκάλα.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο κείμενο ο συγγραφέας παρουσιάζει το πρόβλημα της οικονομικής εκμετάλλευσης των ανθρώπων από τους ισχυρούς, ένα πρόβλημα πολύ συνηθισμένο στη Ρωσία της εποχής του Άντον Τσέχωφ (1886). Αυτό, όμως, που προβάλλει περισσότερο ο συγγραφέας είναι η παθητική στάση της νεαρής δασκάλας, για να τονίσει ότι οι άνθρωποι ευθύνονται για το γεγονός ότι πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης. Παράλληλα, στο διήγημα δίνεται ένα μήνυμα και μια προτροπή προς τους ανθρώπους να είναι περισσότερο αγωνιστικοί και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Η δασκάλα αποτελεί έναν τύπο ανθρώπου πολύ συνηθισμένο στα θεατρικά του Τσέχωφ, όπου οι ήρωές τους είναι άνθρωποι άβουλοι, που αδυνατούν να πάρουν τη ζωή στα χέρια τους και γίνονται έρμια της τύχης τους. Η σκηνή είναι διαλογική και θεατρικού τύπου. Ο πατέρας των παιδιών και εργοδότης της δασκάλας προβάλλεται σε ρόλο παντογνώστη αφηγητή: είναι ο απόλυτος κυρίαρχος που έχει προσχεδιάσει, επιλέγοντας αρχικά να εκφοβίσει, ενώ στη συνέχεια να αιφνιδιάσει, με σκοπό να συνετίσει τη δασκάλα. Η δασκάλα όμως αδυνατεί να αντιδράσει, δεν υπερασπίζεται τον εαυτό της απέναντι στη φοβερή εκμετάλλευση και οικονομική σκευωρία (=σχέδιο και χειρισμοί που χαρακτηρίζονται από μυστικότητα και δολιότητα, στρέφονται εναντίον προσώπων ή θεσμών και αποβλέπουν στην επίτευξη κάποιου συγκεκριμένου στόχου) του αφεντικού. Στο τέλος ο εργοδότης-αφηγητής αποκαλύπτει τη φάρσα στη δασκάλα κερδίζοντας τη συμπάθεια του αναγνώστη, ο οποίος αντιλαμβάνεται τη διδακτική πρόθεση του αφεντικού. Το αντίθετο μάλλον συμβαίνει με την υποτονική δασκάλα, που δίνει την εντύπωση ότι όχι μόνο δεν αντιλήφθηκε το πρόβλημα, αλλά και δε διδάχτηκε τίποτα από την πλαστή δοκιμασία της.

- Ο αφηγητής και ο χαρακτήρας του→Ο αφηγητής εμφανίζεται ως ένας ψεύτης, απατεώνας και στυγνός εκμεταλλευτής μιας φτωχής και δειλής κοπέλας. Δίνει την εντύπωση συμφεροντολόγου ανθρώπου, που υπολογίζει με φιλαργυρία τα χρήματα. Ανάλγητος, αντιπαθής, προκαλεί την αντιπάθεια του αναγνώστη. Στη συνέχεια όμως αποκαλύπτει την προσποιητή συμπεριφορά του με πρόθεση διδακτική. Οργή για παθητική συμπεριφορά δασκάλας, πρόθεσή του ήταν να της δώσει ένα μάθημα για να πάψει να είναι άβουλη και θύμα εκμετάλλευσης. Μεγαλόψυχο, γενναιόδωρο, δίκαιο, φέρεται με προστατευτική αυστηρότητα στη δασκάλα, την επιπλήττει για την παθητική της στάση και την προτρέπει να διεκδικεί με θάρρος και αποφασιστικότητα τα δικαιώματά της. Είναι δίκαιος και τίμιος, λυπάται τη δασκάλα και αγανακτεί με το γεγονός ότι οι άνθρωποι που είναι φτωχοί και εξαρτημένοι από τους πλούσιους πέφτουν θύματά τους και προσπαθεί να αφυπνίσει τη δασκάλα ώστε να μην της ξανασυμβεί παρόμοιο περιστατικό.
- Ο χαρακτήρας της δασκάλας και η στάση της απέναντι στον εργοδότη της→ Αδυνατεί να υψώσει το παράστημά της και πέφτει θύμα της εκμετάλλευσης του εργοδότη της. Αυτοεξευτελισμός, ταπείνωση→τον ευχαριστεί για το τόσο μικρό ποσό που της έδωσε! Ο άνθρωπος δεν είναι άμοιρος (=αμέτοχος) ευθυνών για τα δεινά που τον βρίσκουν, αλλά προκαλεί την εκμετάλλευσή του με την παθητική του στάση. Αν δε διεκδικήσει το δίκιο του, θα πέσει θύμα της αρπακτικής διάθεσης κάποιων αδίστακτων ανθρώπων. Η δασκάλα είναι συμβιβασμένη με τη θέση της ως θύμα, είναι αδύναμος χαρακτήρας, αφού ευχαριστεί ξανά και ξανά για τα λίγα χρήματα που της έδωσε. Η ομολογία της ότι οι προηγούμενοι εργοδότες της δεν της έδιναν τίποτα φανερώνει πόσο δειλή, δουλοπρεπής και ανίσχυρη ήταν. Αποδέχεται μοιρολατρικά την αδικία σε βάρος της. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν θα ήταν και απολύτως σωστός και αποτελεσματικός στη δουλειά του. Μια δασκάλα πρέπει να έχει αυτοπεποίθηση και σιγουριά για τον εαυτό της για να μεταδώσει στους μαθητές της τόσο τις γνώσεις της όσο και αυτά τα στοιχεία του χαρακτήρα της. Δε θα μπορούσε να εμπνεύσει τους μαθητές της μια δασκάλα τόσο φοβισμένη και δειλή. Είναι επίσης ανασφαλής, υποτακτική, αδυνατεί να

προστατεύσει την αξιοπρέπειά της, συμπεριφέρεται με αμηχανία, φόβο, δουλοπρέπεια, εκφράζει την αντίθεσή της διστακτικά αλλά δεν εναντιώνεται δυναμικά → θύμα μεγάλης εκμετάλλευσης.

- Το μήνυμα του διηγήματος-παράδειγμα δυναμικής συμπεριφοράς→ Οι άνθρωποι δεν πρέπει να είναι δουλικοί, αλλά να έχουν αξιοπρέπεια, αυτοσεβασμό και αυτοπεποίθηση, και να διεκδικούν τα δικά τους. Ο κόσμος είναι σκληρός και οι άνθρωποι έχουν την τάση να εκμεταλλεύονται τον αδύναμο, τον άβουλο, τον αφελή → δεν πρέπει να είμαστε παθητικοί, έρμια (=απόλυτα εξαρτημένος από κάτι, αυτός που παρασύρεται) στη μοίρα μας, αλλά να πατήσουμε γερά στα πόδια μας ώστε να μη γίνουμε το εύκολο θύμα. Οι άνθρωποι ευθύνονται για το γεγονός ότι πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης → προτροπή να είναι περισσότερο αγωνιστικοί και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους → έκθεση απόψεων, όχι υποχώρηση, ζητάμε ό,τι δικαιούμαστε, όχι επιθετικότητα, χαμηλοί τόνοι, ευγένεια, αυτοπεποίθηση, ευπρεπής διεκδίκηση δικαιωμάτων με τόλμη, παρρησία (=θάραρος στην έκφραση της σκέψης), αξιοπρέπεια.
- Αφηγηματικά στοιχεία→ Ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος (ομοδιηγητικός), συμμετέχει στα δρώμενα και αφηγείται σε α' γραμμ. πρόσωπο. Σε όλη την αφήγηση κυριαρχεί ο διάλογος και ο αφηγητής είναι το κύριο πρόσωπο του διαλόγου, ενώ πολύ λίγα είναι τα σημεία στα οποία αφηγείται τα γεγονότα → το κείμενο μοιάζει πολύ με θεατρική σκηνή.
- Ύφος→ Απλό, λιτό, καθώς απουσιάζουν σχεδόν εξ' ολοκλήρου τα σχήματα λόγου. Είναι γοργό, ζωντανό, παραστατικό, χάρη στα διαλογικά μέρη.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Αφηγητής είναι το πρόσωπο το οποίο αφηγείται τα γεγονότα

Τύποι αφηγητή

1. Με κριτήριο τη συμμετοχή του αφηγητή στη ιστορία:

- α. ομοδιηγητικός → αφηγητής που συμμετέχει στην ιστορία
- β. ετεροδιηγητικός → αφηγητής που δε συμμετέχει καθόλου στην ιστορία

2. Ανάλογα με την οπτική γωνία μέσα από την οποία βλέπει τα γεγονότα ο αφηγητής:

- α. αφηγητής παντογνώστης → γνωρίζει τα πάντα, βρίσκεται παντού, γνωρίζει ακόμη και τη σκέψη των ηρώων της ιστορίας και στην περίπτωση αυτή η αφήγηση γίνεται σε γ' πρόσωπο.
- β. αφηγητής παρατηρητής → συμμετέχει στη δράση ως αυτόπτης μάρτυρας ή θεατής των γεγονότων, είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας και συμμετέχει στη δράση και η αφήγηση γίνεται σε α' πρόσωπο.
- γ. αφηγητής πρωταγωνιστής → διηγείται τη δική του ιστορία σε α' πρόσωπο.

Αφηγηματικοί τρόποι

Είναι οι τεχνικές με τις οποίες παρουσιάζει ο συγγραφέας την ιστορία. Οι κυριότεροι είναι:

- α. Αφήγηση → παρουσίαση-έκθεση των γεγονότων. Διακρίνεται σε διήγηση (τριτοπρόσωπη αφήγηση), μίμηση (πρωτοπρόσωπη αφήγηση) και μεικτή αφήγηση (συνδυασμός διήγησης και μίμησης).

- β. Διάλογος → συνομιλία των προσώπων της αφήγησης. Ο διάλογος προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στην αφήγηση.
- γ. Περιγραφή → περιγραφή προσώπων, τόπων, αντικειμένων, φαινομένων, κ.λ.π.
- δ. Εσωτερικός μονόλογος → σκέψεις, αναμνήσεις, συναισθήματα του ήρωα σε α' πρόσωπο χωρίς την παρέμβαση του αφηγητή.
- ε. Σχόλιο → σκέψεις και σχόλια του αφηγητή έξω από τη ροή της αφήγησης

Αφηγηματικός χρόνος

- α. Χρόνος της ιστορίας → δηλώνει το πότε χρονολογικά συνέβησαν τα γεγονότα που παρουσιάζονται από τον αφηγητή
- β. Χρόνος της αφήγησης → η χρονική σειρά των γεγονότων της αφήγησης και είναι
1. ευθύγραμμος, όταν ακολουθείται η φυσική σειρά των γεγονότων και
 2. με αναχρονίες, όταν γίνονται ανακατατάξεις στη φυσική σειρά των γεγονότων είτε με αναφορά γεγονότων που συνέβησαν στο παρελθόν είτε με αναφορά γεγονότων που θα συμβούν αργότερα.
- Επίσης, ο αφηγητής μπορεί να ξεκινά τη διήγηση από την αρχή της υπόθεσης ή από τη μέση της υπόθεσης → *in media res*

Οι κυριότεροι αφηγηματικοί τρόποι είναι:

1. **Η αφήγηση:** Είναι η έκθεση γεγονότων η οποία διακρίνεται σε διήγηση (τριτοπρόσωπη αφήγηση με αφηγητή παντογνώστη), σε μίμηση (πρωτοπρόσωπη ή και τριτοπρόσωπη αφήγηση με αφηγητή που συμμετέχει) και σε μεικτό τρόπο.
2. **Ο διάλογος:** Είναι το μέρος της αφήγησης στο οποίο τα πρόσωπα συνομιλούν σε ευθύ λόγο. Ο διάλογος προσδίδει ζωντάνια και εκφραστική δύναμη.
3. **Η περιγραφή:** Είναι η αναπαράσταση προσώπων, τόπων, αντικειμένων, φαινομένων. Η περιγραφή συνήθως παρεμβάλλεται μέσα στην αφήγηση με στόχο την προβολή στοιχείων που αιτιολογούν τη δράση των ηρώων.

α) Διήγηση

- Τριτοπρόσωπη αφήγηση

β) Μίμηση

- Πρωτοπρόσωπη αφήγηση
- Διάλογος
- Εσωτερικός μονόλογος

γ) **Μεικτός τρόπος** (Συνδυασμός διήγησης και μίμησης)

5) Περιγραφή ε) Σχόλιο στ) Ελεύθερο πλάγιο ύφος

Διήγηση έχουμε όταν ένας απρόσωπος αφηγητής με τη δική του φωνή αναφέρεται στα γεγονότα σε τρίτο πρόσωπο. Είναι η οπτική γωνία του λεγόμενου «παντογνώστη αφηγητή».

Μίμηση έχουμε όταν εναλλάσσεται η αφήγηση με το διάλογο ή όταν υπάρχει μόνο διάλογος.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

- 1) Ο μικρός πρίγκιπας -Αντουάν Ντε Σαιντ Εξυπερύ
- 2) Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ-Άννα Φρανκ
- 3) Η αυλή μας -Μαρία Ιορδανίδου
- 4) Σκληροί αγώνες για μικρή ζωή-Έλλη Αλεξίου
- 5) Ματωμένα χώματα-Διδώ Σωτηρίου
- 6) Το ψέμα-Ζωρζ Σαρή
- 7) Ο θησαυρός της Βαγίας-Ζωρζ Σαρή
- 8) Ε.Π.-Ζωρζ Σαρή
- 9) Νινέτ-Ζωρζ Σαρή
- 10) Ο πόλεμος, η Μαρία και το αδέσποτο-Ζωρζ Σαρή
- 11) Τα γενέθλια-Ζωρζ Σαρή
- 12) Τα στενά παπούτσια-Ζωρζ Σαρή
- 13) Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της-Άλκη Ζέη
- 14) Αχ, αυτός ο Όμηρος!-Γιάννης Ρεμούνδος
- 15) Η τελευταία μαύρη γάτα-Ευγένιος Τριβιζάς
- 16) Επικίνδυνα παιχνίδια-Λίτσα Ψαραύτη
- 17) Η Εξομολόγηση-Αντώνης Δελώνης
- 18) Η καλύβα του μπάρμπα Θωμά-Χάριετ Μπήτσερ Στόου
- 19) Η πόλη των παιδιών-Αντρέας Σλύτερ
- 20) Η φλογερή καρδιά του Ντάνκο-Μαξίμ Γκόρκι
- 21) Ο ναυαγός του ίντερνετ-Anne Silvestre
- 22) Ο πρίγκιπας κι ο φτωχός-Μαρκ Τουέην
- 23) Οι εννέα καίσαρες-Βασίλης Παπαθεοδώρου
- 24) Όλα είναι σχετικά, όπως λέει ο Αινστάιν- Jean Jacques Greif
- 25) Όνειρα και γέλια-Ιωάννα Καρατζαφέρη
- 26) Πόλη από λάσπη-Ντέμπορα Έλλις
- 27) Τα γκρίζα χρόνια-Το ημερολόγιο της Αννούλας από 24-10-1940 έως 18-10-1944-Άννα Δεϊμέζη-Καλιότσου
- 28) Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα-Τζον Μπόιν
- 29) Το κυνήγι του κρυμμένου θησαυρού-Γιάννης Ρεμούνδος
- 30) Το μαύρο άλογο-Markus Sedqwick
- 31) Το μυστήριο της γαλάζιας ακτής-Λίνα Λυχνάρη
- 32) Το μυστικό του υπογείου-Ρόμπερτ Σουίντελς
- 33) Ασπραδενή-Ευγενία Φακίνου
- 34) Στη διαπασών-Βασίλης Παπαθεοδώρου
- 35) Χνότα στο τζάμι-Βασίλης Παπαθεοδώρου
- 36) Η νεραϊδοφωνή-Δημήτρης Φιλοκώστας

- 37) Το κρυμμένο εργοστάσιο παιχνιδιών-Βησσαρία Ζορμπά-Ραμποπούλου
- 38) Οι δυο τους κι άλλοι δυο-Μάνος Κοντολέων
- 39) Τραγουδι για τρεις-Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- 40) Το γεφύρι της Ανατολής-Ηρώ Παπαμόσχου
- 41) Το αθάνατο νερό (Ένα παραμύθι-Μια χώρα)-Μάρω Λοΐζου
- 42) Σινιάλα με καθρέφτες-Έλσα Χίου
- 43) Καλημέρα, Ελπίδα-Αγγελική Βαρελλά
- 44) Η χαμένη πόλη-Μαρία Λυρατζή
- 45) Η σπηλιά της γοργόνας-Λίτσα Ψαραύτη
- 46) Επιχείρηση Κούκος-Γιάννης Ρεμούνδος
- 47) Η μαύρη λίμνη-Μελίνα Καρακώστα
- 48) Το άδειο μπουκάλι-Ειρήνη Μάρρα
- 49) Ανάσες και ψίθυροι του δάσος-Λίτσα Ψαραύτη
- 50) Μου μαθαίνετε να χαμογελώ, σας παρακαλώ; Ελένη Δικαίου
- 51) Το καπλάνι της βιτρίνας-Άλκη Ζέη
- 52) Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων-Άλκη Ζέη
- 53) Στη σκιά του πύργου-Ηρώ Παπαμόσχου
- 54) Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου-Άλκη Ζέη
- 55) Η μωβ ομπρέλα-Άλκη Ζέη
- 56) Χωρίς τη μαμά μου-Τζένη Θεοφανοπούλου
- 57) Η πύλη του χωροχρόνου-Νινέτα Βολουδάκη
- 58) Η κλέφτρα των βιβλίων-Μάρκος Ζούσακ
- 59) Μια μπαλάντα για τη Ρεβέκκα-Μαρούλα Κλιάφα
- 60) Η βαλίτσα της Χάνα-Karen Levine
- 61) Η μαρμαρένια κόρη κλαίει-Χρήστος Σκανδάλης
- 62) Τα παιδιά του γαλάζιου πλανήτη-Snaer Andri Magnason
- 63) Ο μικρός αδελφός-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
- 64) Η καταραμένη βρύση-Έρικα Αθανασίου
- 65) Στα βήματα της Ιφιγένειας-Ηρώ Παπαμόσχου
- 66) Το ποτάμι ζήλεψε-Βούλα Μάστορη
- 67) Τα άλογα της πράσινης κοιλάδας-Λίνα Λυχναρά
- 68) Τα χέγια-Zωρζ Σαρή
- 69) Όταν ο ήλιος-Zωρζ Σαρή
- 70) Επιβίωση στην Ανταρκτική Ριάλιτι TV 2083- Andrea White
- 71) Κασσάνδρα, η μάντισσα της Τροίας-Λίτσα Ψαραύτη
- 72) Στο τσιμεντένιο δάσος-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
- 73) Το διπλό ταξίδι-Λίτσα Ψαραύτη
- 74) Κάτω απ'την καρδιά της-Βούλα Μάστορη
- 75) Ζητείται μικρός-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
- 76) Τα τέρατα του λόφου-Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
- 77) Μέχρι το άπειρο κι ακόμη παραπέρα- Άννα Κοντολέων
- 78) Ποτέ, μα ποτέ ξανά-Λίτσα Ψαραύτη
- 79) Με λένε Μαλάλα-Μαλάλα Γιουσαφζάι
- 80) Βαθμολογίες-Λόρεν ΜακΛάφλιν
- 81) Αλάστρα, το βιβλίο των δύο κόσμων-Γιώργος Κ.Παναγιωτάκης

Νεοελληνική λογοτεχνία Β΄ γυμνασίου

Εργασία φιλιαναγνωσίας

1. Ποια είναι η υπόθεση του βιβλίου και πώς εξελίσσεται;
2. Πώς συσχετίζεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του βιβλίου;
3. Ποιοι είναι οι κύριοι χαρακτήρες του βιβλίου; Προσπαθήστε να τους σκιαγραφήσετε (να επισημάνετε στοιχεία της προσωπικότητάς τους).
4. Ποιο σημείο της πλοκής σας άρεσε ή σας συγκίνησε περισσότερο και γιατί; Να διαβάσετε ένα μικρό απόσπασμα.
5. Ποιο σημείο σας άρεσε λιγότερο και θα θέλατε να το αλλάξετε;
6. Με ποιον ήρωα του βιβλίου θα θέλατε να συναντηθείτε και τι θα τον ρωτούσατε;
7. Ποιον ήρωα συμπαθήσατε και ποιον όχι και γιατί; Θεωρείτε ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία ανάμεσα σε εσάς και κάποιον από τους ήρωες; Αν ναι, ποια είναι αυτά; Αν όχι, ποιες είναι οι διαφορές; Αν ήσαστε στη θέση του ήρωα, θα κάνατε τις ίδιες επιλογές με εκείνον ή όχι και γιατί;
8. Ποιος αφηγείται τα γεγονότα και σε ποιο πρόσωπο; Συμμετέχει στα γεγονότα; Ποιοι αφηγηματικοί τρόποι χρησιμοποιούνται; Προσπαθήστε να αφηγηθείτε ένα απόσπασμα του μυθιστορήματος από την πλευρά ενός άλλου χαρακτήρα του κειμένου.
9. Πώς προχωρά ο χρόνος του κειμένου, ευθύγραμμα ή με αναχρονίες;
10. Ποια μηνύματα ή αξίες για τη ζωή σας προσέφερε το βιβλίο;
11. Διαβάσατε κάποια κριτική; Αν ναι, συμφωνείτε μ' αυτήν; Αν γράφατε εσείς μία, με ποια επιχειρήματα θα ενθαρρύνατε τους φίλους σας να διαβάσουν το βιβλίο;
12. Να στείλετε μια επιστολή προς έναν χαρακτήρα του βιβλίου.
13. Να δώσετε ένα διαφορετικό τέλος στην υπόθεση του βιβλίου.
14. Να γράψετε μια διαφορετική ιστορία που να έχει το τέλος του βιβλίου που διαβάσατε.
15. Να παρουσιάσετε μια σκηνή από το βιβλίο που σας έκανε εντύπωση ή σας άρεσε με ζωγραφιά ή να τη δραματοποιήσετε (Θεατρική απόδοση) ή να αναδιηγηθείτε με τη μορφή κόμικ τα βασικά σημεία της ιστορίας ή μια σκηνή που σας άρεσε ή να δημιουργήσετε το δικό σας εξώφυλλο για το βιβλίο ή να φτιάξετε ένα κολάζ εμπνευσμένο από το βιβλίο ή να κατασκευάσετε διαφημιστικό υλικό για το βιβλίο (αφίσα που απευθύνεται σε γονείς ή εκπαιδευτικούς ή για μια σχολική εκδήλωση,

μια βραδιά τέχνης ή ένα διεθνές συνέδριο) ή να γράψετε ένα ποίημα εμπνευσμένοι από το βιβλίο ή να σκεφτείτε ένα παραμύθι, τραγούδι ή ταινία στα οποία να σας παραπέμπει το βιβλίο που διαβάσατε ή να ετοιμάσετε ένα διαφημιστικό σποτάκι για το ραδιόφωνο, την τηλεόραση ή το διαδίκτυο ή να κατασκευάσετε ένα σταυρόλεξο με λέξεις-κλειδιά της ιστορίας, ονόματα ηρώων, κ.λ.π. ή να δημιουργήσετε ένα βίντεο ή μια προβολή PPT εμπνεόμενοι από το βιβλίο (από μια σκηνή, έναν ήρωα ή ιδέες-μηνύματα).

Καλή και δημιουργική ανάγνωση!